

BÖRZSÖNYI HELIKON

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

XI. évfolyam 9. szám, 2016. szeptember

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Húsos som (Andrásfalvi-Faragó Zoltán felvétele)

Tartalom:

- Ketykó István:Összefüggések láncolatában; (vers) 3**
Dr. Koczó József: A Drégelypalánki Református Egyházmegye (1617–1952) eklézsiái III.; (képes helytörténeti írás) 4-24
Petrozsényi Nagy Pál:Hüvelyk tanár úr; (írás) 26-27
Csáky Károly:Pongrácz Lajos emléktáblát kapott a felsőtúri templomon; (helytörténeti írás) 28-32
Németh Péter Mikola:És mindennek volt és van előzménye. Beszélgetés Gánti Tibor biológusprofesszorral; 34-41
Ádám Tamás:Vakrandi; (vers) 42
Kovács T. István:Kardiológia; (írás) 44-48
Kiss-Simon Miklós:Az utolsó közös döntés; (vers) 50
Csáky Károly:Csaták után; (vers) 51
Kő-Szabó Imre köszöntése:A csóró Karcsi; (írás) 52-54
Fetykó Judit:”és megmarad a látszat” ...az élethez való ragaszkodás hitében – József Attila haláláról IV.; (tanulmány) 56-63
H. Turi Klára:Apámról dalolta a szél; (vers) 64
Elbert Anita:A bölcs koldus; (vers) 65
Horváth Ödön:Békességben; Mért fájna?; (versek) 66
Végh Tamás:Ma reggel; (vers) 68
Haász Irén:Ősz - apacs; (vers) 69
Hörömpő Gergely:Kisvárosi este; (vers) 70
B. Tóth Klára:Akriltánc; (vers) 71
Székács László:Még megyek; (vers) 72
Borsi István:Csak félig?; (vers) 73
Debreczeny György:fokozás, kicsinyítés; (vers) 74
Janecskó Györgyi:Ima; (vers) 76
Dobrosi Andrea:Őszelő; (vers) 77
Pribolyszky Mátyás:A félkarú hegedűs; (írás) 78-79
Börzsönyi Erika:Ilonka és Iván; (írás) 80-81
Bemutatjuk:Andrásfalvi-Faragó Zoltán; 82-87
Könyvajánló; 88-99
Pályázat; 100
Impresszum; 101

E havi számunkat Andrásfalvi-Faragó Zoltán természetfotóival díszítettük. Köszönet a képek közlési jogáért! A Szerk.

Ketykó István: Mostanában fekete lovakkal álmodom

*Összegyűjtött és új versek
(1976 – 2003)*

Ima bocsánatért (2000) ciklus versei

Összefüggések láncolatában

miféle összefüggések láncolatában vergődöm Uram?
a bezárt ajtók fedezékei mögül kitörök lesem a hajnalt
a madarak becsapódásait a zöld lombok közé
vitorlázógép röptét a magasban a tó felett
sült keszegek illatában fürdök meztelen
s a vízre hajló fák közötti stégeken
horgászok csendes örületének drukkolok

miféle összefüggések láncolatában vergődöm Uram?
néha mázsás csend ül lepkeszárnyaimra
s megtörik hangom mint fény a vízben
olykor jól felszerelt antennáimmal sem tudom fogni
mások jeleit
áramköreim bonyolult rendszerében zárlat keletkezik
és olyankor rettenetesen vérzik a menny
izzó meteoritok lyuggatják át napjaim úgy érzem
hogy bőrkötényes kovácsok patkolják élesre lábaim
megvasalnak hogy el ne csússzak emlékeim
jeges útjain

miféle összefüggések láncolatában vergődöm Uram?
néha kezet nyújtok az első fűszálnak is
melyet lehevertem
s az utamba eső árvalányhaját fésülöm szerelmesen kezeimmel
kakukkfű hangját hallgatom és boldogságom apró rézgarasait

dobálom napjaim pisztrángtisza vizébe

Bánk , 1979. május 9.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF**A Drégelypalánki Református Egyházmegye (1617–1952) eklézsiái III.****Verőce Református Egyházközség – Északpesti Református Egyházmegye – Dunamelléki Református Egyházkerület**

Lelkipásztor: Márkus Gábor

Gondnok: Szabó Zoltánné

Az egyházközség már a reformáció óta létezik. Sok próbát kellett kiállnia, ami megedzette hitüket. 2004-ben indították el a Géza Fejedelem Református Általános Iskolát és Óvodát.

Szórványai: Kismaros, Magyarkút.

Református anyakönyvek 1785-től.

Az egyház lelkészei közül a Drégelypalánki Református Egyházmegye esperese:

Oroszy Jenő 1907–1913

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint a település népessége 3663 fő, melyből katolikus 1756, református 372, evangélikus 60 lélek.

A honfoglalás 1100. évfordulójára jelentette meg Verőce Önkormányzata Szomszéd András levéltáros *Verőcei évszázadok* című községmonográfiáját, mely bemutatja a református egyház múltját, emlékeit is. 2015 áprilisában helyszíni gyűjtőmunkámat Márkus Gábor tiszteletes úr számos, a parókián található kézirattal gazdagította. Ezek közül kiemelendő dr. Makay Sándor egykori lelkész összeállítása *Kimutatás a nógrádverőcei ref. egyházban eddig működött papokról. Lelkész és lelkészi családtagok anyakönyvi adatai*, valamint *A verőcei református templom története* című kézirat, mely *A verőcei református egyház története* cím alatt a gyülekezet honlapján is olvasható.

Nógrádverőce – a monográfiában

Azelőtt Verőcze. Dunamenti magyar kisközség és körjegyzői székhely. Házainak száma 395, lakosaié 1957, a kik róm. kath. és református. vallásúak. Postája, távírója és vasúti állomása helyben van. A váczai püspökség ősi birtoka. 1444-1460 táján élte virágkorát, mert az akkori oklevelek oppidumnak mondják. 1597-ben a törökök és a magyarok között itt ütközet volt. 1598-ban ismét a váczai püspökség birtokában találjuk. 1715-ben 12 magyar, 1720-ban 19 magyar és 2 tót háztartást írtak itt össze. Mindvégig a váczai püspök maradt a birtokosa. A róm. kath. templom 1719-ben épült, melyet gróf Althann Károly váczai püspök 1736-ban megnagyobbított. 1739-ben a pestis emlékére kápolna is épült a helységben. A református templomot 1785-ben emelték. (BOROVSKY /1911/ 98.)

A verőcei református templom története

A kálvinisták a 18. században mintegy hat-hét évtized alatt sok-sok szenvedésnek, megaláztatásnak, kísértésnek voltak kitéve. Istentiszteletet nem tarthattak, gyermekeiket katolikus iskolába kellett járattatni, keresztelést, esketést, temetést csak a katolikus plébános végzett. Reményeik akkor váltak valóra, amikor az 1781-ben megjelent Türeلمي Rendelet megengedte, hogy ahol kellő számú református él, építhetnek templomot, torony, harang és utcára nyíló ajtó nélkül. A megkötéseiben is örvendetes rendelkezés valóra váltásakor így ír az egyház újjáalakulásáról felvett jegyzőkönyv:

Minek után a Verőctzén lakozó Helvécziai vallástételt tartók mintegy 70 esztendő alatt vallások szerint való szabados istentisztelet nélkül keserves árvaságban voltak volna, 1784-ben szabados isteni tiszteletet nyertek.

Amíg a templom tervezésével foglalkoztak, 1784-ben papot hívtak Szilvási Gábor személyében, aki éppen

akkor jött haza külföldről. Kántornak Ungvári Gábort hívták Losoncról, és megtartották az első szabados istentiszteletet, 1784. december 22-én, a Tanos-féle (a közelmúltban lebontott) házban. A szájhagyomány szerint a ház előtt egy magas pózna állott, amelyre, mint a hajók árbocára egy kosarat vontak fel akkor, amikor az istentiszteletet tartották.

Ezek így meglévén – a jegyzőkönyv szerint – eklézsiái előjárók is tétettek a következőkből: Tokodi Mihály templomgazdának, Kiss János, Kristóf István presbitereknek, öreg Tóth András, Verebes András, Kovács Péter, Pécsi István kerülő presbitereknek, hogy a munkásokat kiharcolják és azokkal legyenek. A nagymarosiakat pedig öreg Horváth András, Szobonya Mihály és Molnár Sámuel gondozta.

A templomépítés előkészítése során igen sok probléma, gáncsoskodás, nehézség merült fel. Nemes és nemzeti Tokodi Mihály úrnak sokat kellett járni Kovács Mihály és Pécsi András egyháztaggokkal és másokkal Szügyiben, az akkori megyeházára, továbbá Budára és Pozsonyba, azután Vanyarcra a szolgabíróhoz, amíg engedélyt kaptak az építkezéshez.

Ekkor a püspöki tiszttartóság állott ellen, azt mondva, hogy nincsenek Verőcén ötszázán a kálvinisták. Ekkor a verőcei hívek egyesültek a nagymarosiakkal. Majd az volt a kérdés, hová építsenek. Hely nem volt, a szabad területek a püspökség tulajdonát képezték. Innen nem kaphattak, és nem is vehettek. Ekkor ugyanis a reformátusoknak itt új telket venni nem volt szabad. Sok aggodalom után megvették a református Kovács Mihálytól a kertje végét 50 forintért és a Csinos testvérektől szintén a kertjük végét 30 forintért a templom és a parókia számára.

Azután ismét a püspöki tiszttartói állottak ellent azzal, hogy a híveknek nincsen elég pénzük az építkezéshez. A szájhagyomány úgy tartja, hogy akkor Kovács Péter bement Vácra a tiszttartóhoz, és felmutatott egy süveg pénzt kijelentvén azt, hogyha pedig ez nem lenne elég a templomra, van még otthon több is. Így minden akadályt leküzdve kezdhették meg a templom tényleges tervezését.

A gyűjtések a templomra már 1781-ben megkezdődtek. Elöl járt Tokodi Mihály 100 forinttal, a híveken kívül a drégelypalánki egyházmegye 10 frt-tal, a szokolyai egyházközség 8 frt-tal. Szokolyán ezen kívül Verebes József gyűjtött 43 frt 10 kr-t. Diósjenő küldött 10 frt-ot, a tótfalusi eklézsia 2 frt-ot, a gödi árendás társaság 5 frt-ot, a nagymarosi egyház 1 frt-ot, a nagymarosiak külön gyűjtöttek 72 korona 28 kr-t. Ismét a nagymarosiak – mégpedig az ottani legények – 3 frt 30 kr-t adományoztak. Ezenkívül Tereskéről, Kisvácról, Tótfaluról és még Szokolyáról jött adomány. Végül, amint be van jegyezve a pénztárkönyvbe: *Egy becsületes tótfalui ember 20 Kr-t adott.*

Ezenkívül Tokodi Mihály, Tokodi József és Tokodi András testvérek továbbá Kovács Mihály és Pécsi András több száz forint kölcsönt adtak az egyháznak, úgyhogy a templom építését megkezdhették.

A templom alapkövét 1785. május 3-án tették le, és már augusztus 14-én itt tartották az istentiszteletet. Az új templomban tiszteletes szenior Széplaki Pál úr, losonci első prédikátor tartotta a bibliamagyarázatot, a XCLII. Zsoltár 5. verse alapján. Az istentiszteleten rajta kívül még 23 prédikátor vett részt.

Az ünnepélyes alkalomról készült jegyzőkönyv megjegyzi: *Midőn ez a szabados istentisztelet felállott közöttük, 246 lélekből állott az eklézsiank, akik már mind éltek az úrnak szent vacsorájával. Nagymaroson megvoltak ilyenek 112-en.*

A templom mai formájában állt akkor is, a mennyezete stukatúr, amely kék színnel festve, rajta csillagokkal. 1871-ben gerendákat raktak fel, és így szilárddá tették a mennyezetet. Eleinte csak egy karzat volt, a másik később épült.

A szájhagyomány szerint a templom alapkövébe egy süveg pénz van betéve, amelyre a tallérokat a Tokodiak adták. A községben akkor 60 protestáns család élt (59 református, 1 evangélikus), a reformátusok valamennyien magyar nemzetiségűek voltak.

Eleinte torony nem volt, helyén cinterem állott, mellette fa harangláb. A toronyra 1790-től gyűjtöttek, de csak 1802. május 2-án kezdték építeni, és a következő évben 1803 júliusában fejezték be. Megépítése 1200 frt-ba került. A templom melletti parókia az 1797–1798. években épült.

Harangok

A harangra 1787 óta gyűjtöttek, erre a célra Kiss András és társai adakoztak először 15 frt 10 kr-t. 1790. május 8-án kész volt a harang, amelyet Besztercebányán öntöttek, súlya 3 mázsa 12 font volt, ára 187 frt

12 kr. Négylovas kocsival mentek a harangért Besztercére, és egy hétig tartó út után hozták haza. Harangjukkal nem voltak szerencsések, mert 1820-ban megrepedt. Újjáöntötték, és ez az új harang 1856-ban szintén megrepedt. Szintén újat készítettek. Ez a harang 1890. szeptember 25-én repedt meg. A két régi harangot azután beadták, és csináltattak két újat: egy kisharangot, amely 185 kg és egy nagyharangot, amely 300 kg-os volt. Azt az új nagyharangot háborús körülmények között 1917-ben elrekvirálták. Ezután négy évig harang nélkül volt az egyház, amíg 1921-ben adakozásból készítették egy 340 kg-os harangot.

Templomfelújítások

A mostani cinterem 1850-ben épült közadakozásból. A templom ajtaja feletti márványlapot Pécsi András készítette 1859-ben. A torony új csillagot kapott 1881-ben, majd 1906-ban bádoggal fedték be, 1926-ban pedig villámhárítót tettek fel.

Az orgona 1911-ben készült el. Az I. világháború során elrekvirált sípjait 1920-ban újakkal pótolta az egyház adakozásból. A villanyvilágítást 1932-ben vezették be, ugyanakkor történt a templom átfestése is.

Az úrasztala régen egyszerű, négyszögletes asztal volt, amelyet először oválisra cseréltek, majd 1887-ben adakozásból elkészült a vörösmárvány máig is használatos úrasztala.

A templomot 1935-ben – megépítésének 150 éves évfordulója alkalmából – kívül és belül is kifestették. Az évfordulóhoz kapcsolódó ünnepély 1935. július 29-én volt.

A II. világháború idején az Úr hajléka szerencsére jelentősebben nem sérült meg. Az 1970-es években mégis sort kellett keríteni a régi tetőszerkezet kijavítására és új cseréppel történő befedésére. A templom 200 éves fennállását 1985-ben ünnepélyes keretek között élte meg a gyülekezet. A korábbi református iskolához kapcsolódó tanítói lakásból kialakított gyülekezeti terem kibővítésére, felújítására és berendezésére 1993-ban került sor. Ez a fűthető terem nemcsak különféle rendezvények, hanem hideg téli idő esetén istentiszteletek megtartására is alkalmas.

A templom külső felújítására – jelentős mértékben közadakozásból – 1994-ben került sor. Ez alkalommal nemcsak a torony, a külső falfelületek és az esőcsatorna került felújításra, hanem a templom körüli tereprendezéssel a szigetelés nélküli falak vizesedési hajlama is jelentősen csökkentve lett.

A felújítás utáni ünnepélyes istentiszteletre 1994. december 11-én került sor. Az ünnepi megemlékezést dr. Hegedűs Lóránt püspök tartotta.

Sor került a parókia felújítására is. A régi ajtók és ablakok helyett újak kerültek beépítésre. Úgya parókia, mint a gyülekezeti terem gázfűtésének vezetékai megépültek.

A legújabb korszerűsítés

Már 2007-ben a presbitérium elhatározta, hogy templom felújítására adományokat gyűjt, és ezeket az adományokat egy külön számlán helyezi el, hogy amikor a felújítás elkezdődik, legyen saját erő a munkához. A Dunamelléki Református Egyházkerület tervező csoportja, Nagy Béla építészmérnök vezetésével kezdte el a tervezést, és az engedélyeztetési eljárást. Az engedélyek 2013 áprilisára készültek el, mely három ütemről szólt. Az első ütem, a teljes belső felújítás volt, ez valósult meg 2013. május végétől karácsonyig: padlózat cseréje, padlófűtés; elektromos kábelrendszer beépítése, falak vakolása, festése; padok cseréje; karzatok, szószék felújítása; vizesedésgátló eljárás alkalmazása; hőcentrum megépítése energiatakarékos gázkazán beállításával, mely ellátja a templom, gyülekezeti terem és a parókia fűtését. Tervezett költség: 43 millió Ft, tényleges kiadás: 28 millió Ft.

Október hónapban, a hollandiai Hoofdoorp település protestáns gyülekezetétől egy két manuális lábpedálsoros Johannus márkájú elektromos templomi orgonát kapott az egyházközség. Nagyszerű összefogás valósult meg, sokan segítettek és támogatták az eklézsiát, a verőcei önkormányzat is komoly támogatást biztosított. A tervek szerint a második ütem a külső felújítás, a harmadik pedig a terület rendezése lesz. (<http://www.veroceref.parokia.hu/cikk/mutat/ha-az-ur-nem-epiti-a-hazat-hiaba-faradoznak-az-epitok/> Letöltés: 2015. ápr. 25. és Márkus Gábor szóbeli közlése, 2015. ápr. 11.)

Prédikátorok, lelkipásztorok

A Kimutatás a nógrádverőcei ref. egyházban eddig működött papokról (rendes, segéd és helyettes lelkészek) címmel év és név nélkül készült 4 oldalas anyag összeállítója dr. Makay Sándor. Szerzőségét bizonyítja, hogy az első oldalon a rendes lelkészek listáján utolsóként ő szerepel, de csak szolgálati idejének kezdetével. A gépelt listán utólag kézirással, tollal jegyezték be halálának időpontját. A névsor kelezésének meghatározásában segítségünkre van a 3. oldalon: „Hollóssy Károly jelenleg pilismaróti lelkész” – aki 1929-ben hunyt el, továbbá az utolsó helyettes lelkész /Horváth Lajos/, aki 1923-ban szolgált Verőcén. Az összeállítás az 1920-as évek közepén készülhetett. A pozsonyi különbíróság elé idézett Szkárosi István verőcei prédikátort sem Makay, sem Kovács László /1997/, de Szomszéd András monográfiája sem említi.

Makay Sándor az anyakönyvek lelkészekre és családtagjaikra vonatkozó bejegyzéseinek, továbbá a jegyzőkönyvek feldolgozásával értékes anyagot hagyott az utókorra. Alább a *Lelkész és lelkészi családtagok anyakönyvi adatai* címet viselő összeállítása alapján adunk áttekintést a helyi prédikátorok működéséről.

Szilvász Gábor 1784 karácsony havában 21-én jött Verőcére. Állítólag péceli származású volt. 1796 Gergely napján eltávozott Verőcéről. Hogy honnan jött, bizonytalan. Ennyi van róla bejegyezve: „Ki is éppen akkor utazott külső országokból hazafelé.” Az említett hónap 22-én tartotta az első istentiszteletet. Szilvász Gábor verőcei papsága idején nősült 1786. november 28-án, elvévén a kosdi papnak, tiszteletes Nagy Kaszap Mihály uramnak leányát, Juliannát.

Gyermekei: Benjámin /gyermekkorában meghalt/, Judith és Julianna. Felesége: Nagy Kaszap Julianna 22 éves korában, 1791. május 15-én meghalt. Második felesége Dryäder Karolina volt. Hogy Verőcéről hova ment, bizonytalan, valamint felesége sorsa is.

Kulifay Pál 1796-ban jött ide. Első anyakönyvi bejegyzése 1796. márc. 21. Hogy honnan jött, bizonytalan, de nem messziről jöhetett, mert pénztárkönyvi adat szerint szekereseket küldtek érte, adván nekik útiköltségre 58 kr-t. Felszentelése Veszprémben történt 1796. III. 23-án.

Felesége nemes Thar Erzsébet, fiuk Zsigmond, leányuk Susánna, aki születése napján meg is halt. Őt követte a sírba édesapja Kulifay Pál, aki 1799. január 10-én halt meg.

Molnár Ferenc 1799. március havában jött ide, hogy honnan, bizonytalan. Első anyakönyvi bejegyzése március 21. Utolsó bejegyzése 1809. II. 7.

Felesége Hunyady Éva, fiuk: Ferenc. Molnár Ferenc innen Pilismarótra ment 1809-ben.

Bökényi Gábor 1809-ben jött ide Nagymarosról, hol interimális prédikátor volt. Molnár Ferenc lemondása után a Diósjenőn tartott egyházmegyei gyűlés rendelte Verőcére /1809. febr. 7-én/. Első anyakönyvi bejegyzése 1809. III. 28. Utolsó bejegyzése 1814. III. 14-én. Innen Diósjenőre távozott 1814-ben. Eltávozása után Verőcéről nősült. Elvette néhai Verebes István jobbágy özvegyét, Péter Máriát 1814. szept. 6-án.

Tóth Pál 1814–1820. Első anyakönyvi 1814. III. 27. Utolsó bejegyzése: 1820. VI. 11.

Felesége: Jakabházy Erzsébet. Gyermekeik: Pál, aki kisgyermekként elhunyt; Antal és Julianna.

Nemes Szalay /:Zalay:/ József 1820–1849. Első anyakönyvi bejegyzése: 1820. X. 22. Utolsó bejegyzése: 1849. Felesége nemes Vizváry Erzsébet. Szalay József meghalt 1849-ben, felesége 1849. VI. 2-án. A régi temetőben a kapu közelében most is megvan nagy, vörös márvány közös sírkövkük.

Csuthy Zsigmond 1849–1852. Első bejegyzése 1849. VII. 29., utolsó 1852. Felesége Hegedűs Julianna. Gyermekekük: Julianna. Kisvácon tartott osztrák és oroszellenes keresztes hadjáratot hirdető beszédéért halálra ítélték, de 1852. V. 5-én 6 évi várfogságra változtatták.

Nagy Mihály 1853. V. 18.–1884. III. 29. Felesége Nagy Johanna, Nagy Gedeon, a későbbi diósjenei lelkész és esperes nővére volt. Gyermekeik: Pál, Zoltán, György, Ilona /kislány korában elhunyt/ és Erzsébet. Özv. Nagy Mihályné szül. Nagy Johanna meghalt 1912. III. 22-én 86 éves korában. Jelenleg itt nyugszik a verőcei új temetőben, ahová a régi temetőből hozzátartozói lehozatták egy kis koporsóban Nagy Mihály hamvait, hogy együtt pihenjenek.

Orosz Jenő 1884–1916. III. 25. esperes: 1908–1913

Dr. Makay Sándor. Helyi állását 1918. III. 12-én foglalta el. (A listán kézírással: †1948. aug. 16.)

Dr. Makay Sándor Nógrádverőcén született 1879. február 2-án. Apja Makay Sándor helyi rektor, a nagykőrösi Makay Mihály ügyvéd és volt városi tanácsnoknak, valamint Eiman Annának a fia. Anyja a monori rektornak, Szabó Pálnak a leánya. Apja Nógrádverőcén 1907. augusztus 5-én halt meg, anyja ugyancsak Verőcén 1912. július 11-én.

A VI. elemi után a gimnáziumot Nagykőrösön végezte, majd az érettségi letévése után a budapesti teológiára iratkozott be, ahol a lelkészi oklevelet megszerezve Ceglédre helyeztetett hitoktató segédlelkésznek 1902. szeptember 1-jén, és itt 1903. november 1-ig tartózkodott. Innen Abonyba ment helyettes lelkésznek 1903. november 1-től 1904. június 1-ig, ahol az új pap részére átalakíttatta a lelkészlakást. Innen Veresegyházára ment szintén helyettes lelkésznek. 1904. június 1-től szeptember 1-ig működött ott, és a nagyon elhanyagolt lelkészi épületeket és kerítéseket rendbe hozatta. Ezután Kiskunfélegyházára helyeztetett 1904. szeptember 1-től 1906. május 15-ig adminisztrátornak, ahol a lelkészi és egyházi ügyeket teljes önállósággal, és az elemi és ipariskolában a hitoktatást is végezte, továbbá a polgáriban, gimnáziumban és a tanítóképzőben is. Itt kis templomot építtetett, innen a budapesti Magyar Királyi Országos Gyűjtőfőgházhoz neveztetett ki rendes lelkésznek, ahol 1918. március 12-ig, Nógrádverőcére történt távozásáig működött. Az itteni működése sok kellemetlenségben bővelkedett. Az 1916. március 25-én elhalt Oroszy Jenő utódja lett, ahol bár 1916 augusztusában megválasztották papnak, a csonka és kegyeleti év miatt csak 1918. március 12-én, Gergely napkor foglalhatta el állását, és ez alatt az idő alatt nyakló nélkül ment az egyház vezetése. A szertelenkedők még idejövetele előtt feljelentést tettek új lelkészük ellen. A volt helyettes lelkész e zavart örömmel szemlélte, mert úgy gondolta, hogy dr. Makaynak elmegy a kedve ide jönni e zavarok miatt, s ő jöhet ide papnak. E kezdődő zavarok a lelkész idejövetele után is folytatódtak, s a lelkészt még 3-4-szer feljelentették a félrevezetett verőcei hívek békétlenkedő csoportjai. Végre is a lelkész állhatatos kitartása győzedelmeskedett, s lecsillapodott vizeken vezette egyháza hajóját.

Előadások tartásával, segélykérvényekkel sok pénzt szerzett egyházának, s ezekből az elhanyagolt állapotban lévő egyházi épületeket rendbe hozatta. Az elrekvirált orgonasípot és harangot gyűjtésekből újjáépítette. A templomot renováltatta. A torony bádofedelét befestette, villámhárítóval ellátta. Majd a templomot villanyvilágítással látták el, s az összes padokat, karokat, szószéket és orgonát fehérre festette arany díszítéssel. Majd a jótékony nők új, szép, aranyrojtos, kék terítővel látták el a szószéket, úrasztalát, pap és papné széket. Mindezek a munkálatok oly széppé tették a templomot, hogy közlőről és távolról sokan jönnek megnézni a templom szépségeit. A sok vihar lecsendesedett, és a hívek is bizonyos büszkeséggel szemlélik rendbe hozott egyházi épületeiket, s különösen büszkén szemlélik ők is ékesen rendbe hozott templomuk belső szépségét, s vannak nem kevesen, akik bizonyos önvádat éreznek, hogy miért kellemetlenkedtek annyit egyházukért oly sokat tett lelkészüknek.

Dr. Makay Sándor a lelkészi oklevele mellett megszerezte a tanítói oklevelet is Nagykőrösön 1901-ben. A budapesti egyetem jogi karán alapvizsgát tett, majd a bölcsészettudományi karon folytatta tanulmányait, s ott 1914-ben doktori vizsgát tett.

A drégelypalánki egyházmegye tanácsának és több bizottságának tagja, tanácsbíró, s kerületi pótképviselő. A Nógrádverőcén gazdasági és szövetkezeti, valamint népjóléti téren kifejtett tevékenységéért az Országos Magyar Gazda Szövetségtől elismerő oklevelet nyert, s magas pénzjutalomban is részesült 1924-ben.

Családi helyzete: megnősült 1904. július 4-én. Elvette dr. Györgyi József nyugalmazott ezredorvos s Pest vármegye tiszti főorvosának leányát, Lujzát. E házasságából következő gyermekek születtek: Sándor 1906. január 26-án Kiskunfélegyházán. Meghalt 1932-ben Budapesten. Margit született: 1907. július 15-én Abonyban. Férjhez ment 1933. február 25-én Nógrádverőcén ifjabb Krajtsovits Ferenc iparművészhez. Lenke született: 1908. november 27-én Budapesten. Lujza született: 1911. május 6-án Budapesten. Postatiszt lett, majd férjhez ment dr. Bánfalvi Pál szobi főjegyzőhöz.

Első felesége 1918-ban elhalálozott, s újra házasságot kötött, elvette Kamaker Ilona okleveles tanítónőt. E második házasságból származott Ilona nevű leánya, aki 1919. augusztus 25-én született, s kántortanítói oklevelet szerzett. (KRÁNITZ 2013 208–210.)

Az eklézsia életéből

A 18. század végén Nagymaros Verőce filiája volt. Kármán József esperes 1789. évben kelt körleveléből kiderül, hogy a két eklézsia között nem felhőtlen a kapcsolat, de lemondanak az elszakadásról, s egyezséget fogadnak.

A Verőtzei és N. Marosi Eklézsia egymás között esett minden elszakadásra célozó ellenkezésekről le tévén, továbbra is az igaz egyességre javalják magokat.

Molnár Ferenc prédikátor úr és az eklézsia között anyagi természetű konfliktusok a kenyértörésig vitték az ellentétet. 1808-ban a taktus közgyűlésen panaszolja, hogy természeti járandóságát 24 firt-ban állapították meg, melynek átszámított piaci értéke 62 firt-ra rúg, tehát évenként 38 firt hátrány éri. Panaszát két ülnök megvizsgálta, de a következő vizitáció alkalmával már hivataláról lemondott, mivel az egyház nem tartja magát a régi konvencióhoz. Pilismarótra távozott. A verőcei eklézsianak új prédikátort Bökényi Gábor személyében csak azok után rendelt az egyházmegye, miután a gyülekezet küldöttei az eklézsiaival megbeszélték a dolgot: írásban vállalták a régi díjazáshoz való visszatérést.

Mintegy 5 esztendő elteltével Bökényi Gábor tiszteletes úr a megüresedett diósjenei prédikatori székre cserélte fel verőcei hivatalát. A három jelölt közül az eklézsia tetszést Tóth Pál nagymarosi prédikátor nyerte el. Választásuk helyben hagyatott, megerősített, s rendes prédikátornak hozzájuk rendeltetett. Tudtokra adatott, hogy magokhoz tisztességesen meghívják, s az egész papi konvenciót bemutassák, a bevételre exmittálást az esperes úrtól kivegyék.

A verőceiek egy évig állták ígéretüket: az 1815. évi közgyűlésen már a lelkész panaszolta, hogy eklézsia fizetését alább kívánja venni. A gyűlés úgy rendelkezett, hogy esperes úr a helyszínen vizsgálja meg az ügyet. A huzakodásnak nem lett vége: 1818-ban a traktusnak a prédikátor és az oskolamester 1816. évi búzabéli restanciája miatt kellett intézkednie: fizessék meg az elmaradást!

1820-ban Tóth Pál tiszteletes Ácsra került (1820–1856), s a gyülekezetet haláláig szolgálta. 1845-től a tatai egyházmegye esperese.

Verőce tudós katolikus papja, Krizsány János a reformkori települést ekként mutatja be: *Az 1826. esztendőbeli öszve-írás szerint Verőcze helységet 1278 lélek lakja. Ezek vallásra nézve, beszédre, életmódra nézve egymástól különböznek. Mert vallásra nézve Római katolikusok vagy Helvetia vallást követők, más felekezetbeli nincsen. A Katolikus lelkek száma 808, - a Reformátusoké 470. - Ezek egymás közt most szép egyességbe élnek, de elegyes (vegyes) házasságok nintsennek... Nyelvekre nézve azzal különböznek a lakosok, hogy némelyek magyarok, némellyek pedig németek. A Reformátusok egy általjában minnyájan magyarok. A Katolikusok egy részben németek, de mégis több a magyarok száma...* (Közli: SZOMSZÉD 1996 152.)

Ugyanakkor ebben az időben verőcei eklézsiaiban úrzavarok támadtak, a templomot feltörték. Az 1826 februárjában tartott kisebb gyűlés úgy határozott, hogy a helységben tartandó traktuális gyűlésen a nyomozást tovább kell folytatni. A templomon esett szentségtörés kivizsgálására az egyházmegyei gyűlés egy egész napot, április 13-át szánta, de nem jutott előbbre. Ezért a főkurátor urat kérték meg, hogy vizsgálta ki az ügyet.

1830-tól az egyházmegyei közgyűlés több éven keresztül foglalkozik a verőcei templom feltörésének és egy szék megrongálásának ügyével. A lefolytatott nyomozás neveket nem említ, a tetteseket mint illetékes úriszéknek, a váci püspökségnek kellene felelősségre vonni. A váci prefektúra sürgetése, az egyházmegye segédgondnokának segítségkérése ellenére az elkövetők megbüntetése elmaradt, 1835-ben már azt állapítják meg a közgyűlésen, hogy az ügyben előbbre jutás nem várható, mivel az érintett emberek azóta meg is haltak. Panaszolták továbbá a verőceiek, hogy a *váci püspöki földesuraság vallásunk törvényes szabadságának sérelmére Szent István király ünnepének megtartását az eklézsiaknak megparancsolta.* A verőcei református gyülekezet az 1820. évi Névtárban 500 lélekszámmal szerepel, 1850-ben már 630 egyháztagot említenek, ami bizonynyal téves, hiszen az 1851. évi Névtár dióhéjban összegzi a mater eklézsia legfontosabb történeti adatait: *Verőcze, anyagyülekezet Nógrád megyében. Egy a legrégebb egyházak közül. Szász lakosai voltak, kik a viharos időben elhagyván, református magyarok szállották meg, s 1717-ig békekességben maradtak. De ekkor templomuk elvétetett s bezáratott, és csak 1785-ben*

állott fel újonnan az egyház. Lelkész: Csuti Zsigmond, tanító Győri Miklós. Lélekszám 530, iskolába jár 36 fiú, 34 leány, összesen 70 tanuló. A következő évek létszámadatait ugyancsak fenntartással kell kezelnünk. Lélekszám: 1854 – 531; népesség: 1863 – 642, lélekszám: 1866 – 650. Azon feltételezésünket sem igazolja, hogy a lélekszám az úrvacsoraképes gyülekezeti tagokat, míg a népesség a gyermekeket is magába foglaló teljes létszámot takarja. 1863-tól az anyakönyvezési bejegyzéseket is feltüntető adatsorok a gyülekezet létszámbeli erősödését támasztják alá: 30 születés, 22 halálozás, 10 házasságkötés, 85 iskolás; 1869-ben 32 keresztesítés, 22 temetés, 11 egybekelés, tanulók száma 87; lélekszám: 530. Ugyanakkor az 1873. évi Névtárban 700 lélek szerepel.

Az 1880-as Névtár Verőce 600 lélekszámú anyaegyházának filiájaként tünteti fel a 157 fős nagymarosi gyülekezetet. A lélekszám ingadozásra – ami a '80-as és '90-es években is folytatódik – választ adhat az 1891. évi Névtár néhány adata és megjegyzése: lelkész Oroszy Jenő, tanító Makay Sándor; születés 15, meghalt 28, házasságkötés 5; iskolaköteles 78, valamennyien járnak, ismétlő iskolaköteles 21, jár 20; konfirmált 13. Népesség: 503, kiköltözött 124, a népesség a múlt évinél 137-tel kevesebb! A 19. század végén Nógrádverőce lakóinak egy részét a megélhetés kényszere elsodorta a településről.

1900-ban Nógrádverőce polgári népessége 1686 fő, ebből ev. református 523, róm. katolikus 1106, ágostai evangélikus 12, görög keleti 8, gör. kat. 2, izraelita 35. A lelkész és a tanító személye nem változott, gondnokok Tógyor Pécsi János és Varga Kovács Bálint. A polgári anyakönyv szerint született 13 fiú és 6 leány, valamennyien református keresztségben részesültek; elhunyt 10 férfi, 11 nő; egy tiszta házasságkötésre került sor, a pár ref. lelkész áldásában részesült; konfirmált 6 fő. A 71 iskolaköteles és 11 ismétlő iskolaköteles tanuló jár iskolába. Az egyház bevétele 1329 ffrt, kiadása 1036 ffrt.

1910-ben az anyaegyház lelkésze továbbra is Oroszy Jenő, aki ekkor már palánki esperes is, segédlelkésze Szőnyi Sándor. Csapó István és Verebes István a gyülekezet gondnoka. A település lakossága 1849 fő, ebből az egyházközséghez 538 lélek tartozik. Előző évben 18 születést, 16 halálesetet és három házasságkötést anyakönyveztek, 7 ifjú konfirmált. Paál Zoltán tanító úrnak 66 mindennapos és 23 ismétlő iskolába járó tanítványáról tudunk.

1928-ban az anyaegyház 576 lelket számlál, lelkész dr. Makay Sándor, gondnok Gubacsi Lajos; a presbitérium 12 fős. Belmissziói egyesület és énekkar működik. 13 születést és 11 elhalálozást jegyeztek be. Csele József tanító úr 47 iskolással, 28 ismétlőssel foglalkozik.

A gyülekezet az egyházmegyei közgyűlések jelentéseiben

Közös belmissziói nap volt február 2-án Nógrádverőcén. 6 lelkész jelent meg. A templomban tartott ünnepély után a jelen volt lelkészek és világi tanácsbírák konferenciát tartottak. Nógrádverőcén vallásos estély december 1-től március 15-ig hetenként egyszer tartatott.

Dr. Makay Sándor nógrádverőcei lelkész vallásszérelmi bejelentése az egyházmegyei közgyűlésnek: a községi bíró 1932. évi július hó 12. napján a nógrádverőcei községháza hivatalos helyiségében önkényesen feszületet helyezett el. Ezen eljárása ellen nevezett lelkész panasszal élt az illetékes fősolgabírónál, aki az ügyet elintézés céljából letette a községi elöljáróságához. A községi képviselő-testület 1932. évi szeptember hó 9. napján tartott ülésén az ügyet tárgyalás alá vétén, a bíró eljárását helyeselte. Lelkész azon hiszemben, hogy vele a határozatot közölni fogják, azt elkésve fellebbezte meg, s így fellebbezését az alispán elutasította. 1943-ban Verőce egyetlen szóránya Kismaros. Az itt élő reformátusok bejártak Nógrádverőcére az istentiszteletre. Lelkész és tanító egy-egy alkalommal meglátogatta őket.

Az egyház-látogatási jegyzőkönyvekből:

1941-ből említik a református temetőt. Az anyaegyház szóránya: Kismaros, lélekszám 6, tanköteles 2; a hívek a verőcei templomba járnak. 1943-ban lélekszáma 8, a tanköteleseké 2; 1944-ben lélekszám 6, tanköteles 2.

Belmisszió, 1945: a gyermekek részére az iskolában volt minden reggel könyörgés, a tanítónő végezte. Vasárnapi iskola nem volt. A gyermekek segélyezésben nem részesültek. Ifjúsági munka, konfirmációi oktatás szünetelt.

Verőce prédikátorai

Tótfalui Péter	1629–1631	(DREL I. hiányzik)
Szenci András	1650	
Szkárosi István	1674 k.–1713 k.	(Pozsonyba idézték)
Szilvási Gábor	1784–1796	
Kulifáy Pál	1796–†1799	
Csöglei Molnár Ferenc	1799–1809	(Pilismarótra ment)
Bökényi Gábor	1809–1814	(Diósjenőre ment)
Tóth Pál	1814–1820	(utóbb tatai esperes)
Szalay József	1820–†1849	
Csuthy Zsigmond	1849–1851	(DREL h.; Szomszéd A.)
Nagy Mihály	1853–†1884	
Oroszy Jenő	1884–†1916	(esperes 1908–1913)
Dr. Makay Sándor	1918–†1948	
Nagy Lajos	1948–1979	(†1987, Verőce)
Németh Győző	1979–1989	
Karla Tamás	1989–1992	
Köpeczi Bóth Tibor	1992–†1996	
Márkus Gábor	1997-től	

Segéd- és helyettes lelkészek

Petróczi Lajos h. l. 1851–1853; Oroszy Jenő 1882–1884; Hollósy Károly h. l. 1884–1885; ifj. Makay Sándor száraz káplán 1899–1902; Perjessy Károly száraz káplán 1902; Labancz László papoló káplán, s. l. 1903; Bende Gyula 1903–1907; Györgydeák Dániel 1907; Kóczán Mór 1908; Varga Dezső 1908; Somogyi János 1908; Szőnyi Sándor 1909–1910; Dávid Lajos 1910–1914; Závori Elek 1914–1915; Székely István 1915–1916; Horváth Zoltán h. l. 1916–1918; Horváth Lajos h. l. 1923; Tóthpál Márton (rendelkezési állományban) 1940.

Református iskola

A település, melyben legalább két vallás követői – majd a telepítés után – két nemzet fiai laktak, oktatás szempontjából is színes képet mutat.

A reformátusok 17. századbeli iskolájának működéséről, a gyerekek tanításáról nincsenek források.

A türelmi rendelet kihirdetése után a nógrádi református községek aktivizálódtak, s egymás után kértek templom és iskola építésére engedélyt.

Dicsőségesen Uralkodó Felséges Urunknak a Szabad Isteni tisztelet iránt költ kegyelmes parancsolatja mellett bátorkodunk a Tekintetes Vármegye előtt oly véggel Instálni, hogy Templom építését Prédicator- és Oskolaház felállításáért esedezni.

1788-ban már állt a kőből felállított, két szobából, egy kamrából és egy konnyházból álló Új Református Oskola épülete, melyhez egy helytartótanácsi rendelet alapján a már felépített iskolához a mester számára még egy kamrát és istállót – építenek, melyhez a szekerezést és a kézi munkát adták a hívők. A község írásban kötelezte magát a katolikusokkal együtt hogy az oskolabéli épületeket... a két mesterek Házait mindig jó állapotban fogják tartani és a benne való szükséges eszközöket: úgymint Táblát, Krétát, s több efféléket megszerezni. Továbbá: ...minden Tanítónak a maga számára 6 öl fát, az iskola fűtése számára 3 öl fát, a Földes Uraság kegyelméből minden fizetés nélkül esztendőnként fogjuk leróni és be is hordani.

A tanító jövedelmét így határozták meg:

Egy Mesternek 120 Rénus forintokból álló fizetése – mely 80 Rénus forint erejéig naturálókból – természetbeniek adásából állt: borból, szénából és búzából.

A község legelőin két saját tehenet legeltethettek.

Az egyosztályos, egy tanerős elemi iskola főtárgyai: olvasás, írás, majd számolás és a hitelekkel kapcsolatos alapvető tudnivalók. A tanítót a község választotta, a tanítás nyelve magyar.

Az 1801-ben tartott traktuális gyűlés a verőcei rektor, Szilvássi Mihály úr ellen felhozott panaszokat, továbbá azt, hogy a szenior úr engedelmé nélkül jött be az egyházmegyébe, nem tekinti bizonyítotttnak. Még egyszer kegyelmébe veszi, és ha magát rendesen viseli, ... további megmaradáshoz is számot tarthat. Tiszteletes verőcei prédikátor, Molnár Ferenc és rektora Szilvássi Mihály közötti békétlenség orvoslására és a keresztyéni békesség helyreállítására 1804-ben Szalay Mihály esküdt úr kapott megbízást; a küldetést véghez is vitte, melyről ezt jelentette: jelenlétében oly indulatokat tapasztalt, hogy az ellenkező felek talán a keresztyéni szeretet által a békességre léptek volna; ha így vagyon, a keresztyénségnek bizonyos jele.

1820-ban az oskolamester, Jakab János kéri, hogy októberig maradhasson hivatalában, az Úr segítségével talán visszatér hangja. Rendeltetett, hogy a traktus ehhez hozzájárul, de ha búcsúztatóval lesz temetés, a szomszédos rektorok közül valakit állítson maga helyett.

Az 1834. évi vizitáció során kiderült, hogy a verőcei oskolarektor, Gál István prédikátorát szúrós, frecskoló szavakkal szokta illetni; Molnár Ferenc és ifj. Zalay József prédikátorok intsék meg. Kiderült az is, hogy az iskola gyenge lábbon áll; rendelés: ha Gál István munkáját immel-ámmal végzi a továbbiakban is, az egyházkormányt kénytelen lesz mellé tanítót rendelni, akit jövedelméből kell fizetnie.

Mosonyi János verőcei iskola tanítónál 1839-ben a vizitáció több kanonikus hibát tárt fel, majd ezek szaporodtak és a nép kívánságára büntető hatalom által hivatalából kiharancsolatván, neki kiadatott a szabadságlevél. Végzés: a mindenféle áradozó iskola tanítói erkölcstelenség korlátozására, ezen orvosolhatatlan rosszaságú ifjúnak az elmozdítottása helyesnek ítéltetett.

A vizsgálati hivatal négy évvel később jelenti, hogy Verőcén mind a terményi, mind a pénzbeli, kiváltképpen a tanító részére több évi stoláris járandóságának fizetésével a gyülekezet hátravan. Ennek legfőbb oka az előjárók közti viszálykodás. A gyülekezet főlshóllítatik a hátralévőség megfizetésére, az előjárók pedig a közegyetértés fönntartására.

Györy Miklós tanító sokszor megbotránkozottatta magatartásával (iszákosság, veszekedés, rágalmazás, istentiszteletről való elkésés) a híveket. Három év alatt, míg tanított, 1853 telén 28 fiú és 22 lány tanulójáról kellett volna gondoskodnia, de tavaszra magatartása miatt már csak 35 tanítványa látogatta az iskolát, kiknek tudása igen alacsony szinten állt.

Az iskolai életet szabályozó 1868-as XXXVIII. tc. sok egyéb mellett kötelezővé tette az iskolaszék felállítást, előírt bizonyos alapfelszerelést, megszabta az iskola alaptervekenységét. A törvényre hivatkozva a megyei közoktatási bizottság 1878 áprilisában a református iskolához a következő határozatot juttatta el:

A mulasztókat névjegyzékbe kell venni az iskolagondnoknak.

Minden iskola megye térképpel és szükséges eszközökkel ellátandó.

Az iskolák eddig 4 osztályok helyett 6 osztályokra osztandók.

Kötelező a magyar nyelv tanítása, melyről negyedévenként jelentést kell adni.

Az iskolaköteleseket mindenkor össze kell írni, s a felsőbb hatóságoknak az összeírást fel kellett küldeni.

A „Nép-kertész” című szaklapot a tanító számára meg kellett rendelni.

A továbbiakban az iskolakertről – mely jövedelmének 2/3-a a tanítóé – illetve a faiskolákról rendelkezik.

Általános tapasztalat, hogy bizonyos közöny mellett az iskolák támogatását a tantermi zsúfoltság is akadályozta.

1888. január 23-án állapították meg a tanítói és lelkeszi fizetéseket. A lelkesz fizetsége 600 forint, a tanítóé 265 forint, mely érték magában foglalta a természetbelieket is. A pénzbeli fizetést havonként, esetleg negyedévenként adták. A természetbelinek egyik jelentős részét képezte a föld és a tanítói illetmény.

1886-ban szabályozták a borfizetésnek a módját. *Tekintve azt, hogy a bort termő szőlőhegyeink a szőlőpusztító rovar (Phylloxera) által megsemmisítettek, s így a conventionalis bort természetben beszedni – nem lehetett.* Az elmúlt 10 év átlagának értékét pénzben állapították meg. Borjárandóság címén az egyházközségtől a lelkész 60, a tanító 30 forintot kapott.

Az 1890-es években szükségszerűen felvetődött a második tanterem felépítése a közösség anyagi erejével. 1891-re elkészült 4 tervrajz. Még a tervek bemutatása előtt az alábbi megállapítás olvasható az 1891. áprilisi jegyzőkönyvben: *Az egyház nincs olyan helyzetben, hogy a kor kívánalmainak a hívek megterhelése nélkül minden tekintetben megfelelő tantermet építsen. Az építkezésre az egyháznak 1000 forintja volt, a hiány 5000 forint. A pénzüsszeget egyelőre takarékbba helyezték.* Az iskola egy tanerős, egy tantermes maradt, átlagosan 70–75 tanulóval.

Makay Sándor az 1870-es évek elejétől 1907-ig tanított Nógrádverőcén. A drégelypalánki egyházmegyében 1901-től a tanítóttestület képviselőjeként részt vett az egyházmegyei közgyűléseken. 1907. augusztus 5-én hunyt el 60 éves korában.

1908-ban nincs rendes tanítója az iskolának; tanítási idő: 8 hónap; eredmény: jó. Az ismétlő iskolát – a felsőbb hatóságok felszólítására – a két felekezeti iskola közösen, községi iskolaszék irányítása alatt az 1900-as évek elején állította fel.

Csele József, a későbbi kántortanító állami tanítói kinevezést kapott, ezért 1941. október 11-én lemondott állásáról. A tanév végéig a tanítói oklevéllel bíró lelképásztor végezte a tanítást. Az állásra már háromszor meg volt hirdetve a pályázat, azonban azt nem sikerült betölteni. A presbitérium feltétlenül férfitanerőt óhajtott, a háborús években ilyen nem igen kapható. Nógrádverőce és Dömös az 1941–42 iskolai évben beállította 0 VII., illetve 0 VIII. osztályt.

1941-ben az iskola egy tanerős; református tanköteles: 57; ismétlő: 12 jár: 47+12. 1942-ben szintén egy tanerős iskola, tanköteles 49, ismétlő 6, jár: 49+3. 1943-ban egy tanerős az iskola, tanköteles 62, jár: 56. 1944-ben már 2 tanerős az iskola, tanköteles 59+8; jár: 53+5.

A hiányosan megmaradt iskolai anyakönyvek tanúsága szerint az 1944/45-ös tanévben még osztatlanul folyt 1-8. évfolyamon a tanítás. Az 1945/46-os tanévben I-IV. és V-VIII. osztályban oktattak 30-30 tanulót. Valószínű, hogy azt a bontást követték 1948-ig, az iskola államosításáig.

Szabó Sándor tanító 1908-ban szerezte oklevelét a Debreceni Református Tanítóképzőben. Tanított Izapéterfalván, Korláthelmecen, Ungtornán, Nagymuzsalyon, Beregszászon – innen menekült 1945. október 24-től Verőcére. 1946. márciusban már Gyermelyen volt, szeptemberben Salgótarjánban, majd Dunakeszi-Kisalagon (állami) és 1948-ban újra Verőcére nyert kinevezést, tényleges kinevezésére már az államosított iskolában került sor.

Az általános iskola Nógrádverőcén az 1946/47-es tanévben indult. A református egyház tanítójának szolgálati lakást tartott, mely 3 szobából állott. A szobák padoltak. Az iskoláról 1948-ban a következőket jegyezték fel: *Száraz, padlós, világos, fűtése megfelelő. Részben tatarozni kell.*

2004-ben indították el a Géza Fejedelem Református Általános Iskolát és Óvodát. Jelenleg bölcsődével kibővítvé működik az intézmény.

Rektorok, tanítók

Ungvári István 1783–1786; Sebestyén József 1786–1790; Kemény Péter 1790–1793; Szilvássi Mihály 1793–1804; Horváth István 1805–1807; Farkas Sámuel 1807–1810; Marton Mihály 1811–1818; Jakab Sándor/János 1818–1821; Gál István 1821–1837; Mosonyi János osk. tan. 1837–1838; Varga Pál 1838–1850; Györy Miklós 1851–1855; Cseke Bálint h. tan. 1856; Dolog Endre/András 1856–1870; Makay Sándor 1871–†1907; Dávid Lajos 1907–1908; Pál Zoltán 1908–1912; Tóth István 1912–1926; Csele József 1926–1942 (†1948, Verőce); Szilágyi Dezső 1942–1944 (1945: hadifogság); Makay Ilona 1939–1940 h. tan.; 1943–1945 (†1995, Verőce); Szabó Sándor 1945–1948 (†1961, Verőce); Szilágyi Dezső 1946–1947; Nagy Benő (ideigl.) 1946–1947; Nagy Benőné (ideigl.) 1946–1947.

Források, forrásközlések, feldolgozások:

A Drégelypalánki Református Egyházmegye közgyűlésének jegyzőkönyvei 1815–1947, Pápa http://library.hungaricana.hu/hu/collection/reformatus_gyujtemeny_jkv_egyhazmegyek/

A Dunántúli Református Egyházkerület névtárai (1833-1928); digitalizálva:

<http://library.arcanum.hu/hu/collection/reformatus-jkv/>

Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltára (Ráday Levéltár, RL), Budapest

RL E/2 igazgatási iratok 1750–1831

RL E/6 1. doboz Drégelypalánki Egyházmegye. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek 1853–1880; Egyházlátogatási és közgyűlési jegyzőkönyvek 1876–1889; Egyházlátogatási jegyzőkönyvek 1885–1907; 1901–1944 /ténylegesen: 1941–1944/; 1945–1950.

Köblös József–Kránitz Zsolt (szerk.): A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai I. 1526–1760. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai. Forrásközlések 10. Pápa, 2009. 759 p. + képek

DREL adattára lelkészek 1760–1848. (pdf)

DREL adattára tanítók 1760–1848. (pdf)

Kránitz Zsolt (szerk.): “A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi anyakönyvei 1823–1952. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai. Jubileumi kötetek 1. Pápa, 2012. 380 p.

Kránitz Zsolt (szerk.): “A késő idők emlékezetében éljenek...” A Dunántúli Református Egyházkerület lelkészi önéletrajzai (1943) A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai. Forrásközlések 13. Jubileumi kötetek 2. Pápa, 2013. 1216 p.

Borovszky Samu (szerk.): Nógrád vármegye. Magyarország Vármegyéi és Városai. Budapest, /1911/ 490 p.

Csuthy Zsigmond emléke. Verőcei Református Gyülekezet Presbitériuma, 2003. 2 p.

Dabóczi Viktória: A magyar és német lakosság viszonya Verőcén a nyelvhasználat tükrében a 19. században egyházi források alapján. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 2008. 3-4. sz. 5-52.

Dabóczi Viktória: Verőce etnikai viszonyai a 19. században egyházi források alapján. Kismaros, 2009. 136 p.

Dercsényi Dezső (szerk.): Pest megye műemlékei I-II. Magyarország Műemléki Topográfiája. Budapest, 1958.

Kimutatás a nógrádverőcei ref. egyházban eddig működött papokról. Lelkész és lelkészi családtagok anyakönyvi adatai. /Dr. Makay Sándor összeállítása, 1920-as évek/ 19 p.

Szomszéd András: Verőcei évszázadok. Kiadja Verőce Önkormányzata, /1996/. 228 p.

A verőcei református templom története. Kézirat a parókián, 1997. /Kovács László/ 11 p.

Írásunk a Nemzeti Kulturális Alap által 2014–15-ben biztosított *Alkotói támogatás a Fejezetek a Drégelypalánki Református Egyházmegye történetéből 1617–1952* című könyv megírásához felhasználásával készült.

Verőce református temploma 2012-ben

Csuthy Zsigmond emléktáblája

A régi orgona

A szószék 2012-ben

Emléktábla a reformáció 400. évfordulójáról

A templom új orgonája 2015-ben

Az Úr hajlékának építési évét őrző márvány tábla

Az elektromos rendszer megújítása, új csillár

Az úrasztala és a Mózes-szék

Új padok és a megújult carzát

Nagy Mihály lelkipásztor sírköve

Makay Sándor református tanító...

...és fia, dr. Makay Sándor lelkész síremléke

Nagy Lajos lelkipásztor sírja

Mezei veréb mögött bujkáló széncinege Salgóbányán – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

Lihogó. A vízi madarak télidőben úszkálásukkal mozgásban tartják a vizet, így nagyobb hidegben sem fagy be. A kép a szécsényi sóderbányatavon készült. – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

PETROZSÉNYI NAGY PÁL

HÜVELYK TANÁR ÚR

Többnyire kalapban és magas sarkú cipőben járt. Így persze nagyobbnak, tekintélyesebbnek tűnt. A tanulók mégis Hüvelyk tanár úrnak csúfolták.

Egy nap tántorogva iparkodott a buszmegálló felé. Kicsit felöntött a garatra, ezért nem csoda, hogy bepottyant egy jókora gödörbe. Kalapja elgurult, orra betört, s vére pirosra festette a tocsogó vizét.

– Részeg disznó! – ismerte föl egy biciklis szülő, akinek a fiát megbuktatta valamikor.

– Segítség!

– Mi történt? – hajolt a gödörhöz később egy férfi, kezében táska, arcán megdöbbenés. – Pista! Hát te mit csinálsz ott?

– Vakaródzom, kérlek tisztelettel.

– Helyes, csak vakarózzál! – viharzott el fogcsikorgatva.

Hüvelyk tanár úr, azaz Orbán Pista főnöke volt, mellesleg hatósági spicli, ami akkoriban nem is volt olyan nagy újság. Szóval besúgott. Előbb a múlt, most az új rendszerben, respektálták is nagyon. Leszámítva a Hüvelyk tanár urat, aki még inni sem akart vele. Pedig hát megitta ám ő is a magáét. De vele nem. Soha. Így telt be a pohár. Mint visszaeső piást, csakhamar ki is rúgták a suliból.

– Lógjunk Nyugatra! – ajánlották Hüvelyk hasonló sorsra jutott társai. – Láthatod, ez a hajó sem különb a múltkori hajónál, más szóval az is süllyedt, ez is süllyed. Iszkoljunk, amíg nem késő.

– Csak menjetek, én maradok. Ha Ceaușecut kibírtam, Iliescutól sem gazolok be, és ha akarom, a Talpra magyart is elszavalom.

– Hülye! – biggyesztette le ajkát Orbán alkalmi élettársa, Erzsike.

Már nagyon unta ezt hőzöngő bagázst, mely nap mint nap össze-gyűlt a házukban, beba-gózták a szobáját, és csepülték a demokratikus Frontot. Pedig a valóságban igenis előbbre léptek, sajtójuk szabad, a kommunistákat leírták, jöhetnek-mehetnek akár Nyugatra is. Mégis örökké sírnak, hóbörögnek, hogy így a nyelv, meg úgy a nyelv, kultúra, oktatás ahelyett, hogy a saját peccsenyőjüket sütögetnék. Mint mindenki, akinek ebben az országban egy csöppnyi esze van.

Szerencsére lassanként mindnyájan leléptek. Az egyik eltűnt, a másik meglógott, vagy megjött az esze, és ő is spicli lett.

– Most te következel – lélegzett fel megkönnyebbülten Orbán élettársa, és amúgy ráadásaként, már ő kötött útilaput a férfi talpára.

A tanár holmija két bőröndben elfért. Mehetett. Csakhogy hova? Szülei meghaltak, lakása, pénze nincs... Szomorúan ballagott a pályaudvarra, leadta bőröndjét, és a tanfelügyelőségre sietett. Elmondta, hogy járt, végül könnyörögni kezdett egy apró szemű, gémmnyakú embernek.

– Vegyenek vissza, ígérem, sosem iszom többé.

– Sajnálom – tárta szét karját a tanfelügyelő –, de per pillanat egyetlen posztunk sincs. Különben sem hiszünk magának, hisz annyiszor fogadta, mégis mindig visszatért a pohárhoz, lejáratta magát, lejárattott minket. Nem, barátom, maga... hogy is mondjam, túl sokszor besározta már magát. Azonkívül gyenge, és agyilag, lelkileg egyaránt zavaros. Pedig a mai iskola... hm... olyan, mint egy szentegyház, ahova csak tiszta szívvel és fejjel léphetünk – szavalta pátosszal.

– Szentegyház? – böffent ki Orbánból a nevetés, s még akkor is röhögött, amikor kitámolygott az utcára.

Késő estig sétált üres hassal, farkaséhesen, nézegette a kirakatokat, éjjel pedig meghúzta magát a vasúti állomás egyik várótermében. Így telt el az ősz. Hol csomagot cipelt, hol szenet lapátolt, vagy segített a vagonok ki- és berakodásánál. Cserébe megengedték, hogy az állomáson veszteglő vonatokban aludjon. Állandó állást nem talált, alkalmi is alig, ezért egyre gyakrabban somfordált a város szélére karalábé, káposzta és hasonlóknak után kutatva, nehogy a híres, Ceaușescu által propagált vegetáriánus étkezés feledésbe

merüljön. Ezzel szemben nem ivott, tudniillik nemigen volt miből. Amikor meg lett volna, eszébe jutottak a géznyakú felügyelő szavai: *maga... hogy is mondjam, túl sokszor besározta már magát. Azonkívül gyenge, és agyilag, lelkileg egyaránt zavaros.* Vajon tényleg így lenne? Próbáljuk ki. Ha megállja, hogy ne igyék, esetleg még minden jóra fordulhat.

Egy csikorgó téli vasárnap fiatal párnak ütközött. Pontosabban csak a lány volt fiatal, a férfi annál korosabb, viszont olyan piszokul elegáns, mint egy divatlapból kilépett topmodell.

– Bocsánat!

Te jó ég, de hisz ez az Erzsike! És milyen vidám, gondtalan! Biz' isten, még sohasem láttam ennyire boldognak. A nő szeme rávillant, majd kifejezéstelen arccal odébbállt. Nem ismert meg! – simogatta meg Hüvelyk tanár úr hosszúra nőtt, gubancos szakállát. Egy ideig céltalanul toporgott a hidegben, aztán fogta magát, és besietett egy csehóba.

– Egy szódavizet kávéval, legyen szíves!

Ült mellette vagy félórát, aztán amikor a kocsmáros nagyon kezdte stírolni, rendelt hozzá még egy féldeci barackpálinkát, utána még egyet, amíg minden megtakarított pénzét elitta.

– Mindjárt zárunk! – figyelmeztette vendégeit a kocsmáros.

Erre újból kitérőgött az utcára. A februári szél jegesen süvöltött, gorombán hátba kapta, és belökte egy kapu alá. Ott feküdt a havon, mint egy halom batyu, aztán meg sem moccant többé.

– Jól vagy? – hajolt feléje később az anyja, hangjában bánat és szemrehányás bujkált. – Látom, megint ittál, fiam.

– Anya, tényleg te vagy? – ébredt egy pillanatra öntudatra. – Az... az nem lehet, hiszen már réges-rég meghaltál – meredt a sötétbe.

– Én vagyok hát. Gyere, betakarlak. Biztosan fázol. Nem innál egy csésze forró teát?

– Nem. Haragszom rád, meg apára is. Apa, te is itt vagy? – vesztette el józan ítélőképességét ismét.

– Itt, de miért haragszol ránk, amikor mindketten annyira szeretünk.

– Akkor miért hagytatok olyan korán magamra? Menjetek innen, látni sem bírlak többé titeket!

– Pedig mi éppen érted jöttünk, úgyhogy állj fel szépen, és búcsúzz el a világtól!

– Nem megyek, én... én ehhez a világhoz akarok tartozni – kotort elő zsebéből egy gyufát, hogy megmelegítse a kezét kissé.

De már meggyújtani sehogy sem tudta a széltől, hiába húzta elő sorban valamennyit. Erre feladta, néhány percig még segélykérően meredt a kocsmára, amíg már azt sem látta többé, eltűntek a szülei, az utca, minden szertefoszlott.

CSÁKY KÁROLY

Pongrácz Lajos emléktáblát kapott a felsőtúri templomon

A Korpona-patak völgyében, az Ipolyságtól északra települt *Felsőtúron* egykor több kúria is állt, s a faluban igen sok kiváló köznemes élt. Közülük talán a Pongráczok váltak legismertebbé. A családtagokból többen is említésre méltóak, hisz a közügyekben, a kulturális és a politikai életben egyaránt jelen voltak. Egyesek tisztviselőként, mások katonaként, íróként, szerkesztőként vagy éppen mecénásként, az egyház támogatóiként jeleskedtek.

A templomkertben látható családi sírboltot Pongrácz István táblabíró építtette a XIX. század elején, s 1830-1900 közt a család tíz tagját temették a kriptába. Itt nyugszik többek közt az építtető fia, az a **Pongrácz István** (1821-1900), aki császári és királyi kamarás, nyugalmazott tábornok, az 1848/49-es szabadságharc kiváló hadügyi szakembere volt, s aki Komáromban mint táborkari főnök tevékenykedett Nagy Sándor mellett. Mélyen hívő s a templomot támogató nemesember volt, aki feleségével, Pákozdi Rózával 1866-ban megépíttette a túri templom mellékoltárát Szent István tiszteletére. Ők festették azt az oltárképet is Móser Ferenc helybeli nemesemberrel, melyen Szent István felajánlja a koronát a Szűzanyának. S ez a Móser nevű katonatiszt készítette a templom Szentsíriját is.

A Pongráczok rokoni kapcsolatai számos nemesi családra kiterjedtek; tagjai Felsőtúron kívül több helyen is birtokossá váltak házasság révén, például Deménden, Terbegecen, Nagycsalomján stb. Az 1794-ben épült tebegeci templom kegyura volt például az a **Pongrácz László**, aki Isten ottani hajlékának szentélyfreskóján, a díszes oratóriumot ábrázoló képen is látható.

A Pongráczokkal rokonságban állt a Kelio család is. Már a XVIII. század elején élt itt egy bizonyos Kelio Ádám nevű földbirtokos, aki a pestisjárvány idejében alapítványt tett az egyháznak: paplakot építtetett, s ő volt a támogatója az itteni Nepomuki Szent János-szobor állításának is.

Pongrácz Borbálát, aki Ipolyi-Stummer Arnold püspök felmenője volt, Stummer Ignác vette feleségül. Innen is a rokoni kapcsolat Ipolyi Arnold és Pongrácz Lajos, a felsőtúri család legismertebb tagja közt. Őrá emlékeztek október 10-én a szülőfaluban. A kétszáz éve itt született jeles előd munkásságát e sorok írója ismertette a kultúrházban tartott szakmai szemináriumon. Kiss László orvostörténész Pongrácz reformkori tevékenységével, Hála József néprajzkutató Pongrácz és Ipolyi kapcsolatával, Lendvai Tibor pedig a Pongrácz-hagyományok ápolásával foglalkozott. A konferencia előtt engesztelő istentiszteletet mutattak be a plébániatemplóban. Hlédik László palásti lelkiatya homíliájában a jeles tudós bátorságát, példamutató életét, vallásosságát emlelte ki. Nagy János helybeli esperesplébános külön köszöntötte a megjelent Pongrácz-kutatókat, a helybeli polgármestert és a tudós nevét viselő ipolysági iskola tanárait, diákjait. A szentmisét követően Sztyahula Tamás polgármester és Lészko Katalin igazgatónő méltatta röviden a nagy túri szülött érdemeit, majd a templom északi falán leleplezték az emléktáblát. Rajta ez a szöveg olvasható: „*Hont megye jeles közéleti személyisége, / PONGRÁCZ LAJOS (1815-1899) születésének 200. évfordulója alkalmából / állíttatta Felsőtúr Község Önkormányzata / 2015. október 10.*“

S most hadd vázoljuk néhány sorban a neves honti személyiség életútját, érdemeit. A kiváló férfiú, Hont nyugalmazott alispánja és krónikása, a haladó mozgalmak pártolója, a kultúra mecénása, az író és lapszerkesztő 1848/49-ben nemzetörként tevékenykedett, Kossuth Pesti Hírlapjában publikált, pénzügyminisztériumának titkára volt. Írt verseket, útirajzokat, helytörténeti munkákat, gyűjtött népdalokat, igazgatta a Honti Kaszinót, szervezett több kiemelkedő megyei és országos rendezvényt stb. Kiadta a Hont vármegye jegyzőkönyveiből készült kivonatokat, a Szondi Albumot, a Honti Krónika című forradalmi lapot. Érdemeinek teljességre törekvő felsorolása itt szinte elképzelhetetlen.

A reformkor kiemelkedő honti alakja a birtokgyarapítással nem sokat törődött, életét ehelyett a közügy szolgálatába állította. Hat évtizedet töltött közpályán: volt szolgabíró, főjegyző, törvényszéki

ülök, táblabíró és alispán. 1835-ben választották Hont megye „rendes esküdtjévé”. A negyvennyolcas eseményeket nagy lelkesedéssel fogadta, tiszteletbeli főjegyző lett, s a szabadságharcban nemzetőrként maga is részt vett. A bukás után Esztergomban telepedett le, ahol saját szerkesztésében megjelentette a vegyes tartalmú hetilapot, az Esztergami Újságot. 1865-ben megint Hontban találjuk őt, ahol a megye törvényszéki ülnöke, később pedig főszolgabíró, főjegyző és alispán. Tevékenyen jelen volt a közéletben is: Ipolyságon megalapította az *Ipolyság Város Szépészeti és Anyagi Jólétét Előmozdító Társulatot*, éveken át elnöke volt a *Honti Kaszinónak*, ápolta a *Szondi- és Ipolyi-kultuszt*, segítette a múzeum kibontakozását stb.

1889-ben magas kora és betegsége miatt nyugalomba vonult. Budapesten telepedett le, s a fővárosban hunyt el 1899. augusztus 10-én, de szülőfalujában, Felsőtúron helyezték őt örök nyugalomra a római katolikus templom melletti családi sírboltban.

Pongrácz Lajos sokoldalú tevékenysége mellett – mint már említettük is – széleskörű *publikációs és szerkesztői munkát* végzett, s maga is írt néhány könyvet. 1868-ban például kiadta a *Szózat a Szondi-emlék ügyében* című dolgozatát, 1885-ben pedig *Szondi Albumot* szerkesztett. 1886-ban az ipolysági kaszinó ötvenéves történetét dolgozta fel. Valamennyi munkájának említésére sincs itt lehetőségünk.

Azt azonban még ki kell emelnünk, hogy – mint említettük – ő volt a drégelyi Szondi-emlék ápolásának egyik kezdeményezője, melynek eredményeként megépült a Szondi-emlékkápolna, elkészült Szondi György szobra, a Szondi-zászló, s megjelent két kiadásban is a *Szondi Album*.

Ugyancsak ő volt az Ipolyi-kultusz fő Hont megyei istápolója. A rokon tudós püspökkel hosszan levelezett, mély szellemi és lelki kapcsolatban állt vele. Pongrácz kezdeményezte az ipolykeszi emléktábla állítását is.

A Pongrácz-tábla a templom északi falán (Csáky Károly felvétele)

A táblaavatáson jelenlévők a templomkertben (Csáky Károly felvétele)

A hajdani Szondi emlékkápolna

A Pongrácz-síremlék (Csáky Károly felvétele)

A felsőtúri Szent István mellékoltár (Csáky Károly felvétele)

Középkorú őzbak és előző évi suta gida az Ipoly árterén – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

Fekete kökörcsin a Boszorkánykőn, miután reggelre esett egy kis hó – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

NÉMETH PÉTER MIKOLA

ÉS MINDENNEK VOLT ÉS VAN ELŐZMÉNYE...

Az evolúciótól = fejlődés tantól a kemoton elméletig
Ezredvégi beszélgetés Gánti Tibor biológus professzorral

— „...most, egy olyan időszakot élünk,
amikor az evolúció egy nagyon gyors,
hirtelen katasztrófaszerű fordulatot vesz;”

Németh Péter Mikola:

Az ezredvég szorításában, már több alkalommal is kísérletet tettünk arra, hogy újra értelmezzük a humanizmus, emberi humánium fogalmát, fogalomrendszerét. Tesszük ezt egy olyan század fordulóján, amely a legembertelenebb, a legvéresebb és a legkegyetlenebb századok egyike volt, két világháborújával, koncentrációs táboraival, a munkatáboraival, politikai börtöneivel együtt, s az azt követő létromlással. Három interjú alanyunkkal

egy valamiben szinte természetszerűen közös nevezőre jutottunk, abban ugyanis, hogy a XX. század záró akkordjaként, a következő évszázad szolgálatára sürgetően és halaszthatatlanul humanizálnunk kell az életünket. Humanizálnunk kell a fogalom klasszikus értelmében is. Köztudott, hogy a XIV – XVI. században a reneszánsz elemi része ez a fogalom, ami az irodalmi és társadalmi mozgalmakhoz kapcsolódva a világiasságot, a személyes szabadságot és a tudomány jogát hirdette meg. Az ember szabadságát, az ember méltóságát hirdető világszemlélet ill. ezen alapuló magatartás a humanizmus. Mindazonáltal mit jelent az, hogy humanitás? Természetesen emberiséget és humanisztikus műveltséget jelent.

Idézzük most fel, hogy miként vélekedtek a humanizálás lehetőségeiről előző beszélgető társaink. Dr. Gyarmati György történészként azt állította, hogy igazi kozmopolitákká, világpolgárokká kell válnunk, csak akkor van esélyünk arra, hogy humanizáljuk a körülöttük lévő világot. És mit mondott dr. Pellei Ilona a Semmelweis Tudományegyetem filozófus - tanára? Ő három emberi alaptípust, személyiségjegyet nevezett meg, amelynek egységében látja a humanizálás lehetőségét. Ez a három típus: a bölcs, a lovag és a polgár típusa. Az volna az ideális, ha ez a három személyiségjegy egyszerre, egymást kiegészítve volna jelen bennünk. Dr. Rusvai Tibor nyelvész, középiskolai tanár pedig egyenesen azt állította, hogy a humanizmus, mint erény és mint magatartás, ma illuzórikusnak tűnik. Az is, mert, mint mondta, a humanista ember nem légtüres térben él, hanem szervezettben, politikailag jól körülhatárolt környezetben, de ez a mai környezet durva és kegyetlen, a humanista hang eltűnik benne. Az első kérdésem természetesen az Gánti Tiborhoz a biológus szaktekintélyhez, ebben az érezhetően agyonnegált, olykor kicsinyhitű, pesszimista társadalomban, amelyben itt és most, az ezredvég szorításában élni kényszerülünk, hogy mégis mit remél, miként humanizálható ez a világ, a Mi világunk? Humanizálható-e egyáltalán?

Gánti Tibor:

-Jó estét kívánok. — Szerk. megjegyzés: *A szórakozott professzor gyönyörű esete, de. 9 órakor kezdődött beszélgetésünk* — Nem nagyon hiszek abban, hogy túlságosan humanizálható lenne. Természetesen, mint természettudós nemcsak a társadalmi, hanem a természeti környezetet is nézem, azt a valós keretet, amiben mozgunk, és amiben tevékenységünket végezzük. Mindenekelőtt azt szeretném alapállásként érzékeltetni, hogy az egész történelmünk, amely írásban a rendelkezésünkre áll, és mintegy négyezer éves rettentő nagy távlatot fog át, az evolúció történetéhez képest, egy pillanat csupán. Mert a földi élet négymilliárd éves és az emberi történelem, ennek mindössze egy milliomod része. Mi emberek szeretjük azt hinni, hogy ezt a bizonyos földi történelmet, ezt az egy milliomodrészt, ezt mi irányítjuk és alakítjuk, és hogy nekünk értelmes, gondolkodó lényeknek, ebben milyen óriási szerepünk van. Van is, de csak bizonyos korlátozott formában,

mert az evolúció általános törvényei, azok az emberre éppúgy igazak, mint általában a többi élőlényre, csak legfeljebb a lépték az nagyobb és nem egy, hanem sok emberöltő alatt történnek meg azok a bizonyos folyamatok, amelyekből kitűnik, hogy bizony evolúció játszódik le itt is, kivéve a mostani időszakot.

A magam részéről tehát meg vagyok győződve arról, hogy most egy olyan időszakot élünk, amikor az evolúció egy nagyon gyors, hirtelen katasztrófaszerű fordulatot vesz.

Nem hiszem, hogy túlságosan örülnünk kellene ennek, s mindannak, ami ezek után történik.

— *Va...ló...ban? Az ember csak dadog és kétségbeesik hirtelen. Mit értsünk azon, hogy katasztrófaszerű fordulatok lesznek!? Mi várható holnap, holnapután, azután? És egyáltalán...?*

— Néhány katasztrófaszerű fordulatot felmutatott már az élet. Az evolúció fő vonala, mindig is úgy nézett ki, hogy az élet mindenféle találmányokat dolgozott ki magából, sok – sok találmányt. (Szó szerint tessék érteni a találmányt, csak azok éppenséggel, nincsenek bejegyezve a Szabadalmi Hivatal Nagykönyvébe.) Itt az elektromosság ilyen-olyan hasznosításától kezdve mondjuk a propelleren át, a repülésig és egyebekig. Ezeket mind kitalálja. Nemcsak a ma élővilága, hanem még az az élővilág, amely olyan egyszerű volt, hogy csak mikroszkóppal lehetett volna látni és érzékelni. Nagyon sokféle találmányt talált ki ez az élővilág, és ezekből már eddig is megszámlálhatatlan mennyiségű változatot hozott létre. S ezekből a variációkból, mint elemekből egyszer csak a szerveződésnek egy magasabb szintjén, lehetőség nyílt egészen új típusú rendszereket teremtenie. Így jöttek létre a baktérium nagyságú sejtek sokféleségéből és sokaságából, például azok a típusú sejtek, amelyeket, azóta is, csak így egyszerűen és közönségesen sejteknek ismerünk, és úgy mondjuk, hogy van sejtmagja, meg *mitokondriuma*, meg *protoplasztja*, meg ilyen olyan sejtalkatrésze. De a kettő között három-négy nagyságrendnyi differencia is van tömegben vagy bonyolultságban.

— *Ez a folyamat bizonyos értelemben hasonlít a paradigmaváltáshoz, melyet, mint fogalmat különféle kultúrák, a civilizáció és a hagyományos kultúra elemeinek egymásra hatása okán bekövetkezett változások összefüggésében használjuk előszeretettel, holott közismert, hogy egy természettudós, nevezett Thomas Kuhn híres könyve révén vált szinte univerzálissá a természet- és bölcséleti tudományokban, paradigmaváltásról beszélni. De mit is jelent ez valójában? Nem is olyan régen Paradigmaváltás a kereszténységben címmel – Hát még ott is!? - a Vigíliában olvasom, idézem:” Kuhn a paradigma szón olyan gondolatrendszert ért, amelybe a különböző részlet-megismerések beilleszkednek, és egy szerves egésznek képeznek. Az ilyen paradigma olyan, mint egy mértani ábra: van középpontja és van perifériája, a hozzá tartozó minden elemnek meg van a maga helye, és minden elem értelmét az egésszel való viszonya határozza meg.*

Khun szerint a természettudományok történetében ilyen paradigmák uralkodtak évszázadokig. Lassacskán azonban felgyűltek olyan új felismerések, amelyek nehezen illeszkednek bele a régi paradigmába. Így feszültség keletkezik. A hagyományos paradigma azonban olyan erős, hogy bele nem illő elemeket is saját viszonyrendszerébe kényszeríti vagy nem vesz róla tudomást. Egyszerre azonban megszületik egy gyökeresen új meglátás, amelynek következtében összeomlik a régi és kialakul az új. A régi paradigma elemei azonban nem tűnnek el, hanem új értelmet nyernek. Sok minden megmarad, de mégis minden megújul. Azonban az új paradigma sem meríti ki a valóság – megismerés minden lehetőségét, az idő előre haladtával újra felhalmozódnak az azt megkérdőjelező meglátások, és egy szép napon megszületik egy újabb paradigma. /.../ Ilyen formán paradigmaváltást jelentett a geocentrikus ptolemaioszi világtépből a kopernikuszi világtépbé való átmenet, majd a statikus világtép felváltása dinamikusra, az evolúciós világtépre”.

Ebben az összefüggésben óhatatlanul felvetődik az a kérdés, hogy akkor tehát, mit is érthetünk azon a végeérhetetlen paradigmaváltásos folyamaton, amelyet evolúciónak nevezünk? Pontosabban fogalmazva, az evolúció olyan paradigmaváltások sorozata, amely a magasabb rendű szervezeteknek alacsonyabb rendűekből való kifejlődését, fokozatos átalakulását jelenti, ha jól gondolom.

— Éppen erről beszéltünk egyébként, mert az a folyamat, hogy azokból a nagyon egyszerű sejtekből ilyen bonyolult sejtek lettek, ez tartott kétmilliárd évig. Tehát, az egész történetnek a feléig. És éppen itt a kétmilliárd évnél, valami nagyon érdekes történt. Nevezetesen az, hogy bizonyos sejtek „feltalálták”, hogy a fényt nemcsak úgy lehet hasznosítani, ahogy azt korábban tették, hanem úgy is, hogy a vizet bontják oxigénre és a maradék hidrogént, azt használják a belső kémiai, biológiai folyamataik szolgálatára. És az oxigént szabadon bocsátották. Így kezdtek el szaporodni, ezek az élőlények, aminek a következménye az lett, hogy megnőtt a légkörben ez a rettenetes mérgező gáz az oxigén, és úgy nézett ki, hogy az oxigén kiirtja a teljes földi élővilágot, mert az oxigénből peroxidok keletkeznek, és azok elroncsolnak minden szerves anyagot.

— *Ez hihetetlen. Eddig úgy tudtam, mert így tanították az iskolában, hogy az élet alapvető éltető eleme az oxigén. Oxigén nélküle nem létezik élet.*

— Így is van. Ma. Pontosabban, nem egészen. De ma, számunkra, az élővilág egy bizonyos részének, az oxigén valóban nélkülözhetetlen. Ugyanakkor, jó tudni, hogy az oxigén az ember számára is halálos mérgeknek számít és számított. Csakhogy az élővilág elkezdett mindenféle védekező mechanizmusokat feltalálni, kifejlesztett olyan enzimeket, amelyek az oxigén nevezetű mérget hatástalanítják, bennünk is meglehetősen sok ilyen enzim van. Tehát sok – sok olyan berendezés működik a szervezetünkben, amelyik az oxigénből származó mérgezést képes kivédeni, ez a feladata. Mert, az történt ugyanis, hogy légkörünkben, egyszer csak elkezdett felszaporodni az oxigén, s elérte a maihoz hasonlítható nagyságrendjét. Azoknak az élőlényeknek, amelyek addigra kifejlődtek, két féle választásuk volt, vagy valamilyen méregtelenítő berendezést alkottak, vagy visszavonulnak olyan helyekre, ahová az oxigén nem hatolhatott be, pl. a mocsarak mélyére. Ezt követte azután egy újabb találmány, ti. amikor, már nagyobb mennyiségű oxigén volt a légkörben, akkor valamelyik sejt rájött arra, hogy az oxigént fel is lehet használni, méghozzá energiatermelésre. És rájött a sejt arra is, hogy ezen az alapon, mintegy húszszor több energiát lehet termelni, mint a régi módszerrel. Ez lett a légzés. Ma ezt ismerjük légzésnek, és ez tette lehetővé, hogy azokból a kicsi sejtekből sokkal-sokkal nagyobb, de még mindig csak mikroszkopikus méretű, összetett, légzésre alkalmas sejtek fejlődjenek ki. Ekkor jelentek meg az un. eukariota sejtek, azok az élőlények, amelyekről már említettem, hogy sejtmagjuk van. Megjelenésüktől kezdődően, mintegy másfélmilliárd éven keresztül uralták a Földet. Ez idő alatt annyiféle tulajdonságú, új típusú sejt lett, hogy végül, azok is összeálltak, s elkezdtek egyre nagyobb rendszereket építeni. Így alakultak ki a soksejtűek, bő fél milliárd évvel ezelőtt. Mindezek után megjelentek a növények, az állatok, az egyéb soksejtű rendszerek. Azok között is viszonylag hamar kialakultak a legjobb típusok, azután idővel ezekből is sok - sok újféle sejt keletkezett, és akkor ezek között is elkezdődött a kooperáció. Itt, ezen a ponton jelentek meg a társadalmak. Még nem az emberi társadalmak. Néhány százmillió évvel ezelőtt már rovar-társadalmak éltek. Ezekben, már a soksejtűek jelentik egy társadalom alkotó elemét.

— *Amelyek jól szervezettek, és szinte az óramű pontosságával élik az életüket.*

— Amelyek jól szervezettek. De nemcsak a rovar-társadalmak jelentenek ilyen jól működő szerveződést, hanem a csordák, a farkák, a rajok is... Vagyis mindazon közösségek, ahol nagy tömegben vannak jelen az egyedek. És az egyedeknek együttműködése révén alakul ki, valami olyasféle, ami önállóan képes tevékenykedni, mintha egy külön élőlény lenne. Itt lép közbe az ember. Mert az ember, úgyszintén elkezdte megalkotni a maga társadalmait, és így két valamit feltalált, ami korábban nem volt az élővilágban jelen: az egyik a pénz. Tulajdonképpen nem tudom, hogy honnan ered, mikortól létezik, de azt gondolom, hogy ez talán a leges-leges-leges kirívóbb találmány az evolúció történetében. Mert hisz az, valami olyasmi, ami valójában nincs is, mert hiszen, az semmi, egy papírdarab, vagy még az sem. Egy számjegy csupán. Tehát a pénz valami egészen új elvonatkoztatás. A másik a tudomány. És itt most elsősorban a természettudományokra gondolok. Valójában ez a két emberi találmány együttesen indította el azt az óriási fejlődést, azt a technikai evolúciót, amin keresztül az ember elérkezett kora civilizációjához, társadalmához.

— Értsem ezt úgy, hogy a földi létnek három nagy kiszögelési pontja van: a természeti, a társadalmi és e kettőt állandóan a saját orcájára formálni és deformálni kívánó emberi? Eddig az evolúció természetéről fejtetted ki a véleményed: az anyag evolúciójáról, az elemi részekről, nevezetesen a biológiai fejlődésről, tehát az élőlények evolúciójáról, másrészt a tudomány evolúciójáról, a pénz evolúciójáról. S közben szinte észrevétlenül eljutottunk ahhoz a hármaskiszögelési ponthoz, amely a természet, a társadalom és az ember viszonyát rajzolja meg láthatóan. A továbbiakban a lényegi kérdés az, hogy miként is néz ki az ember, a természet és a társadalom viszonyrendszere itt és most, az ezredfordulón?

— Minden a természet volt, és az is marad. A társadalom, egész egyszerűen közeg az ember számára. Bizonyos vonatkozásában persze közeg a természet is, amely az élet, a társadalom alapfeltételeit, az alapadottságokat határozza meg. Ilyen formán közeg a természet és a társadalom is, de ez utóbbit már maga az ember alakítja különböző lehetősége: ismeretei, tudása függvényeként. Az, hogy milyen a természet, az, biológiai értelemben adott. Tehát állandóan hat az élővilág is a természetre és az élőlények is hatnak egymásra. Mégis, mindennapjainkban olyan folyamatok indultak be, amelyek jellegükben alapvetően eltérnek az eddig történetektől. Nevezetesen arról van szó, hogy az élőlények, eddig csak a saját közvetlen hatókörnyezetükben tudták befolyásolni a természetet. Gondoljunk arra a munkára, ahogy az ember megszervezte a mezőgazdaságot. De korábban, hol volt képes mezőgazdaságot működtetni, földet művelni az ember? Ott, ahová reggel ki tudott gyalogolni, vagy ki tudott lovagolni, és ahonnan vissza is tudott jutni otthonába.

— Térben és időben természetesen.

— Térben és időben kötött volt és korlátozott volt. Most az embernek a tudomány, és a pénz összefonódása révén olyan eszközöket sikerült kifejlesztenie, amelyek segítségével globálisan, a földkerekségen képes a világ folyamatait, most még csak természeti folyamatról beszélünk, befolyásolni. És ez már egy minőségi változást jelent. Mert most tulajdonképpen, már nem a környezetet, a szó szorosabb értelmében vett környezetet szennyezzük, vagy tesszük tönkre, hanem a természetet, az egész világot, az egész természet felületét roncsoljuk, pedig jelen pillanatban nincsen helyette egy másik világ számunkra.

— Vagy nem tudunk róla, hogy hol és milyen formában van, ha van egyáltalán.

— Majd a végén, ha lesz még időnk, akkor erre a vonalra is visszatérünk. Mindenek előtt azonban azt kell megállapítani, hogy jelenkori társadalmunkban kísértetiesen hasonlóan omló és bomló, ugyanakkor túlonúl furcsa, kitapinthatatlan változásokhoz érkeztünk el. Ugye a legkülönbözőbb társadalmi szerveződések ismerjük: a törzsektől a királyságokig, a birodalmaktól a demokráciáig. És azt is látjuk, hogy ezek a társadalmi alakulatok arra törekedtek mindig és mindenkor, ha a főbb tendenciáikat nagyvonalakban nézzük, hogy minél nagyobbak és nagyobbak legyenek. Ugyanakkor az eddigi társadalmi rendszerek kiterjedésének mégis megvoltak a maguk természetes határaik. És ez, történelmi időtávlatban gondolkozva, az elmúlt négyezer esztendőben nagyságrendileg valahogy akkora volt, mint a római birodalom, vagy az egyiptomi birodalom, vagy a kínai birodalom például. De miért akkora volt, amekkora? Azért, mert ahhoz hogy egy társadalom belső rendszere működő képes legyen, ahhoz az kell, hogy a rendszer életét biztosító hatások, ellenhatások, a működést visszajelző információk, azok időben és térben megfelelően képesek legyenek mozogni a rendszer különböző részei között. Konkrét példák: mire gondolok? Itt volt a rómaiaknak a határvonala, a limes, a Duna.

— Innen nézve, a Duna másik oldalán.

— Igen, a Duna másik oldala. A Rómaiak kiépítették itt, az un. bolhavárat, melyeknek segítségével: tűzjelekkel sokkal-sokkal gyorsabban tudtak információt továbbítani: *Vigyázat! Jönnek a barbárok,*

támadnak. Segítséget kérünk. És a többi. Ha ez a vészjelzés, üzenet, mondjuk három nap alatt ér Rómába, és ugyanannyi napig jön vissza, akkor már baj van, az már késő, mert mire valamelyik felmentő légió megérkezne, az alatt az idő alatt az ellenség mindenkit megsemmisít. Hasonló eset áll fenn mondjuk a hadianyag utánpótlása, hadianyag-szállítás időben történő kérdéskörében is. Mindebből világosan látható, hogy bizonyos nagyságnál nagyobb kiterjedésű birodalmakat létrehozni ilyen és ehhez hasonló objektív okok miatt nem sok értelme van, mert fenntartani hosszabb ideig nem lehet.

— *Bár sokan megkísérelték. Nagy Sándor. Napóleon. Hitler. S vajon ki lesz a következő?*

— Bár többen is megkísérelték. Ez valóban így van. És különböző egységeket is létrehoztak, mert rendszerint kisebb tartományokra bontották az egészen nagy rendszerüket, amelyek azért kisebb-nagyobb önállósággal bírtak, és így működtek is. És hát ideig-óráig fenntartottak olyan társadalmakat is, amelyeket tulajdonképpen nem lehetett. Mégis pillanatnyilag, ez persze történelmi mércével mért időrend: néhány évig, évtizedig, vagy évszázadig, egy-két emberöltőig etc.

- *Ennek megvannak esetleg a biológiai törvényszerűségei is?*

- Igen, megvan a rendszerszemléleti törvényszerűsége, mert ez minden rendszerre igaz, nemcsak a társadalmi rendszerre, ez igaz az órára, meg a televízióra is, meg mindenre, ami működik, hogy ott visszacsatolásoknak kell léteznie ahhoz, hogy a megfelelő korrigálási manipulációk létrejöhessenek, és a rendszer úgy működjék, ahogy működni kell. De nem úgy, hogy felrobban, vagy összeomlik. Tehát ez kivétel nélkül minden működő rendszerre igaz. És a társadalom is egy működő rendszer. Ezek tulajdonképpen rendszerelméleti szabályok, vagy törvényszerűségek, amelyek ezekre a folyamatokra is igazak. Azért is alakultak ki annak idején a nemzet nagyságú államok, direkt nem nemzetállamokat mondok, mert azért hasonló, másféle formációk is voltak, de ezek a néhány napnyi járóföldet magukba foglaló kis államok, ezeket lehetett stabilan fenntartani, mert ezek voltak rendszerelméleti szempontból a stabilizálhatóak. Ma valami fantasztikus dolgot művel a technika. Először is, az egész földünket elkezdtek sűrűn behálózni mindenféle csatornákkal, csővezetékekkel, olyanok ezek, mint az érhálózat. Amiben úgy áramlik az anyag és az energia, mint, ahogy az ereinkben a vér. S mindez természetesen ugyanazért történik. Energiát szállít, meg anyagot szállít ez a hálózat. Ugyanakkor, mindenféle elektromos vezetékek hálózják be a világot, most már lassan az egész földet. Közben tengerek alatt is kiépült az információs hálózat. Körülbelül 20-30 évvel ezelőtt eljutottunk oda, (akkor még azt mondtam, mert akkor az számított a modern példának, hogy a tokiói olimpián, ha berúgtak egy gólt, azt a magyar tévénező előbb megtudta, mint az a valaki, aki ott a stadion pénztárában ült, aki nem nézte épp a tévét, de aki helyből hallotta, hogy felüvölt a szurkolótábor: Gól! Miért is? Mert a hang az 330 m/sec-os sebességgel terjed, a fény pedig 300 ezer km/perccel), tehát hamarabb volt itt a jel, mint ott 100 méteres távolságban. Ez volt az az idő, amikor információs szempontból ezt a határt átléptük, és mára ez valami fantasztikus méreteket öltött. Gondoljunk most a számítógépes világhálózatokra, amin keresztül ma már szinte beláthatatlan, hogy micsoda információs lehetőségek nyílnak meg, és hogy ez hová fog vezetni, mert - és ez is az evolúciónak az egyik törvényszerűsége, - hogy az evolúció minden olyan lehetőséget ki- és betölt, ami számára megnyílik, lehetővé válik. Tehát ha megnyílik annak lehetősége, hogy repülő madarak keletkezzenek, akkor létre is hozza az evolúció a repülő madarakat. Vagy például, ha a kitin-váz biológiailag kialakult, akkor a rovaroknak a vázát meg lehet alkotni, ki lehet találni, hogy miként lehet kitint szintetizálni, és azt fel lehet használni repülésre, felhasználható páncélnak, és így tovább. A technikában is így van, ha valamire megjelenik a lehetőség evolúciós szempontból, akkor azt a technikai evolúció, vagy az emberi társadalmi evolúció ki fogja tölteni, független attól, hogy az ember akarja, vagy nem akarja.

-*Az evolúció ezek szerint ilyen szempontból, mert én úgy képzeltem, hogy azért mégse ennyire erőszakos folyamat, amennyire. Ezek szerint tévedtem volna?*

- Az evolúció, én azt hiszem, hogy egy iszonyatosan véres folyamat, mert sokkal, de sokkal nagyobb azoknak a fajoknak a száma, amelyek kipusztultak, nagyságrendekkel nagyobb azoknál, amelyek túléltek. Csak legfeljebb az evolúció nem mindig jelent mondjuk effektív fizikai küzdelmet, hanem pl. azt jelenti, hogy az egyik eleszi a másik elől a táplálékot, és akkor így pusztul ki az adott faj, vagy egyszerűen csak a területet veszíti az egyik élőlény azáltal, hogy a másik kiszorítja. Szóval az evolúció az egy nagyon kemény és nagyon véres folyamat.

-Eddig tehát az anyag evolúciójáról, az élővilág evolúciójáról, a társadalom evolúciójáról és a technika evolúciójáról beszélgettünk. A nagy kérdés az, hogy mi lesz ennek az evolúciónak a további következménye, esetleg végkifejlete?

- A most az elmondottak alapján talán már felvázolható, hogy miért mondtam azt, az evolúció most egy nagyon-nagyon kritikus szakaszhoz érkezett. És hogy az ember, az tulajdonképpen akkor amikor végigjárja a társadalmi evolúciónak a különböző fázisait, akkor nem tesz mást, mint kitölti azokat a lehetőségeket, amelyeket számára a természet eleve nyújtott, és valójában nem sok érdeme van abban, hogy ezek létrejöttek. Most már az elmondottak szerint olyan technikai lehetőségek vannak, amelyek megteremtik a lehetőségét annak, hogy az egész világ Egyetlen dinamikus működésű rendszerre álljon össze. Ha úgy tetszik, azt mondhatom, hogy egyetlen szuperélőlényé, ahogyan mi sejtekből állunk össze, néhány milliárd sejtből, és minden sejt megteszi a magáét, hiszen a sejteink között ott vannak az érhálózatok, az ideghálózatok; ott van a posta, mert a hormon molekulák azok postázva vannak, sőt borítékolva vannak, címezve vannak. És így tovább...

- Nincs is addig baj, amíg a sejtek közössége működik. A baj ott kezdődik, amikor a sejtek köztársasága összeomlik.

- A sejteknek az állatok kapcsán elmondható, hogy nincsen köztársaságuk, az állatoknál diktatúra van, nagyon kemény diktatúra. Még hozzá létezik arisztokrácia, amelyik diktál az összes többinek, nagyon határozottan, és ezt az arisztokráciát úgy nevezik, hogy agysejtek. Az dirigál. Van demokrácia is, a növényeknél. A növényeknél ott a sejteknek demokratikus közösségei működnek.

- Szabadon asszimilálnak, disszimilálnak.

- Szabadon asszimilálnak, disszimilálnak, ott nincsen agy. Éppen ezért a sejteknél nem lehet azt megtenni, amit egy állatnál, mert, ha az állatot fejbe lövök, abban a pillanatban elpusztul, de a sejtjei élve maradnak. A növényt így nem tudom elpusztítani, a növényt csak úgy tudom elpusztítani, ha minden sejtjét elpusztítom.

- Lassan és kíméletlenül a gyökerét rágva, ahogy mondjuk egy lótetű teszi.

- Lassan, kíméletlenül a gyökerét rágva, vagy gyorsan tűzzel, méreggel lehel a növényeket elpusztítani. De ez csak kitérő. A lényeg az, hogy az emberiség, egy állati jellegű, állati típusú rendszerbe fog rövidesen, már mint evolúciós szempontból rövidesen, de emberi szempontból is nagyon rövid idő alatt összeszerveződni. Úgy gondolom tehát, hogy egy-két évszázadon belül összeáll, amit jelenleg nem tudok másnak nevezni, mint „emberiség- élőlények”.

- Humanizálható élőlényről beszélhetünk, hogy a tárgynál maradjunk.

- Pont ez az, azért nem hiszek a humanizmus jövőjében, mert a humanizmusban mélyen benne lakozik az egyén.

- Az én?

- Annak szabad akarata, annak az elképzelése, annak az önálló aktivitása. Egy ilyen állati típusú rendszerben parancsuralom van, ott mindenki teszi, gyakorolja a maga dolgát, és csak azt. Mert ha nem azt csinálja, akkor jönnek a különböző zavarok, amiket betegségnek nevezünk, és az emberiség most efelé halad. Nem egy növényi típusú rendszer felé, efelé halad. Az állatoknak mind van központi, nem mindnek központi, de idegrendszere. Most maradunk a magasabb rendű állatoknál, ahol központi idegrendszer van, amelyik dirigál, amelyik megmondja, hogy mikor mit tegyen az a rendszer. A növényeknél ilyen nincs. Akkor, amikor kiépítjük az elektronikus világhálózatot, akkor tulajdonképpen egy ilyen rendszert építünk ki. Tehát megteremtjük egy ilyen egész-világ vezérlésének, nem szabályozásának, mert szabályozás a növényeknél is van, tehát egy egész-világ működése vezérlésének a feltételeit. Ha pedig azok megvannak, akkor azt meg is csináljuk és akkor bizony az hogy egyén, meg emberi jogok, etc., az feledésbe merül, mint ahogyan az is, hogy ilyen-olyan nemzetiségű voltam, hacsak, az nem fog már eleve, valamilyen munkabeosztást jelenteni. Belőlem lesz a máj, mit tudom a románokból lesz a lép, a szlovákokból lesz a hasnyálmirigy stb.

-Ezzel a biológus azt mon ja, hogy a technika, a robotok, azok képesek lesznek legyőzik a mi humanizálhatónak képzelt társadalmunkat? Ezek szerint felejtsük el mindazt, amiért a klasszikusok óta az eljövendőről ábrándozunk, tegyük le a lantot, nincs tovább ?

- Ez sajnos így néz ki, hogy ebbe az irányba haladunk, vészes sebességgel haladunk ebbe az irányba. És ez nem egy szimpatikus irány. De van még egy nagyobb vész. Ez jelenti az evolúció végét, tudniillik evolúció csak ott van, ahol sok egyed van, és az egyedek között folyik a versengés, a létért való küzdelem. Ha létrejön ez az egész világot behálózó „Egy darab” élőlény, akkor ebből egy darab lesz. Nem kettő. Nem tíz, mint a nemzetekből, vagy több száz náció, vagy ilyen-olyan társadalom, és azok megvívhatták a maguk harcát és háborúit, ebből csak egyetlenegy lesz. Ott pedig, nincs evolúció, ahol Egy élőlény van. Azaz Egy egyed, az, menthetetlenül pusztulásra van ítélve. Most nemcsak azért, mert környezetet szennyez, meg elhasznál. Hanem önmagából abból a tényből, hogy egy darab van belőle, és nem lehet belőle másik, mert nincs hova reprodukálja magát, ez maga a halálos ítélet.

- Ebből röviden és dióhéjban azt állapíthatjuk meg, hogy az evolúció bármennyire is tragikusnak tűnő végkifejletet rejteget magában, még mindig jobb, ha létező folyamat, mintsem maga semmisüljön meg. Mai beszélgetésünkben végigvettük a törzsfajlódás folyamatainak szinte minden lehetséges változatát. Az anyag evolúciójáról, az élővilág evolúciójáról, a társadalom és technika evolúciójáról elméldkedtünk, és hát a pénz evolúciójáról is szó esett, most azt hiszem, hogy azon kell igazán elgondolkoznunk, mi történik akkor, ha nincsen evolúció? Mi van akkor, ha továbbiakban is az evolúciós folyamatok életben maradnak, milyen kilátásaink vannak a jövőre nézve, a földön kívül, és itt a földi létben?

- Itt a glóbuszon nem sok történik, „csak” annyi, hogy ha egy egységes rendszerré áll össze az egész emberiség, akkor vagy kiirtja saját magát, vagy okosabb lesz, és nem irtja ki saját magát, de akkor is menthetetlen lesz, el fog pusztulni, mert önmagában „egy” rendszer, mint már mondtam is, az nem evolúcióképes, és hosszabb távon nem maradhat fenn. Hogy van-e megoldás!? Megoldás természetesen van. Ki kell lépni a világűrbe! Meggyőződésem szerint nagyon sok olyan égitest van a világmindenségben, amelyik alkalmas arra, hogy ott emberi településeket hozzanak létre, és ott elkezdjék azt utódaink, amit az ember a földön már realizált, megvalósított. Egészen biztos, bár nem tudjuk, „csak” biztosnak hihetjük, hogy léteznek más társadalmak is a világmindenségben, de egyelőre sajnos nem tudjuk, hogy azok milyenek. Milyen technikával oldják meg azokat a gondjaikat, amelyeket jelen pillanatban az ember még megoldhatatlannak tart. Hogyan képesek áthidalni az iszonyatos távolságokat, erre a mi földi tudományunk jelenleg még nem tud választ adni. De hát a tudomány sem állhat le, a tudománynak is fejlődnie kell, újabb és újabb felfedezések, majd csak elvezetnek bennünket oda, ahol valamikor, a jelenlegi korlátainkat átléphetjük. És ha át lehet lépni korlátainkat, akkor az emberiségnek hosszú távon van jövője. Ha nem lehet átlépni ezeket a korlátokat, akkor én a magam részéről olyan nagyon hosszú távlatú jövőt nem látok.

Persze, azért hozzá kell tennem, hogy ebben az összefüggésben mindig evolúciós léptékben gondolkodtunk, évmilliókban, százmilliókban és nem a magunk rövid pillanatnyi néhány emberöltőjében.

- A századfordulón úgy érzekelem, hogy a harmadik évezredben ismételten, valamiféle messiásvárásban lesz részünk. Jézus Krisztus Isten-embersége teremtett jövőképet azzal, hogy itt a földi létünkben, több mint 2000 évvel ezelőtt az Atyaisten megváltott bennünket embereket bűneinktől úgy, hogy egyetlen fiát adta értünk, áldozta fel érettünk tér és idő keresztjén. Ez az áldozati bárány időről-időre elhalványulni látszik, majd mégis újra és újra átvérzi a történelem szövetét. Aztán történt olyan is, hogy Einstein relativitás elmélete jelentett fordulópontot, lényegi változást az emberiség gondolkodásában. Most úgy látni, ha valóban képesek leszünk belakni a világmindenséget együtt lüktetve a csillagokkal, akkor újra és ismét kozmikus lényvé válik az ember. Talán itt, az evolúciós-reménytelenség ellenére, mégis csak ezekkel a pislákoló reményt ígérő, távoli jövőbe látó gondolatokkal zárhatjuk le mai párbeszédünket. De mielőtt elköszönnénk egymástól, néhány könyvet szeretnék kedves hallgatóink szíves figyelmébe ajánlani. Természetesen Gánti Tibor professzor könyveit. Az elsőt, amely 1975-ben jelent meg a Kossuth Könyvkiadó gondozásában: Kvaroktól a galaktikus társadalomig címmel. Íme, itt van, máris egy olyan képlet, és egy olyan könyv, amelyben a kozmikus nagy egésről gondolkodhatnak tovább a szerzővel együtt kedves hallgatóink, a leendő olvasók. És itt van előttem egy másik könyv. Kontra Crick avagy az élet mivolta. Ebből csak néhány fejezetcímet kívánok kiemelni figyelemfelkeltőként: Pro Crick avagy az öröklődés mechanizmusa csodálatos ez az első fejezet; Kontra Crick, avagy a macskanyávogás nincs beleírva a génbe; Kontra Crick, avagy miért nem szaporodnak szűznemzéssel a férfiak? Vagy egy másik fejezetcím: Pro Crick 2, avagy a véletlen nem mindenható; Kontra Crick 2/1: avagy a szabadság nem korlátlan. És egy harmadik könyv. Az élet princípiuma, mert ugyan nem beszélünk róla, de Gánti Tibor neve mégiscsak ott vált ismertté, amikor a kemoton elmélettel kezdett el foglalkozni, ami kísérletként azt jelentette, hogy egy biológiai lényt, vagy épp egy élő szervezetet addig a pontig kísérelt meg elemeire szedni, szétbontani, amíg az, az élet utolsó jeleit mutatta. Akit tehát ez az elmélet mélyebben érdekel, az olvassa el Az élet princípiuma c. könyvét. És egy negyedik könyv, amely, mindenek előtt lokális értékeket tartalmaz: Váci eltűnő szigetek címmel. Ezt is jó szívvel ajánlom leendő olvasói, a kedves hallgatóság figyelmébe, amely 1994-ben jelent meg a Váci Múzeum Egyesület gondozásában, melynek nem mellékesen elnöke: a váci születésű dr. Gánti Tibor biológus professzor, s titkára az örök szellemi társ és barát a bajvívásban, dr. Rusvay Tibor a kiváló filológus, középiskolai tanár. Ez a szép küllemű könyvecske Vác Városért, valamint Vác Város Környezetvédelméért Alapítványok támogatásával jelent meg, s amelynek első beszédes mondata így hangzik: Mindennek volt és van előzménye. És valóban, ez nem is lehet másképp, a mai dialógusunk összefüggésében sem.

ÁDÁM TAMÁS

Vakrandi

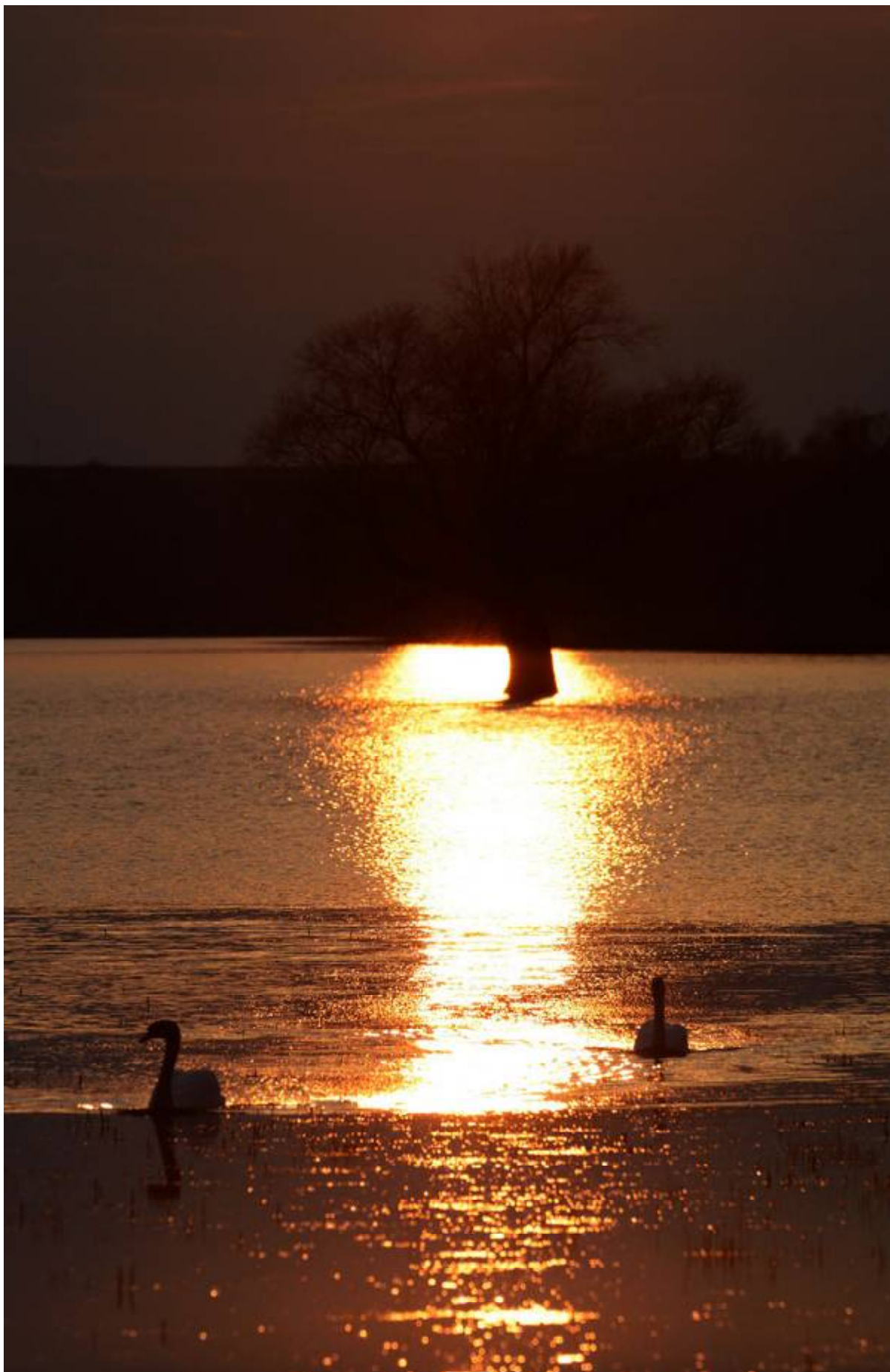
Csilla Eszternek

Megyek Kőbánya felé, erre zöldebbek
a sörösüvegek. Itt nőtt ki a sörgyár s jött,
majd eltiport a szerelem. Itt folyt el
a szivárvány a lyukacsos járdán.

Átölel egy ismerősen szűrő bokor.
Vattacukrot csak a nyárfákon mérnek.
Bordalt sikolt az Éleskanyarban egy
beszorult villamos.

Késnek a fecskék, késnek a vonatok,
menetrendszerűen jön a fájdalom.
Skarlátbetűt éget bőrömbe a nap.

Árnyakra vadásznak a macskák,
s nem hiszik el, hogy szénné égték
azok a meleg paplanok.

Bütykös hattyúk az aranyhíd két oldalán. A fotó az Ipoly árterén készült, Szécsény közelében. – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

KOVÁCS T. ISTVÁN

Kardiológia

Megyek a klubba-jelentette ki otthon a család öregebbik tagja, akin a gimnazista unoka csak nevetett, hogy a papa számára már klubnak számít a szakorvosi rendelő. Ahová hol ezzel, hol azzal a panaszával fordul a házi orvosához. Az pedig megírja neki a beutalókat.

Ülnek ott a váróban, többnyire a korosztálybeliek, mint régen a falusi fodrásznál, hajvágásra várva. Főként a tapasztalatcsere, a betegségük a téma. Meg az, hogy melyik orvos milyen. Mert van aki csak kérdez, aztán írja a receptet. Míg a másik kedves és megértő. Mintha olyan lenne, mint egy jó mechanikai műszerész, aki ugyan pontosan ismeri a gép működését, szerkezetét, tudja mi szükséges a megjavításához, de közben úgy bánik vele, mintha annak a gépnek is lelke volna és értené, hogy mit motyog fölötte, mikor a hibája kijavításán szorgoskodik.

Az olyan osztályokon, mint például a szemészet, vagy a traumatológia, netán a reuma, az emberek jobban, nyíltabban beszélgetnek a bajaikról. Elpanaszolják egymásnak mijük fáj, mióta fáj, mit ajánlott az orvos, netán a természetgyógyász. Ám az urológia ajtaja előtt várakozva a folyosón, már mind addig hallgatnak, míg valamelyik kevésbé gátlásos betegtársuk meg nem nyílik és el nem panaszoja; Ha most rá kerül a sor, biztosan megint benyúl neki alulról a doki, amit ő lassanként már megszokott. Pedig micsoda tenyere van annak! Azt a kiskésit!

Ezen aztán muszáj nevetni. Főleg az nevet, aki csak a soros receptért jött. Az újonc viszont, aki először szánta el magát, hogy ha már muszáj, mégis csak eljön ide, inkább szorong, hogy mi minden történhet még vele itten. Ő az, aki jobbra-balra forgatja a fejét, hogy vajon lát-e ismerőst érkezni, aki; Hajjaj! Megtudja, hogy neki is prosztata baja van, s azt ő szégyelli, noha bizonyos koron túl majd minden harmadik férfi ezzel a nyavalyával küszködik. Találgatják is egymás közt, hogy mi ennek a népbetegségnek az oka. Lehet, hogy a csernobili katasztrófa utóhatása? Vagy az a sok boltban vásárolt élelmiszer? Lehet is látni esténként a tv-ben, hogy mikor, hol lepleztek le szabálytalanságokat, koszos, mocskos élelmiszer raktárakat az ellenőrök. Bezzeg más volt az, mikor a saját termést dolgozták fel a családok, s mindenki tudta, mit eszik, miből van az a falat, amit a szájához emel az ember-nosztalgiaznak.

Más meg azt hozza szóba, amit valahol már olvasott, hogy a sok biciklizés is árt a prosztatának, mert tekerés közben nyomja a nyereg. Meg, hogy a bicikliversenyzők közt is ezért sok az ilyen beteg. Pedig hát, milyen szép sport az a kerékpárverseny- mondja

- Minden sport szép, ha módjával folytatják. Ha az még csak barátságos játék -véli egy másik betegtárs. -Na, de most mindent üzletté züllesztenek le -folytatja. Túlterhelik a szervezetet, serkentő szereket használnak. A lelátókon mocskolódik a közönség, az esemény végén meg -összeverekednek. Seregnyi rendőrnek kell rendet teremtenie. Ez már örület, nem sport. Nem is járok meccsre sem. Pedig egykor én is fociztam. Mi még kétszer is köszöntöttük az ellenfelet. A mérkőzés kezdete előtt azt mondtuk a közönség felé fordulva együtt, kórusban, hogy Hip-hip-hurrá! A mérkőzés után pedig szintén kórusban éljeneztek meg a győztest, akkor is, ha az ellenfél nyert -foglalja össze a mondandóját az egykori sportoló.

Ott ülnek a folyosó kispadjain sorba a sógorok is. Zalai bácsinak is ugyanaz a baja, mint az öreg Havasinak. Egymásnak ajánlották a jőnevű orvost, mikor már egyikük sem titkolta a másik előtt, hogy miért kínlódik annyit a pissantással, pedig sokáig szégyellték bevallani, hogy mi a baj. Mert az ilyet szégyelleni szokták a férfiak, pedig éppen olyan betegség ez is, mint más veszélyes nyavalyák, amikkel időben kell az orvost felkeresni.

- Nicsak, nicsak! fedezi fel hirtelen az öreg Zalai a tőle még öregebb Kis Józsefet, aki ott ül tőlük karnyújtásnyira, méghozzá a feleségével együtt.

- Helló Józsi bácsi! –áll fel és fordul oda az egykori vállalatuk anyagbeszerzőjéhez. Az meg szintén örül a találkozásnak, s mindjárt bemutatja Zalaít a feleségének is, aki mintha nem ismerte volna régen a férje kollégáját, de hát, a memória. Az, az, bizony már megkopott. Józsi bácsi is közelebb van egy évvel a kilencvenhez, mint a nyolcvanhoz, de azért még tartja magát. Ki is diskurálják magukat, nosztalgiáznak kicsit, s Józsi bácsi azzal frissíti Ilonka néni emlékezetét, hogy elmondja neki:

- Tudod, nekik segitettem egyszer a telkükön fákat metszeni.

Mert ez a Józsi bácsi minden lehetőséget megragadott a gyarapodás érdekében. Azt is amiért dolgozni kellett, meg azt is, amiért nem kellett, hanem csak érte lehetett nyúlni, ha különben egyeztek a bevásárlási adatok.

- Nagy penge volt az öreg -meséli aztán sűgva Zalai, mikor vissza húzódik a sógora mellé.

- Látnád csak mekkora háza van ennek, s micsoda díszes kerítés veszi körül az udvarát. Hanem, az a fametszés, az nagy eset volt- mondja halkan és nevetve.

A feleségem adott az öreg napi munkájáért ötszáz forintot, ami akkor még nagyon jó pénz volt. Ezt a pénzt elvittük a lakására, de Ilonka néni épp akkor jött be a tiszteletünkre szánt süteményes tállal, amikor Józsi bácsi a mellényzsebbe sűllyesztette a tiszteltdíjat. Ilonka néni mindjárt kérdezte is, hogy micsoda. Mit tettél zsebre? Csak nem pénzért segitetted? Aztán benyúlt egy kisszekrény fiókjába és egy ezer forintos bankót nyújtott a feleségem felé, hogy itt van.

- Visszaadom. Szó sem lehet róla, hogy pénzt fogadjunk el Kedveském. Szívességből segített a Józsi. Ugye Fiam? -nézett szűrés szemmel a férjére. Amire Józsi bácsi sápadtan, halkan, kétségbe esve, azt rebegte a veszendő pénz láttán. -Ilonkám! Ilonkám! Nem ezer, hanem csak ötszáz!

A történetben szereplő Nagypapa most nem az urológushoz ment vizsgálatra, hanem a kardiológián vált időszerűvé öreg szívének az ellenőrzése. Mert, hát bizonyos kor után olyan az ember szervezete is, mint a régi autó. Itt is, ott is kopik benne valami. Egyre többször kell a szerelőhöz menni.

Ezt az osztályt nemrég új épületbe költöztették, sok pénzt költöttek új műszerekre. A váró kulturált, mindenkinek jut ülőhely. A környezet valamivel türelmesebbé teszi az embereket. A vizsgálóból kihallatszik az emberi szervezet belső titkait, az emberi sorsokat feltáró ultrahang-készülék működésének diszkrét morajlása. Időnként kinyílik az ajtó, kilép egy ember, kezében az ambuláns lappal. Sokuk arcáról már itt is leolvasható, hogy jó, vagy rossz eredményt közöltek odabent. Netán kórházba utalták az illetőt.

A nagypapa egy fiatalember mellé telepedett le, aki udvariasan bólintott, mikor ő megkérdezte, hogy szabad-e a hely. Aztán ismét az okostelefonjába mélyedt, mintha tudomást sem venne a mellette ülő emberről. Az öreg szeretett volna a fiúval beszélgetni, de az egyelőre tudomást sem vett róla. Hanem egy kis fekete golyócskát igyekezett bejuttatni a készülék kis lyukas pontjába. A régi zsebfoci újabb változata lehet az - gondolta Nagypapó.

- Sokat kell várni?- kérdezte ,csupán azért mert szeretett volna beszélgetni. Tekintve, hogy úgy könnyebb eltölteni azt az egyelőre még bizonyára hosszú várakozási időt.

- Hajajj! –bólintott ismét a telefonja fölé hajló fiatalember. Látszott, hogy nagyon leköti a játék.

- Az ember vénségére úgy jár ezekbe a rendelőkbe, mint valami klubba-váltott át panaszkodásba az öreg, de a fiú erre is közömbösen bólintott. Még mindig a játéka érdekelt, semmi más. Ám a jövevény nem adta fel a társalgás igényét.

- Sok a baj? -kérdezte.

- Nekem semmi-fordult most már szembe vele a fiú. Csak a Mama. Vele jöttem.

Az öreg akkor vette észre a fiú mellett ülő, régi, falusi viseletben, feketébe öltözött, kemény, pántos, régimódi szandálban némán várakozó idős asszonyságot. Aki, ha időnként kinyílt a vizsgálószoa ajtaja és kijött a nővér, akkor a tekintetét rá szegezte, hátha végre már őt is szólítják. Ám még mindig várnia kellett.

- Idevalósi? kérdezte az idős ember, a fiúhoz fordulva.

- Nem. A szomszéd faluban lakom.

- Aha! –kapott a szón Nagyapó. Megvan még az én öreg állványozó barátom, a Tabák Pista? Ismeri?
- Nem ismerem. Csak nagyon kevés embert ismerek. Tudja, csak ott kaptam albérleti lakást. Na, de laktam én már több faluban is, ahol éppen lakhattam. Így van ez, ha az embernek nincs pénze arra, hogy egy saját kéglit vegyen magának.
- Fiatal még. Majdcsak sikerül az egyszer.
- Egyszer? De mikor? –méltatlakodott a fiú. A mai fizetésekből aligha -mondta és ezzel befejezettek tekintve a párbeszédet, ismét a telefonja fölé görnyedt, mert azt a kis golyót nagyon szerette volna már bejuttatni abba a kis lyukacskába, de a mellé tányázott szomszéd tovább erőltette a beszélgetést. Most már különösen azért, mert érdekelte a fiatalember élete.
- Talán a munkahely miatt költözött abba a faluba?
- Ugyan már. Nincs ott semmiféle munkahely egyenesedett fel megint a fiú, aki végre belátta, hogy kizökkentették a játékból nem tudja folytatni.
- Hát, akkor hol tud dolgozni? -kíváncsiskodott tovább az öreg.
- Hát, úgy dolgozom, hogy hajnalban felszállok a falun áthaladó pesti buszjáratra, és az onnan 45 kilométerre lévő kisvárosban kiszállok, s megyek dolgozni a gumigyárba.
- Akkor magának sem sok ideje marad a pihenésre, meg pláne szórakozásra.
- Utazás és munka. Ez az életem Bátyám.
- Megértem én magát, mert én is voltam bejáró munkás -mondta az öreg.
- Negyvenöt évig dolgoztam. A fene tudja! Én még szerettem is azt az életet. Tágabb volt a világ. Reggel a vonaton mindig jó társaság alakult ki. Társalogtunk, meg kártyáztunk. Volt idő az ultizásra is. Pláne, amikor még nem a mostani villanyvonat, hanem a jó öreg gőzös döcögött be velünk lassacskán Pestre. Na, de most már többnyire csak a tévé tárja elém a tágabb világ képeit. Nem nagyon mászkálok, mert kopik a térdem, fáj a derekam. Tudja, kőműves voltam én mindig. Sok pesti épületen hagytam ott a kezem nyomát. Télen hidegben is dolgoztunk. Huzatos épületekben, a szabadban, kint deres állványokon, jeges téglákat markolászva. Mert a Rákosi korszakban azt mondták; -Nincs téli, meg nyári idény. Építeni kell! Hát rendbe hoztuk a fővárosunkat. Eltüntettük háború nyomait is. Az ötvenes években hét forint ötven fillért fizettek egy köbméter fal felrakásáért. Ahhoz, hogy elfogadható legyen a keresetünk, legalább öt köbmétert kellett naponta felfalaznunk.
- Maltert, téglát! -kiabáltak a segédmunkásoknak, hogy csak úgy zengett a környék. Szegény malteroslányok, olykor futva cipelték a nehéz ládákat. Megegett, hogy szegénykéimnek még a könnyük is kicsordult. A hetvenes években meg szinte felszámoltuk a nagy lakáshiányt. A nagymamám azt mondta mikor még élt: - Kijön majd rajtad az a sok téli fagyoskodás Kisfiam.
- Kijön? Mi jön ki? -nevettem. Hát, mégis kijött. A reumatológián is eleget vendégeskedem én -panaszolta Nagyapó, a fiú meg egyre élénkebben kezdte figyelni a beszédét.
- Kőműves volt? -kérdezte.
- Az hát –mondta büszkén.
- Én is az voltam.
- Volt? Hát aztán, miért hagyta abba?
- Hogy miért? A kereset miatt még csak túrtem egy ideig, hogy a tisztességes munkám ellenére is mindig piszkál, mindig hajcsárkodik a mester. Nagyon az idegeimre ment már, hogy ócska, korhadtt pallókból kellett állványt készíteni, ha magasban dolgoztam. Attól tartottam, hogy eltörik alattam az egész, én meg jó, ha csak a kórházban találom magam. Végül azt tette be a kaput, hogy az a nyavalyás napokig nem jött ki az építkezésre. Biztosan megbízik bennem. Hisz tudom a dolgomat- gondoltam az első három napban. Na, de eltelt már a negyedik nap is, már a fizetés is esedékes volt. A lakástulajdonos meg követelte már tőlem a havi lakbért. Mondtam, hogy várjon, mert még nem kaptam meg a fizetésemet. Az őt nem érdekli közölte. Ha nincs pénz, akkor van a felmondás. Mehetek a párommal együtt, amerre látok.

Vasárnap aztán elmentem az én tróger vállalkozóhoz, aki pofátlanul azt kérdezte tőlem, hogy mit akarok én a lakásán. Neki most dolga van. Nem ér rá velem foglalkozni.

- Na, ha nem érsz rá - mondtam, akkor itt egyen meg téged a fene. Azon a ponton voltam, hogy szájon vágom, vagy belerúgok, vagy valamit összetörök ott nála, de szerencsére volt még bennem annyi józanság, hogy ezt nem tettem meg, csak rácsaptam az ajtót. Hiszen abból is csak nekem lett volna bajom, ha mondjuk, pofán vágom. Inkább elindultam munkát keresni. Na, de közben új otthont is kellett találnom, mert mondanom sem kell, hogy a szállásadónk beváltotta a szavát és felmondott.

- Hát így jutottunk el ide, a szomszéd faluba, ahol az első havi fizetésig bizalmat kaptunk a háziaktól. Innét kerültem aztán a gumigyárba, aminek a feleségem nem nagyon örült-folytatta a fiatalember. – Sírt, rimánkodott, hogy ne menjek oda, mert az ottani nehéz munkában tönkre megyek.

- Na és? Az albérletet miből fizetjük? Vegyek tán fűthető sátrat? Te sem dolgozhatsz, már hónapok óta, mert a varrodát is bezárták. A boltba sem mehetsz üres pénztárcával – mondtam neki. Így hát én mégis a gumigyárba mentem.

Speciális öltözetben, kesztyűben, gumicsizmában dolgozom. Nagy hőségben, nehéz tárgyakat emelgetek, de nem bánom. Itt még a társadalombiztosítást is fizetik utánam. Táppénzt kapok, ha véletlenül lebetegszem. Hogy aztán öregségemre kapok-e majd nyugdíjat? Hát, azt a kort még meg is kellene érnem az ilyen munka mellett.

- Nem értem én magát fiatalember- mondta az öreg. Hát, a szüleinél nem lakhatnának? -biccentett diszkréten a fiú másik oldalán ülő Mama felé, aki magába roskadva várakozott és nem figyelt a két férfi beszélgetésére.

- Azoknál a bátyám lakik a feleségével, meg két gyerekkel. Ők is alig jutnak ötről a hatra. Hogy lakhatnánk már ott? Vannak ott elegendő.

- Gyerekek van?

- Ötéves házasság vagyunk. Lehetne. – Na, de hova? Albérletből albérletbe? Egyetlen rekamé, dohányzóasztal, két fotel, egy szekrény. Ennyi a mi otthonunk mostan is.

- Hát, bizony. Mi is harminc évig fizettük a hitelt, pedig a két kezemmel építettem fel a házunkat. Évekig nem tudtuk, hogy mi az a szabad szombat, meg a vasárnap. Legénykoromban meg én is munkásszálláson laktam- mondta Nagyapó, hogy jelezze, mennyire megérti ezt a fiút, aki ráadásul a szaktársa lehetne, ha nem kényszerül szakítani a mesterségével.

- Nem próbál újra visszakérülni a szakmába? -kérdezte.

- Elegendő volt belőle -mondta a fiú.

- Na, de ha kitanulta.

- Nem mindegy?

- Én a mestereimtől mindig azt hallottam, hogy építeni szép és művészet. Az ember maradandót alkothat- próbált érvelni az öreg.

- Ők talán még mondhatták.

- Lehet. A régi mesterek azt mesélték nekünk, hogy a háború előtt még órabérben dolgoztak. Nem volt norma. Elég volt, ha csak napi két köbmétert falaztak fel. Nem a mennyiség, hanem a minőség volt a fontos. Mindegyikük szerette, sőt büszke volt a szakmájára. Ha kérdezték valahol, hogy mi a foglalkozása, nem így egyszerűen válaszolta azt, hogy kőműves, hanem könnyed eleganciával így; -kőműves -mesélte Nagyapó, majd megkérdezte: Tudja maga, mi az a stószfuga?

- Nem, azt nem tudom.

- Hát az, hogy falazáskor nem csak a téglá alá, hanem a téglá orrára, úgy értem, az elejére is maltert billentenek egy begyakorlott kézmozdulattal. Így még tömörebb lesz a fal.

- Hm.

- Hát, az meg vagy volt igaz, vagy sem, de állítólag még abban is versenyeztek, hogy ki tud úgy falat vakolni ünneplő ruhában, nyakkendősen és cilinderben, hogy mindene tiszta marad. Az ilyeneket egy-egy üveg Tokajival honorálta a vállalkozó -jött bele a mesélésbe az öreg.

- Hát ez már nehezen hihető- mosolyodott el a fiatalember, Nagyapó pedig nem bizonygatta tovább, hogy esetleg igaz is lehetett az a történet, mert ismét nyílt a vizsgáló ajtaja és a távozó paciens utána fiú édesanyját szólították. Ezután már mindketten csendben várakoztak. Nagyapó még csak annyit jegyzett meg, hogy; - Hát, bizony mindig is nehéz volt a munkásember élete.

Odabentről tovább hallatszott a vizsgáló készülék morajlása. Néhányszor hangok is szűrődtek ki a váróba, de a szavakat nem lehetett érteni. Aztán a gépzúgás is elmúlt. Nemsokára ismét nyílt az ajtó és kezében a papírokkal kijött a Mama.

- Na, mit mondtak? –kérdezte a fiú. Látszott, hogy nyugtalanul várja a választ.

- Baj van-mondta csendesen a Mama.

- Micsoda?

- Kórházba kell menni.

- Na, ennél jobbat magának Bátyám! -köszönt el rekedt hangon a fiú. -Menjünk Édesanyám! Lassú léptekkel indultak a kijárat felé.

Nagyapó előtt még mást szólítottak, nem ő következett. Várakozás közben az keltette fel a figyelmét, hogy egy szegényesen öltözött, negyven év körüli nő vonszolja magát a helyiségben oda-vissza. A járásáról nézve az is elgondolkodtatta, hogy vajon hogy tudott az, akárhonnét is, idáig eljönni és felbaktatni az emeleti lépcsőkön.

- Hazavisztek? -kérdezte az egyik csoportban várakozóktól, akik bizonyára autóval érkeztek.

- Ne haragudj -utasította el mentegetőzve az egyik fiatalasszony. Ha innét szabadulunk, még máshol is lesz dolgunk.

A láthatóan, szinte majdnem teljesen mozgásképtelen asszony még nem adta fel a reményt.

- Kocsival jöttek? –kérdezte sorba a várakozókat, de mindenki nemet mondott.

- Úristen! Hogy megyek én innét haza? -mondta szinte maga elé, kétségbe esve és csalódottan ült le a sorukra váró páciensek közé.

Nagyapó is tovább várakozott még, de közben azon gondolkodott, hogy tán inkább haza kellene menni, mielőtt még szólítják.

Mert, hátha azt az okos gépet is megzavarhatja az ő pillanatnyi lelki állapota? Más lesz a vizsgálati eredmény annál, mint aminek a gyanújával ide küldte a háziorvosa. Mert ő már csak ilyen. Nem elég a maga baja, a másoké miatt is elszorul a szíve.

A salgói bükkös márciusi havazás után – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

„Viszem a levelet Prága városába” – mondta ez a vetési varjú, pedig az a holló dolga lenne. A kép a balassagyarmati varjútelepen készült. – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

KISS - SIMON MIKLÓS

Az utolsó közös döntés

Én most elmegyek. Végleg.
És te is utadra kélsz.
Én megyek jobbra. Te balra.
Utunk nem vezet többé egy felé.

Évekig kínoztuk egymást,
miután azt ígértük mindketten: Igen.
A döntés ma is közös tehát,
csak a válasz lett közben: nem.

CSÁKY KÁROLY

Csaták után

Legyőztem,
s még nem tudjátok,
hogyan
született
a túlparton a győzelem,
mit vétett
fegyverem,
mért veszett
minden érdem,
ki volt
ellenségem.

Én körbekerítve
álltam csak
ordító harsonák
gyűrűjében.
Ó, jaj,
mennyit feszült
a dobhártya
zavarodott a
szív ritmusa,
gazosodott
lelkemnek
kertje.

Lehet,
sehová sem
jutottam
a csúszómászók
földjén,
buborékok
és hólyagok
kavalkádjában,
s még mindig
a csatavasztést elemzem,
várok
csak a
bizonyítékok-
ra
meg a
megbocsájtásra.

(2014.10.04.)

KŐ-SZABÓ IMRE

köszöntése

Néhány nap múlva (október 2-án) kerekén 80 éves lesz állandó szerzőnk, Kő-Szabó Imre. Isten éltesse még nagyon sokáig, jó egészséget, hosszú életet kívánok olvasóink nevében is!

Karaffa Gyula

Kő-Szabó Imre (Orosháza – 1936). Első novellája 1969-ben a *Palócföld*-ben jelent meg. Számos irodalmi pályázaton volt díjazott: Napjaink (1969), Palócföld (1972), Képes Újság (1985), Tollinga (2007 és 2008), Belvárosi Lipót Napok „Dunánál – 2008” novellapályázat, Cédrus Művészeti Alapítvány (2008, 2009, 2010, 2014) irodalmi pályázat. (díjazott írásait közölte a Napút c. folyóirat).

Filmrendezőnek készült, háromszor felvételizett a Színház és Filmművészeti Főiskolára (1956, 1961, 1963). Alkalmanként a legjobb húsz között végzett, az osztályokat 8-10 fővel indították. A sikertelen vizsgák után írni kezdett, elsősorban novellákat.

Zimre Péter író, forgatókönyvíró, filmproducer a Palócföldben (1972/2. szám) - mutatta be írói munkásságát.

Szerkesztői tevékenysége során ő szerkesztette Balajthy Ferenc: „77 vers az állatokról” című kötetét (Székesfehérvár – 1989), valamint Szegedi Kovács György: „Fölépítem a templomot” és Simek Valéria: „Szétszórt bokraid között” című közös kötetüket (Székesfehérvár – 1990).

1976-ban, Salgótarjánban *Madách Imre Alkotói díjat*, 2010-ben *KLÁRIS Nívódíjat*, 2011-ben *Krúdy Emlékérmét*, 2015-ben *KLÁRIS Irodalmi-művészeti díjat* kapott.

Negyvenegy antológiában szerepeltek írásai. Nyomatott és online periodikák közül: *Nyomatott formában*: - több megyei Hírlap, Palócföld, Fehérvári Hét, Romano Nyevice, Heti Magyarország, Külváros, Magyar Jövő, KLÁRIS, Napsziget, Napút, Holnap Magazin. *Internetes fórum*: - Napsziget, Kaláka Szépirodalmi Folyóirat, Börzsönyi Helikon, Szívtárs Magazin, Irodalmi Epreskert 5, Magyar Irodalmi Lap, Regénytár, Irodalmi Élet. Kurázi Folyóirat. Kis Lant Irodalmi Folyóirat.

Foglalkozás szerint: - volt - segédmunkás, - művezető, - termelési programozó, - tanácsi tisztviselő, - újságíró, - dékáni hivatalvezető (GEO Informatikai Főiskola – Székesfehérvár). Végzettsége: Államigazgatási Főiskola, képesítése: igazgatásszervező.

Önálló kötetei:

Visszatérő utazás (kisregény – NÓGRÁD című napilap folytatásokban közölte – 1977),

Mellékvágány (novellák – Nemzeti Kulturális Alap Irodalom és Könyv Szakmai Kollégium támogatásával – 1995,)

Késsel a kézben (kisregény – 2002.)

KŐ-SZABÓ IMRE

A csóró Karcsi

Ivettel az élet több mint két éve kezdődött. Karcsi a harminc évével már elváltan csatangolt, amikor összefutottak. Neki csak annyi cucca volt, amit felvett magára, meg ami egy szürke bőröndben elfért. Ivettnek lakása volt, kétszobás, erkélyes, ő is elvált öt évvel ezelőtt. Akkor még huszonöt éves volt. Az OTP-ben dolgozott, közgázt végzett, itt folyószámla kezelői teendőket látott el. Karcsival kedvelték egymást, ezzel nem is volt baj, de az anyagiak okozták a legtöbb gondot. Karcsi kezei közül kifolyt a pénz.

- Csóró srác vagy te Karcsi! – mondta Ivett egyik este, szemrehányó hangon. Ezen meglepődött, próbálta magyarázni, hogy az előző feleségével lakásra nem gyűjtöttek, mindig szolgálatit kaptak az asszony révén. Ő tanítónő volt. Karcsi tévedt mellékútra. Az asszony jól látott mindent, döntött. Karcsit a szürke bőrönddel, menesztette.

- Legalább egy Skoda Oktáviád lenne! Mehetnének kirándulni! - folytatta Ivett. A korholások időnként előjöttek, majd elmaradtak. Egyik este, mikor Ivett hazament, Karcsit intim helyzetben találta a szomszéd asszonnyal, úgy látszik nem bírt magával. Így rövid időn belül újból kint volt az utcán, a szürke bőrönddel. Eltelt egy kerek év, nem találkoztak, nem érdeklődtek egymás felől. Karcsi egyik reggel megjelent az OTP-ben. Ivettet kereste, folyószámlát kell nyitnia, mert lottón nyert három milliót. Csak így kapja meg a pénzt. – Lesz végre egy Skoda Oktáviád! – mondta kissé mosolygva Ivett.

Aztán két hónap múlva bement a bankba. Nem volt egyedül. Egy szőke, magas nő kíséerte. Folyton igazgatta a haját. Karcsi egyenesen a pulthoz tartott. Üdvözölte Ivettet, aztán annyit mondott:

- A Skoda két kerekét veszem meg! Mondott egy összeget. Ivett zavartan babrált a számítógépen, Karcsi bepötyögte a pin kódot, aztán leszámolta a pénzt a pultra. Ő felmarkolta és a szőke nővel elviharzott.

Talán egy hónap telt el, amikor Karcsi ismét megjelent az OTP Bankban. Most egy középtermetű fekete nő kíséerte. Leültette a terem közepén álló egyik fotelbe, majd odament a pulthoz. Ivett szűrős szemekkel nézett rá.

- Most a másik két kerékre kell a pénz! A korábbi folyamat ismétlődött, halkán zizegett a számítógép, a kártya behelyezése után beütötte a pin kódot.

- Fogy a pénz! – mondta Ivett, leszámolta a kért összeget. Egy kicsit közelebb hajolt és kérdezte: - Mióta zsánered a fekete? Karcsi csak mosolygott, karon fogta a fekete nőt és kényelmes lépésekkel kimentek az utcára.

Teltek a napok, mintha nem történe semmi. Aztán egyszer csak berobbant Karcsi a pénzügyintézetbe. Most egy lángoló vörös hajú hölgy kíséerte. Feltűnően jókedvűek voltak. Az új nő is a pulthoz ment, asszisztált a pénzfelvételhez.

- A Skoda motorra kell most! - érvelt. Aztán lejátszódott minden ugyan úgy, mint a múltkor. Karcsi elegáns mozdulattal felkapta a pénzt és eltűnt. Párszor még különböző nőcskékkal megismételte bejövételét. Egyik reggel Ivett Karcsit vélte felfedezni a buszmegállóban. Nála volt a szürke bőrönd.

Madársóska virít a mohán, az áprilisi esőben – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

Nagy gyászlepke az ipolyszögi égerlápon – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

FETYKÓ JUDIT**„és megmarad a látszat”****... az élethez való ragaszkodás hitében – József Attila haláláról IV.**AZ 1937-ES ÉV VERSEINEK ÉRTELMEZÉSE
(a Flóra-versek nélkül)

Thomas Mann üdvözlése

Mint gyermek, aki már pihenni vágyik
és el is jutott a nyugalmas ágyig
még megkérlel, hogy: „Ne menj el, mesélj” -
(igy nem szökik rá hirtelen az éj)
s míg kis szive nagyon szorongva dobban,
tán ő se tudja, mit is kíván jobban,
a mesét-e, vagy azt, hogy ott legyél:
igy kérünk: Ül le közénk és mesélj.
Mondd el, mit szoktál, bár mi nem feledjük,
mesélj arról, hogy itt vagy velünk együtt
s együtt vagyunk veled mindannyian,
kinek emberhez méltó gondja van.
Te jól tudod, a költő sose lódit:
az igazat mondd, ne csak a valódit,
a fényt, amelytől világlik agyunk,
hisz egymás nélkül sötétben vagyunk.
Ahogy Hans Castorp madame Chauchat testén,
hadd lássunk át magunkon itt ez estén.
Párnás szavadon át nem üt a zaj -
mesélj arról, mi a szép, mi a baj,
emelvén szivünk a gyásztól a vágyig.
Most temettük el szegény Kosztolányit
s az emberségen, mint rajta a rák,
nem egy szörny-állam iszonyata rág
s mi borzadózva kérdezzük, mi lesz még,
honnan uszulnak ránk uj ordas eszmék,
fő-e uj méreg, mely közénk hatol -
meddig lesz hely, hol fölolvasható?...
Arról van szó, ha te szólsz, ne lohadjunk,
de mi férfiak férfiak maradjunk
és nők a nők - szabadok, kedvesek
- s mind ember, mert az egyre kevesebb...
Foglalj helyet. Kezdd el a mesét szépen.

Mi hallgatunk és lesz, aki csak éppen
néz téged, mert örül, hogy lát ma itt
fehérek közt egy európaít.
1937. jan. eleje

József Attila a pesti értelmiség körében részt vesz a jelentős eseményeken, több fényképen a kor kimagasló és maradandót alkotó művészei között látható, Thomas Mann-nal is készül közös fotó.

Társasági viselkedése normális, az elvártnak megfelelő, a művészvilág, a szerkesztőségek nem zárkóznak el tőle. A feltételezetten már beteg ember a külvilág számára nem mutatja az elmebaj tüneteit, de a gyanúját sem, hiszen akkor ezek a kapcsolatok megszakadnának.

A *Thomas Mann üdvözlése* inkább a társadalmi, politikai versek közé sorolható. Európában a fasizmus előretörése már megállíthatatlan. Magyarország sodródik a szélsőségek felé, a társadalom rétegei között lévő szakadékok egyre nagyobbak. József Attila mindezt látja, tudja.

A vers kezdete, a megszólalás, megszólítás olyan, mint aki egy régi barátához szól, akit ismer és tisztel, akinek ad a véleményére. Szinte belevág a beszéd közepébe, vagy legalábbis nem kezd el köntörfalazni, azonnal megmondja, mit akar Thomas Mann-tól. Ám a mese, melyet Thomas Mann el fog beszélni, az más, mint a valóság szorongató történései. A kért beszédről feltételezi, hogy Thomas Mann a hasonló látogatásaikor szokott szavakat fogja mondani, de itt, ebben a közegben, ezeknek a szavaknak megnő a jelentése és jelentősége. „Mondd el, mit szoktál, bár mi nem feledjük”. A gondolat körbefordul: „mesélj arról, hogy itt vagy velünk együtt / s együtt vagyunk veled mindannyian”, majd a felvezetéssel, a beszélésre, mesélésre való rávezetéssel visszatartott lényeg következik: „kinek emberhez méltó gondja van” – vagyis annak a társaságnak beszél Thomas Mann, akik még foglalkoznak ez emberhez méltó jogokkal. A további sorokban lazán, de ellentétpárszerűen olvasható: „Párnás szavadon át nem üt a zaj - / mesélj arról, mi a szép, mi a baj, / emelvén szivünk a gyásztól a vágyig.” A költőtárs rákos betegségének emlegetése tovább visz az ordas eszmék fenyegetéséhez: „honnan uszulkan ránk új ordas eszmék”, amiből rögtön következik: „meddig lesz hely, hol fölolvashatol?...” majd: „Mi hallgatunk és lesz, aki csak éppen / néz téged, mert örül, hogy lát ma itt / fehérek közt egy európaít.” – ezzel az utolsó sorral el is dőlt a fasizmus felé forduló Magyarországon ennek a versnek a sorsa, vagyis betiltották, nem lehetett felolvasni – ez a tény a hatalommal több alkalommal összeütközésbe került József Attilában (tehetetlenségében) indulatokat váltott ki.

Ezzel a verssel azért akartam foglalkozni, mivel József Attila utolsó évének, így a felnőtt férfi társadalmi meggyőződésének és elkötelezettségének verse (is). Korábban, kezdeti szárnypróbálgatásai során volt olyan verse, melyet szívesen használnak fél szélsőséges nézeteket hangoztató csoportok, mintegy azt jelezve, mintha csak ez lenne József Attila, vagy József Attila meggyőződése. Később József Attila ezt a korai és szélsőséges nézeteket mutató versét nem válogatta be köteteibe, és nem is vállalta volna nyilvánosság előtt. A rendszerváltás utáni kiadásokban azonban olvasható, és vannak is, akik kiemelik. De pl. a *Thomas Mann üdvözlését* még véletlenül sem emelik ki ugyanezek „gondos, célzottan” válogatók és bemutatók... – ahogy a *Hazám* sem (melyben leírtak súlyos társadalmi rajzok, ma is érvényesek...), és még számos hasonló verset sem...

(Ős patkány terjeszt kórt...)

Ős patkány terjeszt kórt miköztünk,
a meg nem gondolt gondolat,
belezabál, amit kifőztünk,
s emberből emberbe szalad.
Miatta nem tudja a részeg,
ha kedvét pezsgőbe öli,
hogy iszonyodó kis szegények
üres levesét hörpöli.

S mert a nemzetekből a szellem
nem facsar nedves jogokat,
hát uj gyalázat egymás ellen
serkenti föl a fajokat.
Az elnyomás csapatban károg,
élő szívre mint dögre száll -
s a földgolyón nyomor szivárog,
mint hülyék orcáján a nyál.

Lógatják szárnyuk az ínségnek
gombostűjére szúrt nyarak.
Bemásszák lelkünket a gépek,
mint aluvót a bogarak.
Belsőnk odvába bútt a hálás
húség, a könny lángba perreg -
úzi egymást a bosszuállás
vágya s a lelkiismeret.

S mint a sakál, mely csillagoknak
fordul kihányni hangjait,
egünkre, hol kinok ragyognak,
a költő hasztalan vonit...
Óh csillagok, ti. Rozsdás, durva
vastőrökül köröskörül
hányszor lelkembe vagytok szurva -
(itt csak meghalni sikerül.)

S mégis bizom. Könnyezve intlek,
szép jövőnk, ne légy ily sivár!...
Bizom, hisz mint elődeinket,
karóba nem húznak ma már.
Majd a szabadság békessége
is eljön, finomúl a kín -
s minket is elfelednek végre
lugasok csendes árnyain.
1937. jan.

Ez vers is a társadalom bajaival foglalkozó sorozat része, mely folytonosan jelen van, József Attila nem tud osztályától, rétegétől elszakadni, valószínűleg nem is akar.

Az *ős patkány* szókapcsolat értelme tisztázatlan marad, a terjedő kór lehet akár a patkányon élő bolha által közvetített pestis, mint valós és közvetlen fertőzésveszély; de lehet, és itt inkább ennek értődik: „a meg nem gondolt gondolat”, ami a belülről jövő érzelmi-indulati töltéssel kimondott szavakra (átkozódás, rosszindulatú vélemények, stb.), vagy épp a környezet jelentősnek hitt/tartott személyeinek szavára kialakult gondolat (vallási, politikai, társadalmi nézetek, melyek nem az egyénéi, hanem a körötte lévő másoké: ami a gyakorlatban kb. úgy nyilvánul meg, hogy majd megmondja a hatalom, a tanító, a pap, stb.). Az első versszakban a részeg felbukkanása mintegy már a *Hazám* c vers következő szakasza előjelének vélhető: „A munkásnak nem több a bére, / mint amit maga kicsikart, / levesre telik és kenyérre / s fröccsre, hogy csináljon ricsajt”.

A népek közti gyűlöletszításra utal a második versszak, ahol a nedvesség, a szivárgás, a nyál emlegetése a

mindent ellepő, szorongató gyalázatos dolgoktól való félelem további felsorolása; „elnyomás csapatban károg, /élő szívre mint dögre száll”, ahol az élő szívre már „mint dögre száll” a külső torz hatalom. Ennek fokozása a harmadik szakasz, melyben „az inségnek / gombostűjére szúrt nyarak” (ahol az emberi élet és lét azonos a gombostűre elevenen felszúrt és helyhez kötöttségében élve kínlódó/haldokló bogár/ízeltlábú lényvel) hatását tovább fokozza az alvót bemászó bogarak víziója. „Belsőnk odvába bútt a hálás / hűség, a könny lángba pereg”, a hűség jelzője, a „hálás” szó a világot eluraló csapatosan, varjúként dögre szálló varjak képe után [a holló, a varjú képe a csatákkal/harcokkal kapcsolatban azonnal felrezegetheti az olvasóban a „vájja ki a két szemét a holló” sorok emlékét. . .] mégis valami pozitivitást sugall. A második versszak nedves-nyálkás hatása után a lángba pergő könny valami tisztább és emberibb folyadék; a „hálás hűség” után „a könny lángba pereg”, a hiába való sírás, a szörnyű bajok kiolthatatlanságát is jelezhetik, de azt is, hogy a könny a lángot oltja, visszafogja. Ennek a szörnyű társadalmi kép/folyamat által kiváltott lélekégető lángok enyhítése lehet a sírás, a tehetetlen fájdalom könnyével, melyet a lángba enged peregni. A következő szakaszban az értelem, a költő figyelmeztetések hiábavalósága szólal meg. A sakál alakja a kellemetlen, dögevő állat jelképe, itt: a költő, József Attila maga az, aki a társadalmi dögevésben (a társadalom torzulásának elviselésében, megélésében válik sakállá), és „mint a sakál” „egünkre, hol kínok ragyognak / a költő hasztalan vonít. . .” – a jobbra, jóra való értelem nevében/helyett a költő, a költészet. A csillagok vastörökül megjelenő képe egy töredékben szintén előfordul, a világűr üres terén túl a csillagok a végtelen távolságok ellenére, vagy épp a távoli csillagzatok tisztaságának van-volt hite miatt szúrnak a lélekbe. A versszak utolsó sora: „itt csak meghalni sikerül” nem azt mondja, hogy meghal József Attila személyesen. Általában mindenkire érti, aki ebben a rettenetben kénytelen élni. A záró-versszak első sorában mintegy válaszol az előzőre: „S mégis bízom.”, majd ez a bízó elmélkedés zárja le a verset, ahogy már és még több versben tapasztalható.

(Már régesrég. . .)

Már régesrég rájöttem én,
kétéltű vagyok, mint a béka.
A zúgó egék fenekén
lapulok most, e költemény
szorongó lelkem buboréka.

Gondos gazdáim nincsenek,
nem les a parancsomra fűreg.
Mint a halak s az istenek,
tengerben és egékben élek.

Tengerem ölelő karok
meleg homályu, lágy világa.
Egem az ésszel fölfogott
emberiség világossága.
1937. jan.

Jelzése szerint nem volt külön címe a versnek, mely mégis a természet és a személy egységét öleli be 13 sorba. A táv, amit befog, a zúgó tenger fenekéig terjed, ahonnan épp „e költemény / szorongó lelkem buboréka.” Szabad, és szabadon hagy: „Gondos gazdáim nincsenek, / nem les a parancsomra fűreg.” A két pólus között él, egyszerre hal, és isten/isten: „Mint a halak s az istenek, / tengerben és egékben élek.” Ez pontos helymeghatározás. Nem az úr távlata. Az élet élhető része a tenger „lágy világa”, mely meleg, ölel, és homályos, tehát nem kell az okvetlen tisztánlátás fénye, mely ezt a jóleső hangulatot, helyet megzavarja – nem kell az analízisből nyert tudás (?). Mégis, így lehetséges: „Egem az ésszel fölfogott / emberiség világossága.” Bizakodó lezárás.

Ars poetica

Németh Andornak

Költő vagyok - mit érdekelne
engem a költészet maga?
Nem volna szép, ha égre kelne
az éji folyó csillaga.

Határozott, hetyke kijelentés, mely szállóigévé vált: „Költő vagyok - mit érdekelne / engem a költészet maga?” a költő költ, a költőből születik a vers, ami a költészetet adja. A költőt saját verse érdekli, és az abból létrejövő költészet, ami majd lesz, az már nem (vagy kevésbé), bár itt egyértelműen kifejezi: „mit érdekelne”. Ehhez hasonlításként írja: „Nem volna szép, ha égre kelne / az éji folyó csillaga.” Az éji folyó csillaga csupán tükörképe az égen levő valódi csillagoknak, itt a költészet az a folyam, ahol a csillagok visszatükröződései, azaz egy-egy költő versei látszanak; ez nem kélhet útra a költő, a költői magasság egére.

Az idő lassan elszivárog,
nem lógok a mesék tején,
hörpintek valódi világot,
habzó éggel a tetején.

Írásai lényegéről szól, a valóságról akar írni, „az igazat mondd, ne csak a valódit” [Thomas Mann üdvözlése], a költő egének teteje a habzó, csodálatos, és nem a mesék tejének habja fedi ezt a lényegét.

Szép a forrás - fürödni abban!
A nyugalom, a remegés
egymást öleli s kél a habban
kecsesen okos csevegés.

A „Szép a forrás – fürödni abban! / A nyugalom, a remegés” a költőiség ihletmerítése, mely forrásként van említve, mégis annyira bővizű, hogy fürödni lehet benne, nyugalmat ad, s egyszerre ott van benne „aremegés”, melynek folytatása, egymástól, a forrástól, annak bőségétől és nyugalmatól elválaszthatatlan a mű, a beszéd: „egymást öleli s kél a habban / kecsesen okos csevegés”, mely József Attilának máshol is ismétlődő szavaival vannak megfogalmazva: „kecsesen”, „csevegés”.

Más költők - mi gondom ezekkel?
Mocskolván magukat szegyig,
koholt képekkel és szeszekkel
mímeljén mámort mindegyik.

„Más költők - mi gondom ezekkel?” – a kortárs költőkről szól, szólhat, de nincs meghatározva, kik is ezek a „más költők”. Lehetnek azok a kortársak, akik különböző csoportokhoz csatlakozva sikerük és anyagi érdekük miatt „Mocskolván magukat szegyig”, s azok a költők is, akiknek belső lángolás híján valamiféle külső segítség, hajtóerő kell, hogy az alkotás euforikus állapotába jussanak: „koholt képekkel és szeszekkel / mímeljén mámort mindegyik”.

A vers első négy szakasza József Attila költőiségét fogalmazza meg, a költő mesterség melletti hitet. A vers felosztható: az első négy versszak, majd a következő kétszer három, ami mindkét alkalommal az *én* személyes névmással indul, és végül az utolsó versszak, melyet ismét az *én* személyes névmással indít. A második szakasznak tekinthető részben, az indítás *én*-je után a szakasz utolsó versszakában, a soron belül ismét megjelenik az *én*.

Én túllépek e mai kocsmán,
az értelemig és tovább!
Szabad ésszel nem adom ocsmány
módon a szolgálta ostobát.

Ehess, ihass, ölelhess, alhass!
A mindenséggel mérd magad!
Sziszegve se szolgállok aljas,
nyomorító hatalmakat.

Nincs alku - én hadd legyek boldog!
Másként akárki meggyaláz
s megjelölnek pirosuló foltok,
elissza nedveim a láz.

Az *Ars poetica* második szakaszának tekinthető részben az *én*-nel indított gondolatsorban József Attila elutasítja mindazokat a dolgokat, melyek a külvilágból erednek, amelyben ő, a költő nem vesz részt, amin túllép „az értelemig és tovább”. A „kocsmán” és „ocsmány” egymásra rímelve erőteljesen felerősíti ezt az elutasítást. A „szabad ésszel nem adom... / a szolgálta ostobát” előkészíti a következő versszakban lévő kijelentést: „Sziszegve se szolgállok aljas, / nyomorító hatalmakat.” Ez kijelentés. Pont van a mondat végén, nem felkiáltójel – leszűrődött meggyőződés, elhatározás, egyben elhatárolódás is azoktól, akik ezt tennék. A költő nem tehet mást, mint hogy ha már az előző két sorban felsorolta a vegetatív lét szükségleteit mint a test létfontosságú tartozékait, akkor azt is meghatározza, hogy mire van a költői léleknek szüksége: „A mindenséggel mérd magad!” – ez viszont felszólító utasítás, parancs költő-önmagának – aki így költő, az a külső „aljas / nyomorító hatalmakat” „sziszegve se” szolgálhatja sem emberi viselkedésében, sem költészetében/vel. (itt valószínűleg a kor Magyarországnak politikai erőiről, az európai fasiszálódásról beszél)

A „Nincs alku - én hadd legyek boldog!” olyan bizakodó, pozitív kicsengésű, mely az előzőleg felsoroltak után a jövőbe vetett bizalomnak hat. Az *én* itt ismétlődik meg a verssoron belül. A versszak lezárásában a pirosuló foltok inkább a szégyen foltjai lehetnek, az „elissza nedveim a láz” az intim szerelemre utal, mely a „hadd legyek boldog”-gal együtt tud jól működni.

Én nem fogom be pörös számat.
A tudásnak teszek panaszt.
Rám tekint, pártfogón, e század:
rám gondol, szántván, a paraszt;

engem sejdít a munkás teste
két merev mozdulat között;
rám vár a mozi előtt este
suhanc, a rosszul öltözött.

S hol táborokba gyűlt bitangok
verseim rendjét üldözik,
fömlindulnak testvéri tankok
szertedübögni rímeit.

Ez a három versszak, mely ismét egy szakasznak tekinthető a versen belül, ismét az *én*-nel kezdődik, önmagáról, a maga nevében beszél. „A tudásnak teszek panaszt”, írja, és ez a panasz az első sor „pörös számat” jelzős szerkezet után olyan erős, hogy ráépül az összes többi, belőle árad, halad tovább: saját költőiségének emelkedett hangulatú értékelése; az alsó osztályoknak ebben a versben is megelőlegez

tudást, tájékozottságot, a költészet, a költő, és épp ő maga ismerését, akinek létéről tudnak, akinek versekben megfogalmazott üzeneteiről tudnak; végül pedig verseinek nagy erejű terjedését előlegezi meg, az abban való hitet.

Én mondom: Még nem nagy az ember.
De képzeli, hát szertelen.
Kisérje két szülője szemmel:
a szellem és a szerelem!
1937. febr. - márc.

A *Ars poetica* lezárása egy versszak. Már mindent elmondott, amit költőségéről el tudott, akart mondani. Ismét az egyes szám első személyű névmással indítja a gondolatsort, (önmaga nevében beszél, ezek a gondolatok az övéi), mivel már túl van ez el- és kibeszélésen, itt általában szól az emberről, megtartva a korábban felemelkedett érzést, megelőlegezett tudást: „Én mondom: Még nem nagy az ember. / De képzeli, hát szertelen.” Majd a lezárásban két olyan szülőjét említi az *embernek*, ezek figyelmét kéri, mely nem biztos, hogy a gyakorlati életben is egyensúlyban tud lenni egymással: „a szellem és a szerelem”. A vers hangulata végig pozitív kicsengésű.

Nem emel föl

Nem emel föl már senki sem,
belenehezültem a sárba.
Fogadj fiadnak, Istenem,
hogy ne legyek kegyetlen árva.

A vers az istenes versek egyik darabja, melynek végén van a kimondott lényeg. Helyzetének tudása, helyzetével való tisztában levés, a hétköznapi megélés lehúzó gondjai, melyben nem segítenek kívülről (a szinte folyamatosan segítő barátok, támogatók lassan elfognak az időben, hiszen kora gyerekkorától mindig volt aki befogadja, akinél élt és ellátást kapott valamilyen szinten). Ennek eljön a vége: „belenehezültem a sárba” – és ezzel a tudattal csak Istenhez fordulhat. Minden ember Isten gyermeke, ő mégis azt kéri, „fogadj fiadnak Istenem / hogy ne legyek kegyetlen árva.” ez az árvaság teljes, ha mindkét szülője elvesztését éretjük, de mégis vannak testvérei, Jolán sokáig támogatta.

Fogj össze, formáló alak,
s amire kényszerítnek engem,
hogy valljalak, tagadjalak,
segíts meg mindkét szükségemben.

A második szakaszban több ellentét is jelen van: „fogj össze, formáló alak” – ennél nincs meg a párja, a szétesés/széthullás, de kiértődik a szövegből. majd: „Hogy valljalak, tagadjalak” – Erre senki nem kényszeríti, ez lelki kényszer. Az Isten megvallása a kor társadalmában inkább kedvező lett volna József Attila számára; a tagadása viszont élethelyzetéből adódik, az élethelyzet és a rengeteg kínlás, szenvedés (testi/lelki) tehette Istentagadóvá. Egyikre sem kényszerítette olyan külső valaki, akire rá lehet mutatni, hogy ő vagy ő kényszerítette a tagadást vagy megvallást.

A „segíts meg mindkét szükségemben” mintha Balassi valamelyik sora lenne, vagy tipikus fohászkodási sor.

Tudod, szivem mily kisgyerek -
ne viszonozd a tagadásom;

ne vakítsd meg a lelkemet,
néha engedd, hogy mennybe lásson.

A „Tudod, szivem mily kisgyerek” valójában a lelke kisgyerekességét mondja ezzel, az anya nélkül felhőtt és folyton az anyai szeretetre vágó férfi összes női kötődése a kisgyerekre jellemző, itt mintegy kiszól önmagára, önmagáról. Akövetkező sor viszont érdekes lehetőséget vet föl: „ne viszonozd a tagadásom” – vajon, ha ő, mint kisgyerek, tagadja az Istent, úgy, ahogy a kisgyerek: mert ami a kisgyereknek nincs, az sehol nincs –, mikor itt azt kéri, hogy az Isten ne viszonozza a tagadását, mert akkor ő, JózsefAttila sem lesz a világon, ha Isten őt tagadja. Érdekes lehetőség, hiszen ha elfogadjuk, hogy hogyan kezdődött a világ teremtése (Kezdetben vala az Íge, és az Íge vala az Istennél. –János evangéliuma), így végül JózsefAttila is az Isten teremtménye, tehát ha a teremtő nincs, mert ő tagadja, akkor ő maga sincs. Ha Isten tagadja őt, akkor JózsefAttila ismét nincs, de tágabb értelemben ha az ember az Isten földi képmása, ez a tagadás már többszörös ön- és Istentagadásig mehet...

Kinek mindegy volt már a kín,
hisz gondjaid magamra vettem,
az árnyékvilág árkaiban
most már te örködj énefelettem.

Az élet szenvedései, a kisgyerekként nevelőszülőknél elszenvedett kínok (verések) közömbössé/közönyössé tették a kín iránt: „Kinek mindegy volt már a kín” . A második sor ismét többszörös áttélt jeleznek: „hisz gondjaid magamra vettem” – miféle gondok ezek? A krisztusi szenvedés gyötrelmei más formában? az önmagával elszámoló férfi gondjai, önmagát menti fel vagy épp ítéli el? Majd folytatódik: „az árnyékvilág árkaiban / most már te örködj énefelettem” – az árnyékvilág árkaiban itt a pokol, a szenvedés világának határai is lehetnek. Az ember, az isteni földi képmásban lakó Istennek látszó/tetsző valakit szólítja meg.

Intsd meg mind, kiket szeretek,
hogy legyenek jobb szívvel hozzám.
Vizsgáld meg az én ügyemet,
mielőtt magam feláldoznám.
1937. február

A lezárás könyörgés, a költői létért, önmaga eddigi belső értékeinek elvesztéséért, az ezzel való végleges leszámolásért szenved, és kínlódik. Ennek elkerüléséért könyörög, mint Jézus a Gecemáni kertben az életért. Itt azonban a költői lét, a versírás, a művészi lét elvesztése a tét, vagy épp a cél (?). Ez az áldozat, amit meg kell hoznia, hogy egyébként a hús-vér ember élve maradjon. (Erre utal Szabolcsi Miklós kötetében Déry Tibor a havi 200 fix fizetéssel kapcsolatban.) A környezet segítségét kéri, Istenhez fordul, „Intsd meg mind, kiket szeretek, / hogy legyenek jobb szívvel hozzám / Vizsgáld meg az én ügyemet / mielőtt magam feláldoznám.”

Folytatása következik. A Szerk.

H. TÚRI KLÁRA

APÁMRÓL DALOLT A SZÉL

Meghallgatni egy hallgatót kapcsoltam be a rádiót
 s férfigyán mintha egy régi gangról
 „Mohó szívem s ti száraz ágak
 nem értitek mit zúg a szél
 nem jön levél
 nem jön levél”

minthacsak onnan verődne vissza a nóta
 szép volt
 egyenest
 a szív ből eredett
 hogy belé remegett múltába a lélek

—
 „hiába vágy hiába álom
 nem jön levél nem jön levél”
 valaha délebéd után egy rég-volt
 „magyar férfi-hang” „épp mint a Sinkovitsé”
 dallotta ugyanezt ideleenn
 s talántán angyalokkal dallják még tovább
 o d a á t
 mindketten

—
 v a l a k i r ő l mintha vallani akarna még nekem
 újra s újra mintha ideleenn is szólna
 szegény Apám
 s e n ó t a

Szegény immáron hangja
 mint temetésén a
 tomboló vihar ha elül
 síri hervadás világa többé föl nem derül
 harmatfény elsötétedése emléke
 mit harmincöt éve már
 bánat-felhőkbe zár
 csüggeteg
 az Ég is

Apám sírja felett mégis
 ma délután
 kívánta-e vagy nem talán
 megfordult s virágos sírja felett
 örök húségről
 örök ifjúságról
 örökké-tartó szerelemről és örök reményről regélt
 a
 szél

ELBERT ANITA**A bölcs koldus**

Barna posztóruhája rongy,
Sarujának szíja már rég
Leszakadt, nincsen más
Semmije, csak a vándorbotja,
S a hiány kiált belőle, mint
Szó a pusztában. Tán büntetés
A sorsa a koldusnak, vagy
Megpróbáltatás, innen ezt
Nehéz véleményezni.
S mélán ballag, és kullog
Vágya, a haza után, de hiába
Hagyja el országát, sehol
Otthonra nem lel, csak tengeti
Létét, akár egy nyelv nélküli
Harang. Összeszedi még utoljára
Erejét, szegény hajléktalan,
Fáj a létnek e nyomorult, ki
Gyermekként még olyan volt,
Akár a gazdag, s majd a koporsóban
Is egyenlőséget talál, de a köztes
Időben szenved, és tűr, neki
Ugyanis ez adatott meg.
Kinek a kozmosz sarkán nincs
Semmije, nem birtokol, nem
Ragaszkodik, a tulajdon nem
Köti egójához. De elege van
Bizony már abból, hogy folyvást
Forog, akár egy malomkerék.
Aki szívében csendre lel,
Legyen gazdag, vagy koldus,
S kinek a lelkében dal van,
Az tükröt tart a világnak,
Mert a tökéletesség pillérje
Az egyszerűségből fakad.
Bölcsnek is majd akkor
Tart az emberiség, ha
Koldus hallgatsz, és
Lelkedben kinyílik
A lótvuszvirág összes szirma,
Mellyel már nem számít,
Hogy szegény vagy, egyedül
Az számít, hogy helyén legyen
A szíved. S hogy létezik-e bölcs
Ember? Majd meglátod, ha beteljesíted,
De még akkor is maradj csak meg
A teremtő csendben.

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Békességben

Ma minden olyan nagyszerű! Mi kell még?
Odaülök melléd, hogy mesélhessek.
Vagy bújj ide, s megosztom veled ágyam;
a rossznak még nyoma se legyen bennünk.

A múlt tovatűnt, szétfoszlott örökre;
tragikus képeink mind kitisztultak,
kétezer év kíváncsi fényszóróit
kikerüljük. Ne süssenek szemünkbe!

Egyszerű idő jön: értelmes, józan.
A nyakatekert dolgok elsimulnak,
baklővéseinkből nem marad semmi.

Többé nem vonzódunk a szorongáshoz;
új szó csendül fel titokban és mélyről:
együtt ismerjük fel a bölcsességet.

Mért fájna?

Életfámon ott ül az éjszaka.
Ami kezdődött, a végéhez ér.
Köröttem a múlt álmhalmaza;
szívem közepén megalvad a vér.

Nem indulok, s nem is jövök haza;
kimerült énem nyugovóra tér.
Az örök csend első pillanata
nem fáj. Mért fájna? – Semmit se ígér.

Megáll az idő, beszűkül a tér:
a tér lesz az idő. Egy pontban a
semmi időtlensége. Ő maga

mozdulatlan. Mögötte égi fény.
Nincs korholó, se dicsérő szava;
nem jutalmaz meg, de el sem ítél.

Sárga billegető az Ipoly árterén – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

Mezei poszáta énekel a héjakút mácsonyán – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

VÉGH TAMÁS

Ma reggel

Most bíbor éjszakák ködzászlai szállnak,
És sietve lobbannak el a széllel. Vulkánló
Nyarunk emléke percek alatt semmivé lett.
Hamuvá roskadó időre hull a könnyem,
S e hallgatag, mosolygó őszben
Távolodó léptek koppannak csendben.

HAÁSZ IRÉN

Ősz – apacs

Az ostorlámpa-fény lecsorog,
hervad a Nyár alatta.
Még bő szoknyában ott kuporog,
de háta hideg fémnek feszül,
szíveket koldul a marka.

Vörösre szívott juharok, szilfák
levele alél földre.
Pórén bújnak a kerti nimfák,
leskel az Ősz, a szeme szikráz,
s belesimul a csöndbe.

A lány éj lassan hűlve borong,
Ősz-apacs bronza sápad.
A herflin hálnak a sanzonok,
de végső dallal még felzokog,
búcsút mond az ősz a nyárnak.

HÖRÖMPŐ GERGELY

Kisvárosi este

Mikor a barokk lámpák sárga fénye
a kisvárosi estét megigézte
a templomok egymásnak felelgetve
belekontattak a mély véletlenbe.

Hallgattam sokszor a harangszót.
Szólt halottért, hívott szenvedőt.
Jelezte a közelgő estét és nyugtatta
az ítélet-időt. Gondoltam
néha, mintha ez több lenne,
mint kongó érc és csengő szerkezet
s a templomtornyok túl magas faláról
az órák szeme rám meredezett.

Az élet mindig több, mint látható.
Erről beszélt az esti harangszó,
de mikor végre értenénk a hangját,
a harangozást mindig abbahagyják.

B. TÓTH KLÁRA**Akriltánc**

*“Beojtott vessződ idegen.
Otthonra bennük se lelsz.”*

Miklya Zsolt

Az otthon felfűződik a pillanatokra,
gyöngysor gömbjeire hajló fények.

Akrilfestékkel retusálok,
utolsó simítások az eklektikus
oltáron, rázom a festékes spray-t,
hangosan zörög, kopog benne
egy kis fémgolyó, hosszan
kell rázogatni használat előtt.
Nem így, mondja lányom,
rázni hozzá a csípőt, tánclépésekkel,
mint az afrikai törzsi táncoknál.
Hastáncra jár, jól csinálja, utánozom,
ahogy sikerül, szakad a nevetéstől.
A zajra előbújik szakdolgozatából
nővére– tiszta ideg, hogy nem készül el –
de nem bírja megállni, ő is beszáll.
Rázzuk a flakonokat két kézzel,
egyre gyorsuló ritmusban
járjuk az akriltáncot az aranyozott
menza körül, fogjuk a sugárzást.
Felrázzuk az összes festéket,
magunkban, egymásban a letapadt
feszültséget, feloldódunk, mint
a pigmentanyag az oldószerben,
annyit nevetünk, hogy jut belőle
a hazatérő többieknek is.

Váratlan, égből alászállt pillanatok.
Otthonra leltünk egymásban.

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Még megyek

ma reggelre arannyá deresedtem,
olvadékombarmattá gyúlt,
csillogtam milliárdnyi fűszálon,
és átöleltem az összes égi napot

perceimet zúzom, krampácsolom,
terheimet zúdítom alám,
a tömörségkritikákra köpök,
kissé szégyellem még,
de húzom az időt, itt mérhetem,
az ösvényen visszhangzik,
megállok, hallgatom,
üzen, ... de mit, ... még mindig

még a mesebeli pity is pang már,
hordalékot rak ereimbe,
nyakravalónak,
fafejem kopja csak, ... ne felejtsetek,
rajtam minden csomó véset lesz

BORSI ISTVÁN

Csak félig?

Erdőd öles fáit csak félig vágta át fűrészed
hogy dönthessen helyetted veszélyes vihar
da jaj annak, ki gyanútlan ekkor közibe téved
földre roskad ő is, a halódó fáknak ágaival

DEBRECZENY GYÖRGY

fokozás, kicsinyítés

sok a szar
túl sok a szarka

Pirkadatkor Medvesalján – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

Virít a vetési pipacs – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

JANESKÓ GYÖRGYI

IMA

Nem volt humora a percnak,
kivégzett bennem
minden sejtet.
Ziháló testtel, messze fut,
a porban térdel
érted.
Nem vagyok csak fényes
udvarodba tévedt
látomás.
Szikár karcolat létem,
a te álmod
egy lábnyomban.

Hát vigyél el,
ma tornyodba vágyom,
öledbe szálljon,
kínomon könnyítsen
az imám!
Hol galambok búgnak,
a harangok zúgnak,
koldus kegyelmet kéreget
tőled a bűnös világ.

Zokogva alszik ,csitul a bánat.
Benned
fekszem betegen Apám.
Vérzem, és várom ,
hogyan betakarjon
a lelked! Várj még rám!
Nehéz harc ez,
titkod volt a sok fájdalom!
De az arcod, ha feléled
nem fájlalom!

Hát vigyél el,
ma tornyodba vágyom,
öledbe szálljon,
kínomon könnyítsen
az imám!
Hol galambok búgnak,
a harangok zúgnak,
koldus kegyelmet kéreget
tőled a bűnös világ.

DOBROSI ANDREA**Őszelő**

Elballagott strandi forgatag, lángos,
kukorica, víz lepte plastik csúszda,
hasakon a nap illúzió, álmos
szemeket nyit az idő iskolája,
elbúcsúzva a hullócsillagoktól,
ősz fészeli serényen ködszín haját,
szépialevelek hullnak a lombból,
bozontos, hűvös, nesztelen éjszakák,
előkerül kardigán, bőrkabátok,
a parti sétány magányába roskad,
a homok ernyedt, szűz kristálya ázott,
a hegyek bíbort, rézarcot mutatnak,
rám sóhajt az alkony mézben, narancsban,
dér lépte oson, a fején kalap van.

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

A FÉLKRÚ HEGEDŰS

Pala Bélához nem volt kegyes a sors.

A kívülállók, kik csupán a hitvány anyagiakat nézték, persze másként látták, irigykedtek rá, ami érthető: kétszer volt öt találata a lottón, nemrég elhunyt amerikai rokonától is örökölt néhány milliárdocskát és egyszerre négy szépségkirálynő perelte gyerektartásért.

Ám mindez nem boldogította Pala Bélát.

Méla könnyel fogadta az ENSZ felkérését egy tanulmány megírására, amely szerényen „*A világegyetem ellentmondásai és azok végső feloldása*” munkacímet kapta. Legújabb Nobel—díjának átvételére már el se ment, mert untatta a ceremónia. Mindig ugyanaz...

Pala Béla hegedűművész szeretett volna lenni!

Sajnos volt egy leküzdhetetlennek tűnő akadály, hogy megvalósulhasson a nagy álm: állni a dobogón, csillogó Stradivárral az álla alatt, ujjai rásimulnak a húrokra, s a vonó, melyet lágy csuklómozdulatokkal leföln huzigál, szebbnél—szebb hangokat varázsolva elő a hangszerből – miközben a közönség ájult gyönyörrel, a megindultságtól zokogva hallgatja minden idők legkiválóbb hegedűművészenek igéző muzsikáját.

Nem, Pala Béla nem remélhette ezt, mert Pala Bélának hiányzott a jobb karja. Így született, így szenvedte végig egész életét.

Bárki átlagos ember beletörődik: egy karral nem lehet hegedülni. Afféle silány megoldást, hogy műkarral hegedüljön, undorral vetett el, hiába ajánkozott a teljes amerikai, japán, sőt az ukrán elektronikai ipar összes feltalálójával együtt.

Pala Béla önerejéből akart pódiumra kerülni!

Egyik éjszaka különös ember jelent meg álmában: alacsony volt, zömök és szakállas, mongolos szemekkel, szokatlan formájú sildes sapkát viselt, baljával a távolba mutatott, jobb keze csípőn, kissé hátratulva zakója szárnyát. Szószéken állt, és derékban előrehajolva szigorúan meredt Pala Bélára.

– Egyetlen mód van, hogy teljesüljön a vágyad! – mondta titokzatosan.

– S mi az az egyetlen mód? – kérdezte izgatottan Pala Béla.

– A politika! – súgta sejtelmesen az álmkép és szertefoszlott.

Pala Béla verejtékezve ébredt. Hogy kerül ide a politika? – tűnődött fura álmán. Mi köze van a politikának a hegedüléshez? Attól nem fog kinőni a karja – ráadásul nem is tud hegedülni.

Mindenesetre, még aznap tanácskozássra hívta legbizalmasabb embereit és bejelentette: politikai pártot kíván alakítani, *Reménység Párt* elnevezéssel és indulni óhajt a közelgő választáson. Rögtön meg is tervezték a zászlójukat: piros—fehér—zöld alapon, arany bőségszaruból mindenféle földi jó potyog egy kinyújtott jobb kézbe. A bőségszaru – eltérve a hagyománytól – enyhén hegedűformájúra sikeredett.

Következő lépésként – a pénz nem számított – felvásárolták az összes létező újságot, rádiót, televíziót és ettől kezdve nulla órától éjfélig kizárólag Pala Béla érdemeiről volt szó. A jámbor lakosság egyik ámulatból a másikba esett, különösen, amikor megtudta, hogy a nevezetes férfiúnak a hegedű a kedvenc hangszere, mi több, ő maga is szívesen eljátszogat szűk baráti körben úgynevezett – a köztudatban kevésbé ismert – *alternatív* stílusban. Ez abból áll – magyarázták a buzgó hozzáértők –, hogy a művész bekonferálja az előadásra kerülő darab címét, majd ez után a közönség lehunyt szemmel, gondolatilag, tudatalattija legmélyén, mintegy belülről, *önmaga* hozza létre a produkciót – mindeközben a művész meg se moccan –, ki—ki saját ízlése, zenei műveltsége, igényessége és képzelőereje mértékében.

A lelkesedés minden képzeletet felülmúlt. A párthívek a nép nevében hosszú, tömött sorokban vonulva követelték, hogy bölcs vezérük ossza meg az országgal példa nélkül álló művészetét. Óriásplakátok lepték ez az utcákat: „*Éljen az alternatív hegedülés!*”, „*Ragaszkodunk az alternatív hegedüléshez!*” – és hasonló szövegekkel.

Pala Bélát meghatotta a rajongásnak e váratlan és őszinte megnyilvánulása. Eddig ugyan sejtelve sem volt arról, hogy képes művészi révületbe ejteni bárkit is, de ha ennyien állítják, bizonyára lehet benne valami – különben miért mondanák? Elfogadta hát a felkérést.

Első fellépésére az Operaházban került sor, s csakis a legbensőbb pártelit, az úgynevezett kemény mag és a sajtó megbízható képviselői kaptak meghívót. Mint utólag kiderült, ez nem volt szerencsés ötlet, mivel a közönség oly mértékben került a pódiumon mozdulatlanul álló, egyetlen kezében hegedűt lóbáló művész hatása alá, hogy sokukat több napig tartó pszichiátriai kezelésben kellett részesíteni.

– Okosabb lett volna a nép egyszerű gyermekeivel kísérletezni – írták a lapok. – Ők nagyobb megrázkódtatásokhoz is hozzászórtak...

A választásokat természetesen a *Reménység Párt* nyerte, Pala Bélából államfő lett. Beiktatásakor milliók szorongtak a Mars mezőn, százezer fehér galamb röppent a kéklő ég felé, a levegőben virágillat áradt. Lenn a hatalmas aréna színpadán ezer hegedűs adott ünnepi koncertet, némán, leengedett hangszerrel. Előttük frakkban, hegedűvel és vonóval a bal hóna alatt az ország első embere, minden idők legnagyobb *alternatív* hegedűművésze, Pala Béla állt, mellére szegzett tekintettel, tökéletes tudatalatti állapotba bűvölve odaadó népét.

A Mars mezőre halálos csönd telepedett: a közönség dermedten hallgatta a néma zenét, miközben egymás arcát lesték gyanakodva: vajon tetszik—e *kellőképpen* a másoknak is?

S míg alattvalóit nézte, Pala Béla elgondolkozott:

– Hogy én mekkora marha vagyok! Ennyi erővel szimfonikus zenekar is lehettem volna, és most minden hangszerezen tudnék játszani, nem kéne leragadnom egy vacak kis hegedűnél. De talán még nem késő. Holnap megkezdem a párt átszervezését!

BÖRZSÖNYI ERIKA

Ilonka és Iván

A legendás ötvenes években, egy dunántúli kisvárosban, ugyanabban az utcában laktak az unokatestvérek: a vörös hajú, szeplős, huncut szemű kisfiú, Iván és a mindig nevető, szőke hajú, kék szemű kislány, Ilonka. Testvérinél szorosabb érzések fűzték őket egymáshoz, kisgyermekkoruk óta szerették megérinteni egymást, odafigyeltek a másikra, volt valami meghatározhatatlan vonzalom a két gyermek között.

Gyermekszerelm volt ez, amit ők is csak a lelkükben érzéltek, szavakba önteni meg sem kísérelték. Beavatni meg ezekben a homályos sejtésekbe végképp nem lehetett senkit, hiszen unokatestvérek szerelme köztudottan tilalmas dolognak számított.

Szüleiknek nem tűnt fel semmi, hiszen sok gyerek volt a családban, falkában játszottak a városszéli utcákon, az árokparton, vagy épp a közeli kiserdőben.

A hosszú álmos nyári délutánokon néha kettesben játszottak, de olyan ártatlan és tiszta szerelm volt ez köztük, hogy talán még bennük sem tudatosodott, mit éreznek egymás iránt.

Ahogy serdültek, még inkább elmélyültek köztük ezek az érzések, de tudták, amit szeretnének, az valami tilalmas dolog.

Együtt jártak a kisvárosi tánciskolába, megszerezni azon tudások egyikét, a melyek majd a felnőttek világába belépőt jelentenek számukra. A lassú táncok lépéseinek tanulásánál megmagyarázhatatlan jó érzés öntötte el mindkettőjüket, amikor nyurga kamasztestük egymáshoz simult. Az izzadó tenyerű ötórás teákon lassanként megtanulták a tangó és a szamba alaplépéseit, de a lemondást is.

Nagy nevetések, sírós összeborulások közt élték kamaszkorukat.

Szép pár voltak: Ilonka és Iván. Majdnem szerelmespár. Csak éppen unokatestvérek.

Közben mindketten jártak más és más társaságba, középiskolába elkerülvén egy másik városba Ilonka új barátokra tett szert. Ivánnak már akadtak barátnői, akiket hazakisért az esti mozi után, ügyetlen kis csókok a kapualjban, és ábrándos szerelmes levelek más fiúktól Ilonkának.

De teljesen soha nem szakadtak el egymástól.

Iván a két katonaevének letöltése után váratlanul megnősült, húszévesen. Másik városba költözött, ez nagy törés volt Ilonka számára, innen kezdve kapcsolatuk fellazult. Volt, hogy évekig nem tudtak egymásról semmit. A családi összejöveteleken hallott csak felőle a lány, hogy fia, majd lánya született.

Ő meg elment tanulni egy távoli városba, egyetemre, mérnök lett. Nem ment férjhez, bár voltak barátai, szerelmei, hosszabb-rövidebb időre még élettársa is. De valami mindig hiányzott.

Gyermekei sem születtek, élete másképp alakult, mint ahogy kamaszként tervezte.

Aztán beleszeretett valakibe, aki nem volt szabad.

A férfi magas beosztásban dolgozott, házas volt, nem kompromittálhatta magát egy szerelmi kapcsolattal. Mégis imponált neki a magas, szőke, kék szemű és nagyon intelligens fiatal nő rajongása. Éveken át tartott szerelmük, mert jóval több volt ez a szokásos szeretői viszonynál. Ilonka eleinte reménykedett, hogy a férfi elvállalja és nyíltan felvállalja őt, de később már így is elfogadta ezt a szerelmet. A férfi érzelmileg sokat jelentett neki, legjobb barátja volt, bizalmasa, támasza. Csak épp nem vele élt.

Magányos éjszakáin sokszor eszébe jutott a valahai szeplős kamasz: Iván.

Amikor érdeklődött nagybátyjánál, hogy megy a férfi sora, meglepő választ kapott: tönkrement a házassága, elvált, magára maradt, mert a bíróság a gyermekeket az anyjuknak ítélte. A család aggódott Ivánért, aki kamionsofőr volt és sokat járt távoli utakra, féltették őt.

Ilonka sokáig töprengett, aztán egy vasárnap este felemelte a telefont, hívta a nagybátyjától kapott számot. Iván szinte azonnal felvette, hangjában öröm csendült: - Ilonka, annyit gondoltam Rád!

Attól fogva éjszakákon át beszélgettek egymással telefonon. Újra szorosra fűződött köztük a kapcsolat, élvezték a visszakapott harmóniát, tervezgették a személyes találkozást.

Aztán egy nap sírva hívta fel őt Iván.

- Ilonkám, segíts! – kérte az asszonyt. - Meghalt az anyám!

És Ilonka vigasztalta, meghallgatta, bátorította őt.

Nem várt fordulatot hozott az életükbe ez az esemény. A temetés után Iván apja leült beszélgetni a fiával.

A felnőtt férfit egy addig elhallgatott családi titokba avatta be azon az estén.

Iván imádott anyjának fiatalon volt egy házasságon kívüli szerelmi kapcsolata. Amikor szülei házassága válságba jutott, válaszút elé kerültek.

Iván apja szinte könyörgött feleségének, hogy ne hagyja őt el, mert rajongással szerette a szép fiatalasszonyt.

És az asszony maradt, de szerelméről sem tudott lemondani. Így éltek néhány éven át, hallgatólagos beletörődéssel, sajátos szerelmi háromszögben.

Egy napon megtudta, teherbe esett. Nekik nem lévén közös gyermekük, az apa nem a férje volt. Töredelmes vallomása után a párja megbocsátott neki és csak azt kérte, neveljék fel sajátjukként a születendő gyermeket.

Egy feltételt szabott: véget kell vetnie a másik kapcsolatnak.

Az asszony maradt, és elfogadta férje nagylelkű, mégis kegyetlen feltételeit.

A kis Ivánt valóban sajátjukként, nagy-nagy szeretetben nevelték, nem született testvére sem aztán. Apja soha nem érezte vele, hogy nem az ő vér szerinti gyermeke.

Szülei között megállapodás kötött arról is, hogy a fiú származásának titkát csak anyja halála után tudhatja meg. Így védték az anya tisztességét.

De ez a titok mindaddig megpecsételte Ilonka és Iván sorsát.

Bombaként hatott rájuk a felismerés: nem vér szerinti rokonok!

Egész életüket megváltoztatta a napvilágra került családi titok. Csaknem húsz év múltán újra találkoztak egy verőfényes őszi délutánon. Szótlatlanul fogták egymás kezét.

Olyanok vagyunk, mint egy giccses képeslap – mondta Iván, szeme körül apró ráncokkal.

- Mint egy rossz amerikai film – felelte kacagva a még mindig kislányos mosolyú szép szőke, kék szemű Ilonka.

Egy éven belül összeházasodtak. Most házat építenek és a közös életüket, amit fiatalon a sors elvett tőlük, de nagylelkűen visszaadott nekik életük delén túl, ötvenedik évük küszöbén.

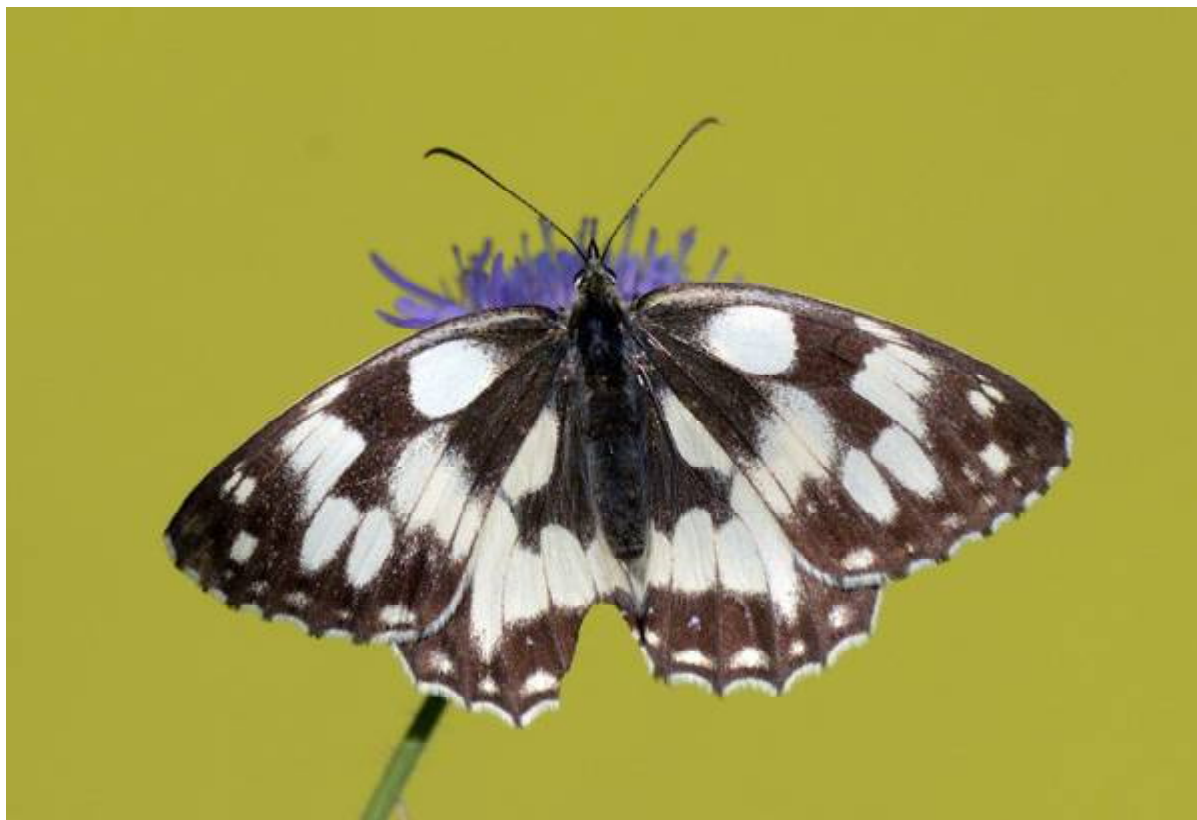
BEMUTATJUK

Andrásfalvi-Faragó Zoltán író, újságíró, hobbi a természetfotózás. Főállásban a Dióhéj Kiadói Kft. ügyvezető igazgatója, emellett több lap, internetes kiadvány, hírügynökség munkatársa. Fontosabb elismerései között említi a *Hevesi Endre Díjat*, a kétszer elnyert *Kittenberger Kálmán Sajtódíjat*, illetve több országos szépirodalmi pályázat első helyezését. Hét önálló, szépirodalmi ihletésű kötete mellett mintegy negyven könyv megjelenésében működött közre mint szerző, társszerző, szerkesztő, fotós, lektor, vagy éppen kiadó. Számtalan más kiadvány, újság, naptár, idegenforgalmi reklámanyag, prospektus, sőt, információs tábla megalkotása is a nevéhez fűződik.

Köszönet a képek közlési jogáért! További fotói elérhetőek a facebook-on, illetve nézzék meg a www.diohejkiado.hu oldalát is. A Szerk.

Andrásfalvi-Faragó Zoltán könyvei Andrásfalvi-Faragó Zoltán könyvei

Sakktábla lepke a mustártáblán, Kazár és Vizslás között – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

Naplemente a Medves-fennsíkon nyár közepén, balra Salgó vára – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

Fecskefarkú lepke a terjőke kígyószisz virágán a mátrai Nyikom-hegy lábánál – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

Kéküstökű csormolya a Bükkben, a Hór-völgyben – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

Gomba barlang a Mátrában – Fotó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

Bükkfatapló - Fótó: Andrásfalvi-Faragó Zoltán

KÖNYVAJÁNLÓ
ÚJ KÖNYV A BÖRZSÖNY-VIDÉKRŐL, IPOLY
MENTÉRŐL

HONTI FÜZETEK 10.

KOCZÓ JÓZSEF
*Őrzők, vigyázatok
a strázsán*

HELYTÖRTÉNET, TÁJÉRTÉKEK ÉS HONISMERETI NEVELÉS
AZ IPOLY MENTÉRŐL

Megjelent Gömör Katalin második verse kötete. Megvásárolható a szerzőnél.

Olykor már csak

Istennel beszélgetek

Gömör Katalin

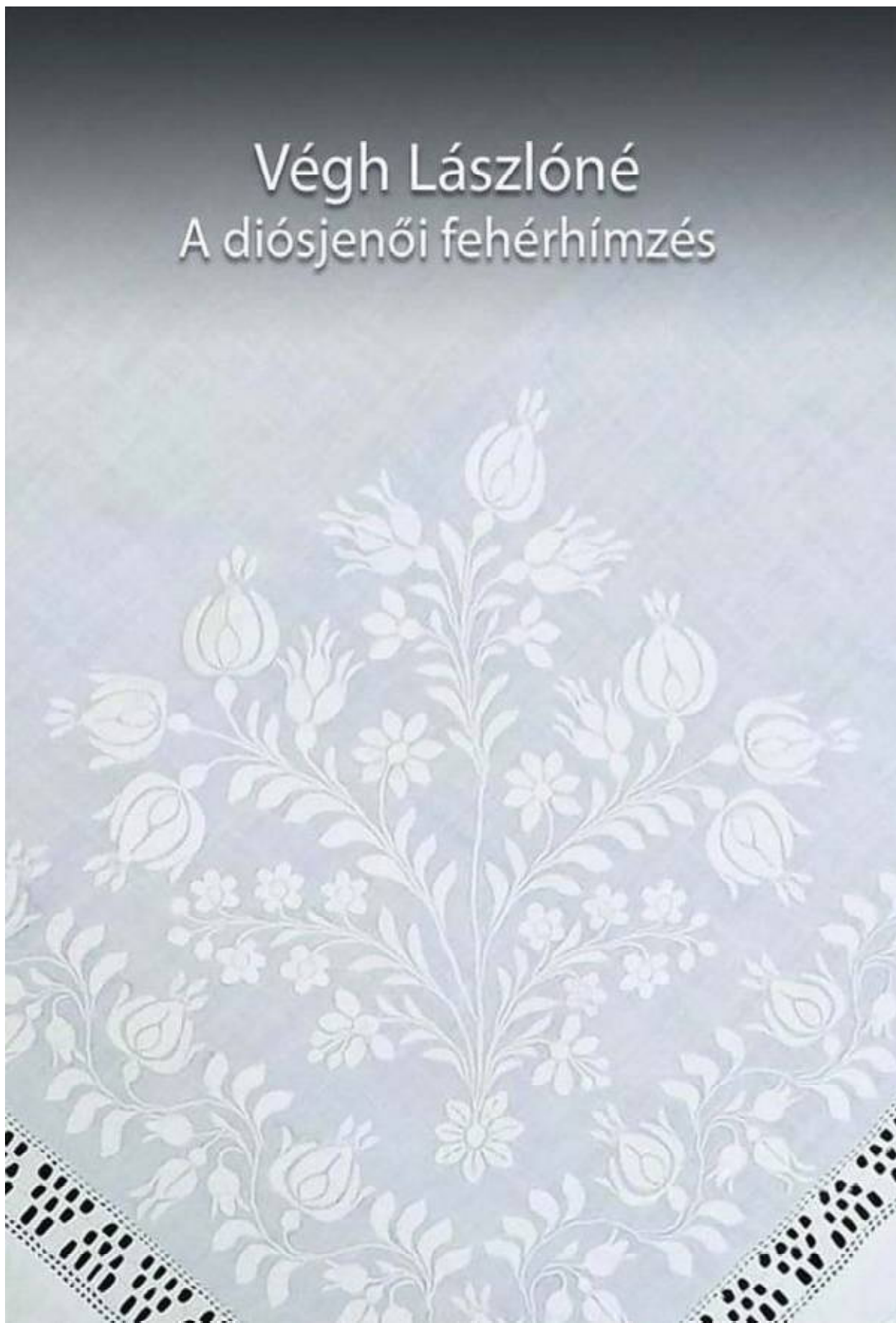
festmények és versek

2015-2016

Végh Lászlóné

A diósjenői fehérhímzés

Végh József mkl kiadásában megjelent Végh Lászlóné: A diósjenői fehérhímzés és Végh Zsuzsanna: A diósjenői fekete menyasszony – A textil a diósjenői népeletben című dupla könyve. A könyv megvásárolható a kiadónál, vagy lapunk email címén. A Szerk.

Végh Zsuzsanna

A diósjenői fekete menyasszony

A textil a diósjenői népeletben

Diósjenő
2016

Egy eltűnt település:

Jásztelekpuszta

Végh József

2016.

Megjelent Végh József mkl. helytörténész legújabb könyve, az **Egy eltűnt település: Jásztelekpuszta** című kötet. Az olvasmányos, ismereteket pótló műben összegyűjtötte a szerző a településről szóló adatokat, történeteket, képeket, amit ajánlunk mindenkinek, aki itt él a környéken, de azoknak is, akik pusztán csak érdeklődők a magyar települések sorsa iránt. A kötet megvásárolható a szerzőnél.

Ha valaki nem tudja biztosan, hogy hol feküdt még a közelmúltban is, bizony nem sok esélye van, hogy felfedezze nyomait. Mégis érdemes arra, hogy felkerekedjünk és megfejtsük titkait.

A világtól teljesen elzárt apró falvacska a mezőgazdaság szocialista átszervezésének áldozata lett. Ma már csak a szántásból olykor előbukkanó téglatörmelék, a több évszázados tölgyfamatuzsálemek – egyikük tövében a szépen kiépített, mára kiszáradt forrás – emlékeztetnek arra, hogy itt valamikor emberek éltek. Mi az, amit ma Felsőjásztelekpuszta helyén találunk? A vadban gazdag, többnyire erdővel borított térség legfőbb látnivalója ma az a földvár, melyről a régész szakember is úgy nyilatkozott, hogy „kevés hasonló szépségű földvárat ismerünk.”

A másik látnivalója a temető, melynek sírjai az egykoron itt lakók neveit őrzi. Sok közülük már elbukva, az avar alatt hever; s a homokköveken egyre halványul a felirat. Az egykori földesúri kriptá - a gróf Benyovszky család temetkezési helye - áll még, de évről-évre omlik. Közel már az idő, mikor nyoma sem marad az egykori településnek.

**A Spangár András Irodalmi Kör
2016-os antológiája
megvásárolható
a Rétsági Művelődési Ház és Könyvtárban.**

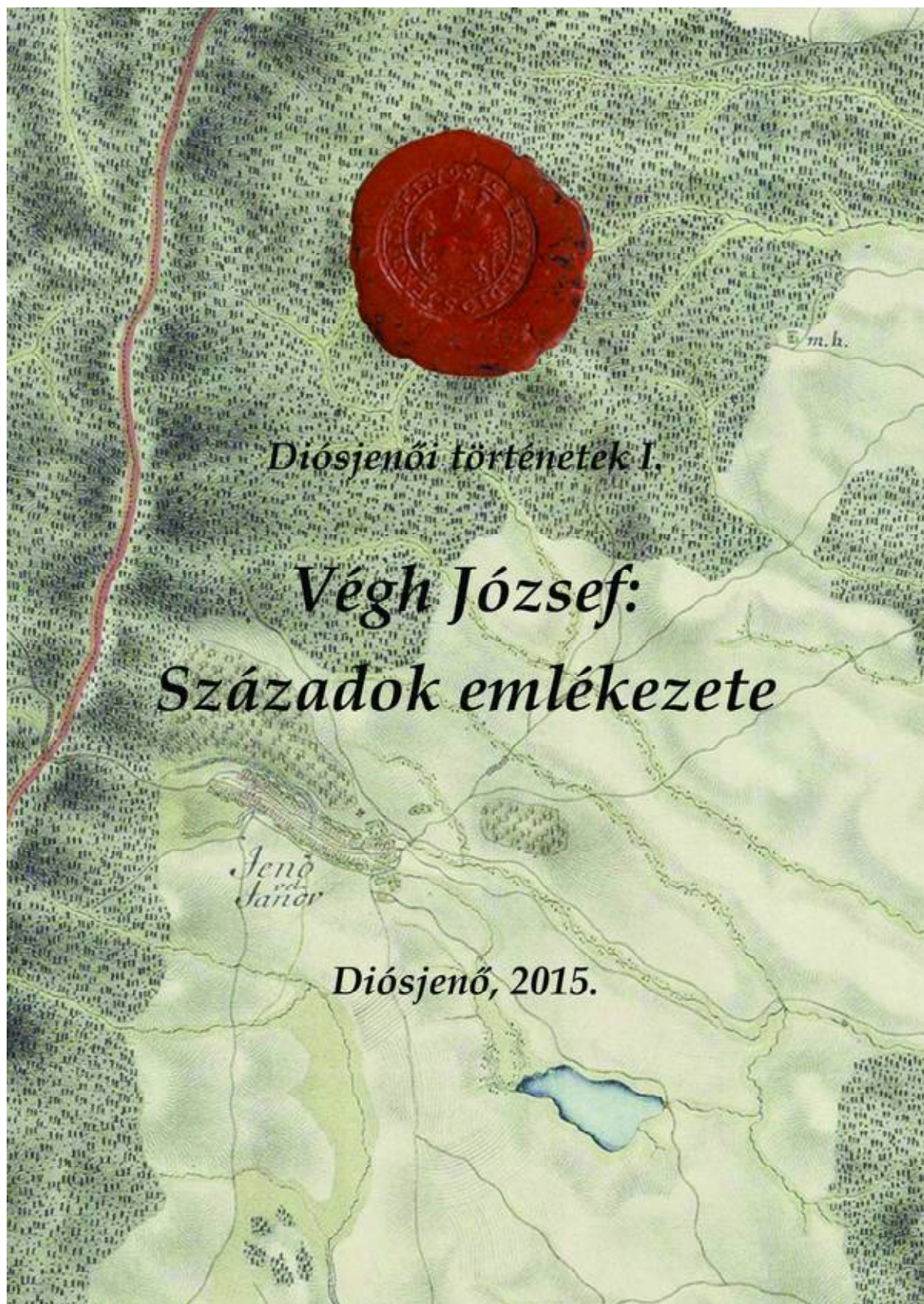
Dr. Bacskó Józseftámogatásával, a Stanctech Kft kivitelezésében, magánkiadásban megjelent **Ember István Hazám, féltelek** című verseskötete. A kötet megvásárolható a lapunk emilcímén, vagy a szerző emailcímén megrendelve (emberpista@citromail.hu), illetve a Libri boltjaiban, és az internetes áruházában. A Szerk.

EMBER ISTVÁN

HAZÁM, FÉLTELEK

Megjelent Végh József mkl. kétkötetes, Diósjenő történelmét, helytörténetét, háborús eseményeit feldolgozó könyve. A kötetek megvásárolhatók a szerkesztőségünkön keresztül a szerzőnél. *A Szerk.*

Diósjenői történetek II.

Végh József:

*Elhallgatott
esztendők*

*Történetek a
második
világháború
időszakából*

Diósjenő, 2015.

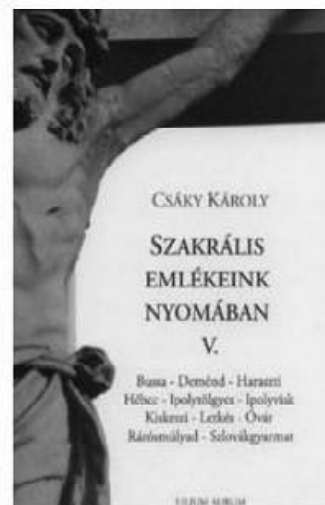
Megjelent a Csáky Károly eddigi életművét feldolgozó *Munkásságom repertórium*a II. című kötet. Ajánlom minden helytörténeti kutató és könyvtáros figyelmébe! Megrendelni a szerzőnél, vagy email címünkön lehet. A Szerk.

Csáky Károly

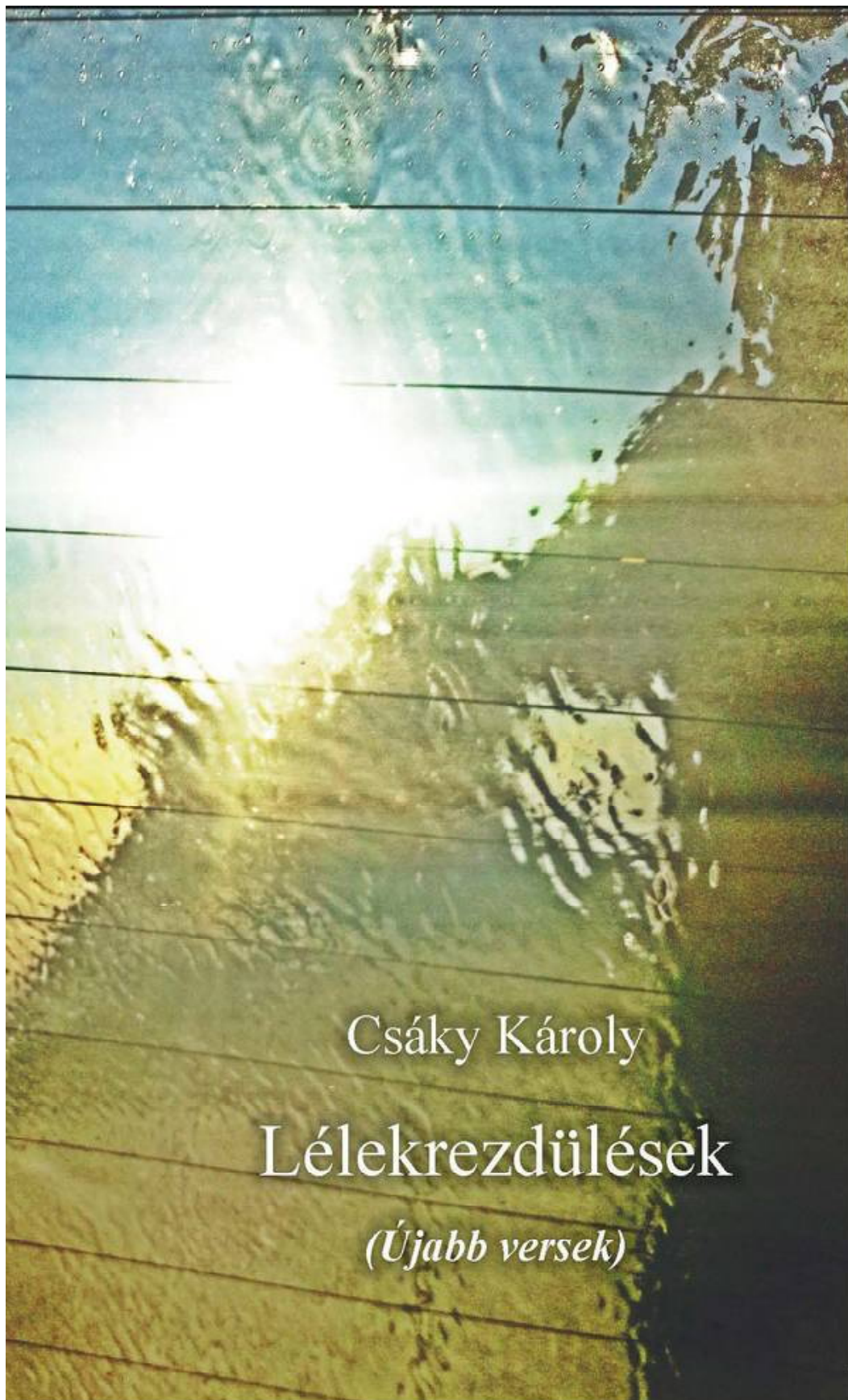
Munkásságom repertórium

a II.

2005-2015

Megjelent *Lélekrezdülések* címmel Csáky Károly negyedik verseskötete, ami egyben a költő-helytörténész-etnográfus 55. megjelent könyve! Megrendelhető a szerzőnél, vagy lapunk elektronikus postacímén. A Szerk.

PÁLYÁZAT

JÓKAI-DÍJ 2017

A Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület (Révkomárom) és a Falvak Kultúrájáért Alapítvány Jókai Emlékbizottsága (Budapest) pályázatot hirdet:

1. A pályázat címe: **Jókai-díj 2017**
2. A pályázat beérkezési határideje: **2016. október 31.**
3. A pályázatról:
  - a) Az irodalmi pályázat témája: **„A Jókai-regényekből készült filmek elemzése és azok összehasonlítása az eredeti regénnyel.”**
  - b) Pályázni nyomtatásban meg nem jelent olyan szépirodalmi írással – prózával vagy tanulmánnyal – lehet, melynek terjedelme nem haladhatja meg a 25 db A4-es oldalt, de legalább 10 oldalasnak kell lennie, 12-es betűmérettel és másfeles sortávolság használatával, amelynek közlési jogával a szerző rendelkezik. Kérjük a felhasznált források pontos jelölését.
  - c) A pályázat jelíges. A pályamunkához külön, zárt borítékban csatolandó szerzőjének neve, lakcíme, e-mail címe, telefonelérhetősége, s nyilatkozata arról, hogy a pályamű nyomtatásban még nem jelent meg. Ezen a borítékon kérjük feltüntetni a pályázó jelígjét. A borítékra kérjük ráírni: „Jókai-díj 2017, pályázat”.
  - d) A pályázatokat egy nyomtatott példányban, minden oldalán jelíggel ellátva és digitális formában (WORD) CD-n kell benyújtani az alábbiakban megadott címek valamelyikére.
  - e) Egy szerző csak egy művel vehet részt a pályázaton. A pályázati kiírásnak nem megfelelő pályázatok nem kerülnek értékelésre.
  - f) A döntés és értékelés: a legmagasabb értékelést kapott művek közül az alapítók által felkért nemzetközi bírálóbizottság legkésőbb 2017. január 22-ig hozza meg döntését.
  - g) A Jókai-díj tárgyasult formája Jókai Mór kezének márványlapon elhelyezett festett gipszmásolata.
  - h) Az elismerés 2017 februárjában, Jókai Mór születésnapja alkalmából, Révkomáromban kerül átadásra.
  - i) A bírálóbizottság véleményét figyelembe véve a díjazott, legszínvonalasabbnak ítélt írásokból évkönyv kiadására is sor kerülhet. A díjnyertes és minősített oklevelet elért pályázók írásainak első felhasználási joga az alapítókra vonatkozik, amely a „Jókai-díj 2017” antológiában való megjelentetést tartalmazza.

A nem díjazott szövegeket az alapítók nem őrzik meg, s nem küldik vissza. A Jókai-díjat elnyert pályázó három éven belül nem nyerheti el újból a díjat, de írása megjelenhet az évkönyvben.

Levélcím:

1. Jókaiho všeobecnozdruženie a múzejné združenie
Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület
Valchovnicka 2. (Csapó u. 2.)
945 01 Komárno, Szlovákia
2. Falvak Kultúrájáért Alapítvány
Gidófalvy út 29.
1134 Budapest, Magyarország

E havi számunk szerzői:

Ádám Tamás (Balassagyarmat, 1954)
Budapest, költő

Borsi István(Budapest, 1957) Diósjenő,
szellemi szabadfoglalkozású, író

Börzsönyi Erika (Pásztó) Budapest író, költő

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság,
helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató

Debreczeny György (Budapest, 1958)
Budapest, könyvtáros, költő

Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest,
költő, szerkesztő

Elbert Anita ( ) Veszprém, tanár, író, költő

Haász Irén (1954 Budapest) Budapest, költő

Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros,
költő

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác,
2007) református lelkész, költő

Janecskó Györgyi (Vác, 1965) Kétfodony,
író, költő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce,
nyugdíjas köztisztviselő, költő

Kiss-Simon Miklós ( ) Baglyasalja, író, költő

dr. Koczó József (Perőcsény, 1950)
Vámosmikola, helytörténész, ny. iskolaigazgató

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác,
újságíró, író

Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író

Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942)
Kecskemét, tanár, író

Németh Péter Mikola(Diósgyőr, 1953)
Vámosmikola, költő, esszéíró, performer,
szerkesztő-rendező.

Pribojszky Mátyás (Okány, 1931- Tata, 2014)
citera-tanár, zenész, író

B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest,
költő, restaurátor

H. Turi Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő,
nyomdász

Impresszum:**Alapító-szerkesztő:****Karaffa Gyula****Helytörténet:****Végh József mkl.****Képzőművészet:****Konczili Éva****Szerkesztőség címe:****2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19****Telefon:****+3630-383-5385****Email cím:****karaffagy@gmail.com****Weblapok:****www.karaffamese.freewb.hu****www.karaffagy.freewb.hu****www.karaffaboros.freewb.hu****www.retsag.net****Terjesztés: kizárólag ingyenesen
letölthető PDF formátumban.****Internetes lapunkra is vonatkoznak a
szerzői jog védelmének szabályai,
ezért a Börzsönyi Helikonban
megjelent bármilyen anyag más
felületen, lapban való
felhasználásához az érintett Szerző
előzetes engedélye szükséges!****A Börzsönyi Helikon 2012. március
27.-től tagja az Ipoly Eurorégió
Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés
egyesületének.**

Kereklevelű harangvirág (Andrásfalvi-Faragó Zoltán felvétele)